RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1944. Andra kammaren. Nr 7.

Lördagen den 19 februari.

Kl. 4 em.

Förhandlingarna vid detta sammanträde leddes av herr förste vice talmannen.

§ 1.

Herr statsrådet *Rubbestad* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 85, angående ändrade bestämmelser om ersättning för flyttningskostnad åt befattningshavare i statens tjänst;

nr 86, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 1—3 §§ lagen den 26 maj 1933 (nr 231) om utrotande av berberis å viss mark;

nr 87, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 27 § lagen den 29 juni 1923 (nr 286) om sparbanker;

nr 88, med förslag till förordning om ändrad lydelse av § 8 förordningen den 17 maj 1935 (nr 177) angående grunderna för stadshypoteksföreningars bildande och verksamhet;

nr 91, angående anslag till inredning och utrustning vid veterinärhögskolan;

nr 94, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 5 § lagen den 23 maj 1924 (nr 130) om förvärvande och förlust av svenskt medborgarskap;

nr 95, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 51 § lagen den 12 augusti 1910 (nr 88 s. 1) om aktiebolag;

nr 96, angående förändring i avseende å löneställning och antal beträffande vissa ordinarie befattningar vid kommunikationsverken m. m.;

nr 99, angående anslag till statens fattigvårds- och barnavårdskonsulenter; och

nr 104, angående bemyndigande att försälja viss kronan tillhörig fast egendom.

Dessa propositioner bordlades.

§ 2.

Föredrogos var efter annan följande Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner; och hänvisades därvid

till behandling av lagutskott propositionen, nr 81, med förslag till lag om redovisningsmedel, m. m.; samt

till statsutskottet propositionerna:

nr 89, angående förvärv av Sölvesborg—Olofström—Älmhults järnväg;

nr 90, angående statsbidrag till avlöning åt lärare vid fortsättningsskolor m. m.;

nr 92, angående inköp av vissa vattenfallsandelar i Indalsälven och Faxälven m. m.; och

nr 93, angående anslag till vissa nya kraftstationer m. m.

§ 3.

Föredrogos var för sig och remitterades till behandling av lagutskott följande på bordet liggande motioner, nämligen:

nr 437 av herr *Ericsson* i Sörsjön *m. fl.*; och

nr 438 av herr *Hansson* i Vännäsby *m. fl.*

§ 4.

Till bordläggning anmäldes:

statsutskottets utlåtanden och memorial:

nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1944/45 under andra huvudtiteln, avseende anslagen inom justitiedepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner;

nr 29, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående stat för luftfartsfonden för budgetåret 1944/45 m. m.;

nr 30, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen å kapitalbudgeten under luftfartsfonden gjorda framställningar angående anslag för budgetåret 1944/45;

nr 31, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen å kapitalbudgeten under statens utlåningsfonder gjorda framställning om anslag till luftfartslånefonden;

nr 32, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om kapitalbudgetens omläggning m. m.;

nr 33, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående stat för statens allmänna fastighetsfond för budgetåret 1944/45 m. m.; och

nr 34, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om anslag till upplysningsarbete rörande mellanfolkligt samarbete och utrikespolitiska frågor;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 4, i anledning av väckta motioner om avskaffande av den allmänna omsättningsskatten;

nr 5, i anledning av väckta motioner angående åstadkommande vid taxering av jordbruksinkomst av en rättvisare uppskattning av i hushållet förbrukade naturaprodukter; och

nr 6, i anledning av väckta motioner om skattebefrielse för pensionstillägg enligt lagen om folkpensionering;

första lagutskottets utlåtande, nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 30 juni 1933 (nr 472) om förbud mot politiska uniformer;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 5, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt tillämpning av lagen den 5 mars 1943 (nr 78) om jämkning av arrendeavtal i vissa fall, m. m., såvitt den hänvisats till lagutskott;

nr 6, i anledning av väckta motioner om utredning rörande ersättning till personer, som på grund av bestämmelser i epidemilagen underkastats inskränkning i sitt näringsfång;

nr 7, i anledning av väckta motioner om förlängd lagstadgad semester för vissa gruvarbetare; och

nr 8, i anledning av väckt motion om vissa ändringar i lagen om semester;

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt tillämpning av lagen den 5 mars 1943 (nr 78) om jämkning av arrendeavtal i vissa fall, m. m., såvitt angår anslagsanvisning;

nr 4, i anledning av väckt motion om åtgärder för ett bokföringsmässigt klarläggande av jordbrukets lönsamhet m. m.;

nr 5, i anledning av väckt motion angående främjande av företagsamhet och familjebildning vid jordbruket;

nr 6, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående nedsättning av kronans fordran å landsfiskalen A. Ryd på grund av eftersatt byggnadsskyldighet, m. m.;

nr 7, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse för C. Axelson från betalningsskyldighet till kronan på grund av fastighetsförvärv; och

nr 8, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fastställande av personalförteckning för domänverket m. m.; samt

andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande, nr 1, i anledning av väckt motion angående förlängning av giltighetstiden för vissa tur- och returbiljetter å statens järnvägar.

§ 5.

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från statsutskottet:

nr 35, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen å kapitalbudgeten under statens allmänna fastighetsfond gjorda framställningar angående anslag för budgetåret 1944/45, i vad propositionen avser kommunikationsdepartementets verksamhetsområde; och

nr 36, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående anslag för budgetåret 1944/45 till förskott av kostnader för uppgörande av byggnadsplaner; samt

från jordbruksutskottet:

nr 34, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1943/44, såvitt propositionen avser jordbruksärenden.

§ 6.

Justerades protokollsutdrag.

§ 7.

Herr *Hagberg* i Malmö avlämnade en av honom undertecknad motion, nr 439, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 78, angående ändrade bestämmelser om lokalporto m. m.

Denna motion bordlades.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.07 em.

In fidem

Sune Norrman.

Tisdagen den 22 februari.

Kl. 4 em.

§ 1.

Justerades protokollen för den 15 och den 16 innevarande februari.

§ 2.

Upplästes följande till kammaren inkomna läkarintyg:

Att fröken Judith Olsson på grund av underbensbrott är oförmögen att uppehålla sin tjänst fr. o. m. den 22 febr. t. o. m. den 29 febr. 1944, intygas härmed.

Örnsköldsvik den 17 februari 1944.

Alf Lundgren,
lasarettsläkare.

Kammaren beviljade fröken Olsson ledighet från riksdagsgöromålen under tiden från och med den 22 till och med den 29 innevarande februari.

§ 3.

Herr statsrådet *Bergquist* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 27, angående anslag till Häradsrätterna: Reseersättningar till nämndemän;

nr 97, med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 22 december 1939 (nr 895) angående rätt för Konungen att meddela särskilda bestämmelser om riksbankens sedelutgivning och bankrörelse m. m.;

nr 98, med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 7 juni 1940 (nr 437) angående utövande under vissa utomordentliga förhållanden av fullmäktige i riksbanken och fullmäktige i riksgäldskontoret tillkommande befogenheter, m. m.;

nr 100, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 8, 21 och 22 §§ lagen den 14 juni 1917 (nr 378) om adoption;

nr 101, med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 19 juni 1942 (nr 429) om hyresreglering m. m. samt lag angående fortsatt giltighet av lagen samma dag (nr 430) om kontroll av upplåtelse och överlåtelse av bostadsrätt m. m.;

nr 102, med förslag till lag angående upphävande av 9 § lagen den 7 maj 1918 (nr 294) om särskilda tingssammanträden för handläggning av vissa mål och ärenden;

nr 105, med förslag till förordning om fortsatt giltighet av förordningen den 8 juni 1923 (nr 155) angående omsättnings- och utskänkningsskatt å spritdrycker; och

nr 106, angående fortsatt disposition av vissa äldre reservationsanslag.

Dessa propositioner bordlades.

§ 4.

Föredrogos var för sig följande å kammarens bord vilande propositioner; och hänvisades därvid

till statsutskottet propositionen, nr 85, angående ändrade bestämmelser om ersättning för flyttningskostnad åt befattningshavare i statens tjänst;

till jordbruksutskottet propositionen, nr 86, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 1—3 §§ lagen den 26 maj 1933 (nr 231) om utrotande av berberis å viss mark;

till bankoutskottet propositionerna:

nr 87, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 27 § lagen den 29 juni 1923 (nr 286) om sparbanker; och

nr 88, med förslag till förordning om ändrad lydelse av § 8 förordningen den 17 maj 1935 (nr 177) angående grunderna för stadshypoteksföreningars bildande och verksamhet;

till jordbruksutskottet propositionen, nr 91, angående anslag till inredning och utrustning vid veterinärhögskolan;

till konstitutionsutskottet propositionen, nr 94, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 5 § lagen den 23 maj 1924 (nr 130) om förvärvande och förlust av svenskt medborgarskap;

till särskilda utskottet propositionen, nr 95, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 51 § lagen den 12 augusti 1910 (nr 88 s. 1) om aktiebolag;

till statsutskottet propositionerna:

nr 96, angående förändring i avseende å löneställning och antal beträffande vissa ordinarie befattningar vid kommunikationsverken m. m.; och

nr 99, angående anslag till statens fattigvårds- och barnavårdskonsulenter; samt

till jordbruksutskottet propositionen, nr 104, angående bemyndigande att försälja viss kronan tillhörig fast egendom.

§ 5.

Föredrogs och remitterades till bevillningsutskottet den på bordet liggande motionen nr 439 av herr *Hagberg* i Malmö.

§ 6.

Föredrogos, men bordlades åter statsutskottets utlåtanden och memorial nr 2 och 29—34, bevillningsutskottets betänkanden nr 4—6, första lagutskottets utlåtande nr 4, andra lagutskottets utlåtanden nr 5—8, jordbruksutskottets utlåtanden nr 3—8 samt andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande nr 1.

§ 7.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till *Interpellation.*

Herr **Jonsson** i Alsen, som anförde: Herr talman! Vid 1942 års riksdag framställde jag till chefen för folkhushållningsdepartementet, statsrådet Gjöres, några frågor med anledning av livsmedelskommissionens bestämmelser den 18 november 1941 angående extra livsmedelsransoner, vilka föreföllo innebära avsevärda skärpningar i förhållande till förut meddelade bestämmelser i samma ämne, i vad de avse personer, som lida av tuberkulos. Enligt de tidigare be-

Interpellation. (Forts.)
stämmelserna berättigade nämligen diagnosen »tuberkulos» till extra tilldelning, medan enligt livsmedelskommissionens cirkulär av den 18 november 1941 endast personer, som lida av »aktiv tuberkulos», kunna erhålla sådan tilldelning. Det hade också visat sig att många läkare fattat det nya cirkuläret på samma sätt i det de icke ansågo sig kunna utfärda intyg om behov av extra livsmedelsransoner till andra lungsjuka än sådana, vilkas lungsjukdom befann sig i aktivt skede.

Till svar på denna interpellation meddelade statsrådet Gjöres bl. a. att avsikten med det nya cirkuläret icke var att skärpa villkoren för de lungsjukas rätt att erhålla extra tilldelning och att *som »aktiv tuberkulos» i själva verket bör betecknas varje fall av tuberkulös sjukdom, som icke med säkerhet kan betraktas som läkt.*

Det var med tillfredsställelse jag mottog detta meddelande och i förhoppning om att denna statsrådets deklaration skulle medföra att läkarna skulle anse sig oförhindrade att i större utsträckning utfärda intyg om behov av extra livsmedelsransoner för lungsjuka, vilka visserligen icke lida av tuberkulos i aktivt skede men som för bibehållande av återvunnen hälsa äro beroende av extratilldelning av vissa födoämnen.

Det har emellertid visat sig att en stor mängd läkare — även sanatorie- och dispensärläkare — äro okunniga om det uttalande, statsrådet gjorde vid 1942 års riksdag, förmodligen beroende på att detsamma icke delgivits dem. Fortfarande anse sig många läkare icke kunna utfärda intyg om behov av extraranson åt lungsjuka, och det synes även råda mycket delade meningar om på vilka indikationer dylika intyg böra utfärdas. En del läkare utskriva sålunda icke intyg åt andra än sådana lungsjuka som minskat i vikt, en del endast åt lungsjuka, som ha arbete. Det skulle därför vara synnerligen önskvärt att livsmedelskommissionen i cirkulär till landets läkare lämnade behövliga informationer beträffande den inställning till frågan om extratilldelning till lungsjuka, statsrådet i riksdagen deklarerat.

Vår livsmedelsförsörjning är nu sådan att statsmakterna ansett sig i flera fall kunna höja ransonerna. Under sådana förhållanden bör man ha råd att i större utsträckning än tidigare bevilja extraransoner av smör, ägg och kött till lungsjuka. Det vore även önskvärt att då den tid kommer att man anser sig i än högre grad kunna lätta på ransoneringen, de lungsjuka i första hand komma i åtanke.

Med anledning av här påtalade förhållanden anhåller jag härmed om andra kammarens medgivande att få till statsrådet och chefen för folkhushållningsdepartementet framställa följande frågor:

1. Är statsrådet villig att giva livsmedelskommissionen direktiv om att till landets läkare utfärda ett cirkulär, vari livsmedelskommissionens cirkulär av den 18 november 1941 förtydligas i av statsrådet vid plenum i riksdagens andra kammare den 18 februari 1942 antydd riktning?

2. Är statsrådet villig att medverka till att vid en eventuell uppmjukning av gällande ransoneringsbestämmelser de lungsjuka i första hand erhålla större livsmedelsransoner?

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 8.

Interpellation. Herr **Spångberg** erhöll på begäran ordet och yttrade: Herr talman! Genom vissa ändringar i militieombudsmannens instruktion erhöll nyligen MO en starkare ställning och självständighet än tidigare för att med kraft kunna verka till skydd för medborgerliga rättigheter och ingripa mot godtycke. Detta

Interpellation. (Forts.)

förhållande har ansetts vara av betydelse även för värnpliktiga och underordnade inom försvarsväsendet, vilka vid övergrepp och olämplig behandling av olika slag ha rätt att vända sig till MO. Den årligen avlämnade ämbetsmannaberättelsen visar i vilken utsträckning detta skett. MO:s berättelse avspeglar naturligtvis inte hela vidden av olämpliga metoder, som militärbefäl ibland tillåter sig använda, då endast ett fåtal verkligen anmäles. Något missbruk av klagorätten kan därför icke sägas förekomma. Genom den faktiska rätten att framföra klagomål bidrager dock MO-institutionen till demokratiseringen inom försvarsväsendet och ger de värnpliktiga och underordnade en känsla av skydd och rättssäkerhet.

På sista tiden har man emellertid från officershåll, under tal om obefogade anmälningar, sökt begränsa underordnads rätt att vända sig till MO. I det förhållandet att MO vid handläggande av många ärenden beslutat »till ingen åtgärd föranleda» tror man sig finna en anledning att kringskära anmälningsrätten och få den anmälande straffad för falsk angivelse. I en artikel, nyligen införd i Officersförbundsbladet, har professor Agge angripit anmälningsrätten och givit en del anvisningar på, då en anmälan kan tänkas obefogad. Samtidigt förutsätter artikelförfattaren, att militärbefälen »verkligen hävdar sin rätt och begagnar de korrektiv som stå till buds» enligt de givna anvisningarna. Den tvekande stärkes av följande anförda synnpukter: »Det är för bevarandet av sundheten inom krigsmakten viktigt, att det icke uppfattas som en privat hämnd att kräva angivarens laga näpst utan att detta betraktas som en nödvändig aktion för att hävda befälets auktoritet. Detta har intet med preusseri att skaffa utan är ett förnuftigt led i stärkandet av försvarsmaktens inre front.»

Professor Agges artikel synes medföra, att en aktion på området nu sättes i gång. Sålunda har en värnpliktig folkskollärare, som under beredskapstjänst fann anledning göra anmälan till MO, kallats att inställa sig inför krigsrätt i Karlstads fobstab lördagen den 26 februari »för att svara i mål angående förolämpning av överordnad krigsman och obefogad klagan». Klagoskriften gällde en enligt klagandens uppfattning straffexercis med skarpladdade gevär.

Straffexercis, som förr var en vanlig företeelse och faktiskt alltjämt förekommer, är numera förbjudet. Det är emellertid lätt för en överordnad att företaga en dylik under sken av s. k. uppryckning eller övning. Det är bekant att preusseriandan ofta tar sig utlopp på detta sätt. Man måste dock förstå, att fullvuxna omdömesgilla människor äro mycket känsliga och förbittrade på sådan behandling, som mer är ägnad att väcka förbittring och förstöra en god sammanhållning än verka uppryckande. Skulle anmälan av dylikt medföra straff för den anmälande, komme MO-institutionen att verka som en fälla och snart komma i vanrykte. Det lär väl nämligen knappast vara möjligt för en underordnad att, mot överordnads påstående, juridiskt bindande kunna bevisa att exempelvis en övning anbefallts i syfte att straffa, såvida den överordnade ej i övermod uttryckligt meddelat detta, vilket dock ibland sker. Ett förfarande med straff för s. k. obefogad anmälan skulle troligtvis i många fall hindra att anmälan göres, emedan den förfördelade skulle räkna med både förföljelse från befälshåll samt straff för gjord anmälan. Ett sådant tillstånd skulle emellertid i hög grad bidraga till att ytterligare förstöra förhållandena mellan över- och underordnade inom försvarsväsendet. Dylika antidemokratiska tendenser böra med all kraft motverkas.

Officerarnas aktion mot rätten att hänvända sig till MO är synnerligen anmärkningsvärd just med hänsyn till de försök, som nu göras i syfte att till det helas bästa utjämna motsättningarna mellan över- och underordnade inom

Interpellation. (Forts.)
försvarsväsendet liksom mellan civilbefolkning och militärer. Demokratiseringsprocessen bör påskyndas, och som ett led härvid bör rätten att hänvända sig till MO bibehållas okränkt.

Då nu utredning angående revision av strafflagen för krigsmakten har återupptagits, torde det möjligen vara lämpligt, att sakkunniga även finge i uppdrag att utreda frågan om sådant skydd för värnpliktiga och försvarsanställda, att dessa ej med stöd av strafflagen för krigsmakten kunna bestraffas för anmälan, som ingivits till riksdagens militieombudsman.

Med hänvisning till vad nu anförts anhåller jag att till statsrådet och chefen för justitiedepartementet få framställa följande spörsmål:

Har statsrådet observerat att man från officershåll igångsatt en aktion i syfte att få sådan anmälan eller klagomål till MO, som ej föranlett någon militieombudsmannens åtgärd, betraktade såsom brottslig handling för att därigenom få den klagande bestraffad med stöd av strafflagen för krigsmakten?

Kan man förvänta att statsrådet vidtager åtgärder i syfte att bevara rätten för värnpliktiga och underordnade inom försvarsväsendet att, utan risk för straff, ingiva anmälan och klagomål till MO?

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 9.

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från första lagutskottet, nr 39, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar av utsökningslagen; samt

från andra lagutskottet:

nr 37, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 30 december 1939 (nr 934) om tjänsteplikt, m. m.; och

nr 38, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 29 juni 1912 (nr 206) om arbetarskydd.

§ 10.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.16 em.

In fidem
Sune Norrman.

Onsdagen den 23 februari.

Kl. 11 fm.

§ 1.

Svar på interpellation.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **Pehrsson-Bramstorp**, erhöll på begäran ordet och anförde: Herr talman! Med andra kammarens tillstånd har dess ledamot herr A. Andersson i Gisselås till mig riktat följande frågor.

Anser herr statsrådet, att den fördelning av konstgödselmedel för tiden 1 februari—30 juni 1944, vilken beslutats av livsmedelskommissionen enligt cirkulär nr 1712 den 14 januari 1944, och varigenom Norrbottens, Västerbottens och Jämtlands län helt undantagits från tilldelning av fosfatgödsel, kan anses rättvis och förenlig med skälig hänsyn till de behov av sådan gödsel, vilka föreligga i nämnda län; eller

Är det herr statsrådets mening att skyndsamt åvägabringa rättelse i berörda avseende?

Tilldelningen av konstgödselmedel för tiden 1 juli 1943—30 juni 1944 har uppdelats på tre tilldelningsperioder, den första avseende tiden 1 juli—31 oktober 1943, den andra avseende tiden 1 november 1943—31 januari 1944 och den tredje avseende tiden 1 februari—30 juni 1944. Anledningen till att tilldelningen uppdelats på tre perioder och icke direkt anknutits till höst- respektive vårsådden har varit, att det ur transport- och lagerspridningssynpunkt framstått såsom önskvärt, att jordbrukarna i största möjliga utsträckning taga hem sin konstgödseltilldelning efter hand som konstgödselmedlen bli tillgängliga i handeln samt produktion och import kunna överblickas. I den mån beviljad tilldelning för första perioden icke varit direkt avsedd för höstsådden har tilldelningen därför varit att, liksom tilldelningen för andra perioden, betrakta såsom en förskottstilldelning för vårsådden.

Beträffande fosfatgödsel lämnades inom hela landet en tilldelning, under första perioden av 20 kilogram per hektar åker och för andra perioden av likaledes 20 kilogram per hektar åker. För tredje perioden lämnas i Norrbottens, Västerbottens och Jämtlands län icke någon tilldelning, i Västernorrlands län 10 kilogram, i Gävleborgs, Kopparbergs, Värmlands, Västmanlands och Örebro län 20 kilogram och inom riket i övrigt 30 kilogram, allt per hektar åker. Jordbrukare inom Norrbottens, Västerbottens och Jämtlands län ha alltså för tiden 1 juli 1943—30 juni 1944 sammanlagt erhållit en fosfattilldelning av 40 kilogram per hektar åker. I den mån denna tilldelning icke tagits ut under första och andra perioderna, får den uttagas under tredje perioden. Den sålunda tilldelade kvantiteten torde huvudsakligen komma till användning för vårsådden, då höstsäd endast i relativt liten omfattning odlas inom de ifrågavarande länen.

Genom de bestämmelser, för vilka nu redogjorts, har tilldelningen av fosfatgödsel i första hand knutits till arealen åkerjord. Genom den verkställda områdesindelningen har man emellertid även sökt anpassa tilldelningen efter den tidigare förbrukningen. En jämförelse med användningen nu och under tiden före kriget, då fosfaten kunde köpas fritt och praktiskt taget till vilka kvantiteter som helst, ger vid handen, att Norrland snarare är gynnat än missgynnat.

Svar på interpellation. (Forts.)

Totalförbrukningen av fosfatgödsel i hela landet kan för åren före kriget uppskattas till omkring 300 000 ton. Inom Norrbottens, Västerbottens och Jämtlands län, betecknade såsom tilldelningsområde I, förbrukades då av nämnda kvantitet omkring 11 000 ton, vilket motsvarar en förbrukning av i genomsnitt 42 kilogram per hektar åkerjord. Den ordinarie tilldelningen för innevarande regleringsår utgör således för nämnda län något mer än 95 procent av förkrigsförbrukningen. För Västernorrlands län, betecknat såsom andra tilldelningsområdet, har tilldelningen varit 50 kilogram per hektar mot 54 kilogram före kriget, för Gävleborgs, Kopparbergs, Värmlands, Västmanlands och Örebro län, betecknade som tredje tilldelningsområdet, voro motsvarande siffror 60 kilogram och 57 kilogram samt för övriga delar av riket, fjärde tilldelningsområdet, 70 kilogram och 90 kilogram.

Av de angivna siffrorna framgår sålunda, att, under det att ordinarie tilldelningen motsvarar 95 procent i övre Norrland (I området), den i södra Sverige (IV området) blott motsvarar 77 procent av förkrigsförbrukningen.

Om man tager hänsyn till att den superfosfat, som i år kan tillhandahållas, blott håller omkring 15 procent fosforsyra, under det att den vara, som fanns före kriget, höll 20 procent, kan innevarande gödselårs ordinarie tilldelning av vara, likvärdig med förkrigsvaran, beräknas motsvara för de tre nordligaste länen (I området) ungefär 71 procent av förbrukningen därstädes under åren före kriget; för Västernorrlands län (II området) 69 procent och för södra Norrland samt större delen av Svealand (III området) 78 procent, under det att den för övriga delar av landet (IV området) blott är 58 procent.

De nu angivna kvantiteterna avse, som nämnts, den ordinarie tilldelningen, vilken verkställes av kristidsnämnderna. Givetvis blir denna tilldelning schematisk och kan därigenom också i en del fall komma att verka orättvis. En jordbrukare kan t. ex. tidigare ha använt stora kvantiteter på grund av intensiv jordbruksdrift, speciella jordförhållanden e. d., under det att en annan kanske icke alls eller i obetydlig omfattning använt konstgödsel. En ransonering knuten till arealenheten blir för den förstnämnde betydligt mera kännbar än för den senare, vilken kanske t. o. m. kan få större tilldelning än han någonsin använt. För att undvika dylika konsekvenser av de tillämpade tilldelningsprinciperna har livsmedelskommissionen ställt vissa kvantiteter såväl fosfat som andra gödselmedel till kristidsstyrelsernas förfogande för utdelning till jordbrukare, som äro i särskilt behov av visst slag av konstgödsel. De kvantiteter fosfatgödsel, som för detta ändamål ställas till förfogande, äro i förhållande till vad som tilldelades i fjol större i norra Sverige än i de övriga delarna av landet. Norrbottens, Västerbottens och Jämtlands län erhålla sålunda i extra tilldelning omkring sex gånger så stor kvantitet i år som i fjol.

Den totala kvantitet fosfatgödsel, som utdelas under året, motsvarar fosfatfabrikernas hela produktion. Någon ökning av den sammanlagda tilldelningen kan därför icke komma i fråga.

I interpellationen framhålles vikten av ett rationellt användande av konstgödsel, särskilt fosfatgödsel samt dettas betydelse för det norrländska jordbruket. De synpunkter, som i samband därmed framföras, äro givetvis mycket viktiga. Regleringsorganen hava också både nu och tidigare beaktat dem samt genom broschyrer och upplysning på annat sätt verkat för att lantbrukarna skola använda tillgängliga kvantiteter på det sätt, som är bäst för produktionen. Att med tillgängliga kvantiteter få till stånd någon mera rationell användning av konstgödseln genom att lämna större tilldelning inom övre Norrland torde icke vara möjligt.

Av vad jag nu anfört torde framgå att de områden som interpellanten avsett i sin interpellation icke blivit missgynnade i fråga om tilldelningen av fosfat-

Svar på interpellation. (Forts.)

gödsel. Någon ändring av tilldelningsgrunderna för ifrågavarande områden synes med hänsyn till de nuvarande tillgångarna på fosfatgödsel icke möjlig.

Härefter yttrade:

Herr **Andersson** i Gisselås: Herr talman! Jag ber att få tacka herr statsrådet för svaret. Det är med tillfredsställelse jag genom detta erfar, att övre Norrland i år kommer att få omkring sex gånger så mycket fosfat som i fjol i extra tilldelning. Härigenom torde övre Norrlands tidigare ogynnsamma ställning i fråga om fosfattilldelningen i stort sett få anses upphävd. Detta är också välmotiverat, ty fosfatbehovet är där i regel stort. Jordarna äro oftast synnerligen fosfatfattiga, ett förhållande, som också har framhållits av hushållningssällskapet i Jämtlands län i dess skrivelse till livsmedelskommissionen av den 4 februari i år.

Jag kan i detta sammanhang ej underlåta begagna tillfället framhålla, att det enligt min mening varit önskvärt, att livsmedelskommissionen vid fastställande av de ordinarie tilldelningarnas storlek tagit mera hänsyn till jordarnas verkliga behov av olika slag av konstgödselmedel och mindre till den tidigare faktiska förbrukningen härav inom skilda län. Den senare fördelningsgrunden — som förefaller mig skäligen schematisk — kan lätt leda till att de minst behövande jordarna få den mesta konstgödseln medan de mera behövande få de minsta kvantiteterna härav. Ett ganska representativt uttryck för jordarnas fosfat- och kalibehov i de skilda länen torde också ganska lätt kunna erhållas med ledning av de olika hushållningssällskapens försöksverksamhet samt de i skilda län verkställda markkarteringarna.

Jag har velat framhålla detta sista för den händelse regleringen av rätten till inköp av konstgödselmedel skulle komma att fortsätta även nästa år.

Chefen för jordbruksdepartementet herr statsrådet **Pehrsson-Bramstorp:** Herr talman! Med anledning av interpellantens invändningar rörande tilldelningen vill jag säga, att tilldelningen har ju skett just precis på det sätt som interpellanten önskar. Livsmedelskommissionen har ju beräknat tilldelningen icke allenast per arealenhet utan med hänsyn till det större behovet i de nordliga länen. Även i Värmland har tilldelningen av fosfat blivit större än om man skulle ha utgått ifrån förkrigsförbrukningen. Följaktligen har man tillgodosett de synpunkterna, vilket jag för min del anser vara riktigt.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 2.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Svar på interpellation.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet **Andersson,** som yttrade: Herr talman! Ledamoten av kammaren herr Berg har till mig riktat vissa frågor för att utröna, huruvida jag har för avsikt att föreslå Kungl. Maj:t att hos årets riksdag äska anslag till ostkustbanans elektrifiering.

Interpellanten har framhållit betydelsen av att statsmakterna i sin planering för mötande av arbetslöshet inrikta sig på nyttiga, nödvändiga och på lång sikt räntabla beredskapsarbeten och har såsom lämpligt arbetsobjekt angivit elektrifiering av ostkustbanan.

Interpellanten gör gällande, att ifrågavarande järnväg övertagits av staten utan ersättning, och framhåller att det skulle alstra bitterhet och missmod, om ostkustbanans elektrifiering skulle få stå efter elektrifieringen av andra banor.

Svar på interpellation. (Forts.)
Detta skulle särskilt bliva fallet i de län, där man gjort stora ekonomiska uppoffringar för banans byggande.

I anledning av vad sålunda anförts vill jag till en början beriktiga en missuppfattning från interpellantens sida beträffande de ekonomiska insatserna för ostkustbanans tillkomst och upprätthållande. Det förhåller sig ingalunda så, att staten ej betalt något för ostkustbanan. I själva verket har staten av byggnadskostnaderna för banan, vilka uppgingo till i runt tal 52 milj. kronor, bidragit med 15 milj. kronor i form av aktieteckning samt 19 milj. kronor i lån och oguldna räntor eller med sammanlagt 34 milj. kronor. Tillskottet från enskilda i form av lån och aktieteckning uppgick till icke fullt 20 milj, kronor. Proportionen är ungefär densamma beträffande anslutningsbanan Härnösand—Sollefteå, där staten vid inlösningstillfället hade en lånefordran av något över 2 milj. kronor, medan aktiekapitalet och järnvägsbolagets andra skulder belöpte sig till något mer än 3 milj. kronor. Statens lånefordringar avskrevos vid banornas inlösen. Denna statens mellankomst möjliggjorde på sin tid att bolagen icke behövde träda i likvidation och nedlägga driften. Ehuru de insatser, som från enskilt håll gjorts för ostkustbanans tillkomst och fortbestånd, voro betydande, har sålunda statens bidrag varit avsevärt större.

Enligt min mening sakna emellertid dessa förhållanden betydelse vid bedömandet av frågan om och när ostkustbanan bör elektrifieras. Vid detta bedömande måste olika elektrifieringsprojekt vägas mot varandra ur många synpunkter, främst räntabiliteten av de ifrågasatta åtgärderna ävensom deras betydelse i militärt hänseende. Om man särskilt tar sikte på de synpunkter, som varit vägledande för interpellanten — nämligen möjligheten att lindra arbetslöshet i av banan berörda trakter — är emellertid elektrifieringsarbetets lämplighet för sysselsättning av grovarbetare den förnämsta faktorn i bedömandet.

Interpellanten har angivit siffran 390 000 dagsverken för sådan arbetskraft, en siffra som torde vara ungefär riktig. Dessa dagsverken utgöra emellertid allenast omkring en fjärdedel av den erforderliga totala arbetsinsatsen. 70 % av dagsverkena beräknas belöpa sig på verkstäder och 6 % på statens järnvägars egna specialarbetare. De verkstäder, som kunna komma i fråga, äro icke belägna i Norrland. Kostnaderna för elektrifieringen beräknas av järnvägsstyrelsen till omkring 58 milj. kronor. Med hänsyn till här angivna siffror är det enligt min mening ganska uppenbart, att elektrifieringen av ostkustbanan i förhållande till kostnaderna icke är ett särskilt lämpligt arbetsobjekt för att hindra arbetslöshet i Norrlands kusttrakter.

Det är uppenbart att en elektrifiering av ostkustbanan komme att medföra vissa fördelar för järnvägsdriften. Dessa skulle framförallt hänföra sig till persontrafiken, då elektrifieringen tillåter insättande av snabbare och tätare tåg. Restiden mellan Härnösand och Gävle skulle exempelvis förkortas med omkring 45 minuter. Ehuru någon överflyttning av genomgående godstrafik från huvudlinjen Krylbo—Ånge—Långsele icke kan ske, enär linjen Härnösand—Sollefteå—Långsele ej tillåter tung trafik, skulle elektrifieringen medföra en del fördelar även för godstrafiken. I likhet med andra elektrifieringar skulle den nu föreslagna också vara ägnad att minska behovet av importerat bränsle. Ur militär synpunkt anses elektrifieringen av ostkustbanan icke medföra någon större vinst.

De fördelar, som äro förknippade med en elektrifiering av ostkustbanan, göra sig emellertid i samma eller högre grad gällande beträffande vissa andra banor. Vid bedömandet av frågan, om elektrifieringen av ostkustbanan bör komma i första hand eller ej, måste beaktas att företaget skulle fordra betydligt större kapitalinvestering än något annat aktuellt elektrifieringsprojekt samt att materialtillgångarna för närvarande äro begränsade.

Svar på interpellation. (Forts.)

Järnvägsstyrelsen har med hänsyn till här antydda omständigheter ansett, att elektrifieringen av ostkustbanan bör stå efter vissa andra elektrifieringsföretag. Jag delar för min del denna järnvägsstyrelsens uppfattning.

Utan att nu taga ställning till spörsmålet, när ostkustbanan bör elektrifieras, får jag i anslutning till det anförda besvara interpellantens frågor så, att jag icke har för avsikt att föreslå Kungl. Maj:t att av årets riksdag äska medel i vanlig ordning för ostkustbanans elektrifiering. Härmed är icke sagt, att ej spörsmålet om detta elektrifieringsföretag kan komma till behandling i samband med förslag om en allmän beredskapsstat för en eventuell arbetsmarknadskris av större omfattning. Frågan om utformningen av en dylik beredskapsstat är för närvarande föremål för beredning inom investeringsutredningen.

Härpå anförde:

Herr **Berg:** Herr talman! Jag skall be att få till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet framföra mitt tack för svaret på min interpellation.

När jag framställde denna interpellation, hade jag två syften. Det ena var att påskynda elektrifieringen på ostkustbanan, det andra att skapa arbetstillfällen för att lindra den arbetslöshet, som i allt större utsträckning gör sig gällande i Västernorrlands och Gävleborgs län. Statsrådet säger i den senare delen av sitt svar, att detta arbete icke är så lämpligt för arbetslöshetens bekämpande. Enligt de siffror, som jag här nämnt och vilka även lämnats av järnvägsstyrelsen, kommer det att till detta arbete fordras 1,6 miljoner dagsverken och av dessa skulle 390 000 utgöra grovarbetsdagar. Delar av de landskap, där denna bana är framdragen, utgöras av arbetslöshetsöar, som för närvarande äro mest tyngda av arbetslöshet. Det är Västernorrlands län och en del av Gävleborgs län. Till de delar av landet, som för närvarande ha den största arbetslösheten, höra Ådalsdistriktet samt Sundsvalls- och Söderhamnsdistrikten. När herr statsrådet om elektrifieringen av ostkustbanan säger, att det arbetet icke skulle vara lämpligt ur arbetslöshetssynpunkt, därför att endast en mindre del av de arbetslösa skulle få arbete vid det arbetsobjektet, är det ju icke alldeles riktigt. Det blir ju nämligen just de arbetslösa i de trakter, som äro hårdast drabbade av arbetslöshet, som skulle få arbete vid detta företag. Grovarbetet vid detta företag utgöres huvudsakligen av arbete med förstärkning av banan, uträtning av bandelarna och schaktning. Sådant arbete erfordras särskilt på bandelarna Långsele—Härnösand och Härnösand—Sundsvall. Men även de förstärkningar, som behövas på bandelen Sundsvall—Gävle, ge en hel del grovarbetsdagar för de arbetslösa utefter kusten i Gävleborgs län.

I min interpellation har jag framfört dessa synpunkter, trots att jag var medveten om att i fall jag endast ifrågasatt elektrifiering av bandelen Gävle—Sundsvall, så skulle det kanske av tekniska skäl ha fått ett bättre mottagande från statsrådets sida. I så fall hade emellertid det andra syftet med interpellationen, nämligen att framskapa arbetstillfällen, icke tillgodosetts.

Jag har här en uppgift om hur arbetslösheten för närvarande ter sig i Västernorrlands län. I Sköns kommun ha vi för närvarande 684 arbetslösa, av vilka endast 189 äro placerade i arbete, i Timrå ha av 567 hjälpsökande arbetslösa 107 erhållit arbete, i Njurunda äro av 315 hjälpsökande 100 i arbete och i Alnö av 340 hjälpsökande 136 i arbete o. s. v. Jag är säker på att förhållandet är liknande i Gävleborgs län efter kusten från Söderhamn till Hudiksvall.

Statsrådet säger som det enda positiva i sitt svar, att om en arbetslöshetskris av större omfång skulle inträffa, skulle man kunna på beredskapsstaten sätta i gång med dessa arbeten. Men när statsrådet samtidigt förklarar, att detta

Svar på interpellation. (Forts.)
arbete icke kommer att bli ett av de första som sättes i gång utan ett av de sista — vilket man ju alltid varit van vid längre norrut — vill jag säga, att det är givet, att elektrifieringen av ostkustbanan även skulle kunna sättas i gång frånsett materialåtgången. Ur synpunkten av arbetslöshetens bekämpande behöva endast grovarbetsdagar tagas i anspråk och för detta ändamål behöves ingen materialåtgång. Av utvecklingen av storkriget för närvarande att döma synes detta draga sig mot våra knutar, vilket, om man särskilt tänker på förhållandena för industrien i Norrland, kan leda till svårigheter att exportera sjövägen, vilket i sin tur kan medföra stopp på det området. Följden därav kan bli en sådan arbetslöshetskris, som statsrådet i slutet av sitt svar talar om.

Det finns emellertid även praktiska skäl för elektrifiering av ostkustbanan och förstärkning av densamma för tyngre trafik. Industrien har ett mycket stort behov av snabbare befordran av sina artiklar. Det har inträtt ändrade förhållanden i fråga om den tunga exporten av trävaror och massa. Förr i tiden kunde fulla laster av såväl trä som massa skeppas direkt från den och den industrien. Nu för tiden händer det, att köpare icke taga så stora poster utan vilja ha mindre poster virke av olika kvalitet och dimensioner eller mindre poster massa. Fartygen kanske ligga i Gävle eller Hudiksvall eller Söderhamn och lasta den huvudsakliga lasten där. Då kanske det kommer en offert på en mindre post som per järnväg skall skickas till Hudiksvall eller Gävle. Det kan då bli nödvändigt att sända denna post med järnväg över Sundsvall på inlandsbanan runt och ner till Gävle och Hudiksvall. Det har åtskilliga gånger hänt, att sådana poster icke hunnit fram till fartygens avgångstider utan lasten på järnvägen har blivit kvar och måst sändas samma omväg tillbaka till Sundsvall. För övrigt skulle man kunna tala om många liknande exempel på hur det för närvarande är.

Man talar om att man icke skulle kunna elektrifiera bandelen Långsele—Härnösand—Sundsvall på grund av att bandelen behöver förstärkas för att kunna tåla den tunga trafiken. Det är emellertid just på den punkten jag i min interpellation velat få en ändring till stånd, varför jag förordat sådan förstärkning. Det är nämligen givet att i och med att man åstadkommer erforderlig förstärkning och iordningställande av banan för tyngre trafik har man ju även möjligheter att avlasta den tunga trafik, som för närvarande går över inlandsbanan. När man talar med järnvägsfolk framhålla de själva, att det är omöjligt att fortsätta som hittills med nuvarande överanhopning på nyssnämnda bandel. Med ostkustbanans elektrifiering skulle nämnda olägenheter kunna avhjälpas.

Statsrådet säger vidare — eller det är väl snarare järnvägsstyrelsen som säger det — att ur militär synpunkt skulle en sådan elektrifiering icke heller ha någon betydelse. Jag är icke så säker på det. Jag har från militärt håll hört motsatt mening uttalas i detta hänseende. Jag bör kanske icke gå in på saken närmare, därför att jag är lekman på området, men man kan ju förstå, att ur militär synpunkt kan det många gånger vara behövligt att kunna frakta materiel ned till kusten på ett bättre och smidigare sätt än som är möjligt när man måste anlita inlandsbanan och landsvägen för att komma dit.

Allt som allt skulle jag ännu en gång vilja vädja till statsrådet att om arbetslösheten ger sig till känna i större utsträckning begagna under departementet lydande organ till att på ett skyndsamt sätt vidtaga erforderliga åtgärder på detta område så att man icke väntar och ser utan har förarbeten färdiga och sålunda kan sätta i gång arbeten i större utsträckning om en sådan arbetslöshetskris skulle inträffa.

Svar på interpellation. (Forts.)

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet **Andersson:** Herr talman! De grovarbeten som förekomma vid järnvägselektrifiering äro förnämligast av tre slag, nämligen dels grävning av kabelgravar för flyttning av telefonledningarna, dels justeringar av själva bansträckningen, uträtning av kurvor och förbättring av lutningsförhållanden, arbeten, som icke ovillkorligen höra samman med elektrifieringen men som anses böra göras före elektrifieringen, dels slutligen stolpresningen. Av dessa slag av arbeten kan det sista arbetet icke ske förrän i samband med utförandet av elektrifieringen i det slutliga skedet, ty stolparna måste ju finnas tillverkade och utförda till platsen ungefär vid den tidpunkt, då stolpgroparna tagas upp. Däremot kunna givetvis de båda andra slagen av arbeten göras i ett tidigare skede, och jag vill försäkra interpellanten, att i fråga om justeringen av själva bandelarna förefinns det inget som helst motstånd vare sig från järnvägsstyrelsens eller min sida mot att sätta i gång med sådana arbeten, i den mån arbetslösheten kräver vidtagande av extra anordningar i dessa trakter. Sålunda äger redan samråd rum mellan järnvägsstyrelsen och arbetsmarknadskommissionen för att undersöka, om det finns sådana arbeten, som lämpligen kunna igångsättas redan under vintern. Emellertid är det uppenbart, att det icke är många av de justeringsarbeten, varom här är fråga, som lämpligen kunna utföras vintertid. Järnvägsstyrelsen räknar med att man icke därmed kan sysselsätta mer än omkring ett hundratal man. Beträffande dikningar och terrasseringar i flack terräng är det nästan otänkbart att göra sådant under vintertid utan orimliga merkostnader. Endast bergsprängningar och större skärningar kunna utföras.

Interpellanten vädjade till kommunikationsverken att se till, att arbetstillfällen kunna beredas i dessa trakter. Jag kan meddela, att vad angår vägarbetena i Västernorrlands län finnas redan 14 olika företag igångsatta speciellt med sikte på arbetslöshetssituationen och att i dessa företag skola kunna sysselsättas 760 man samt att ytterligare arbeten förberedas och komma att sättas i gång i den mån det finns lämpliga arbetsobjekt. Förhållandet är här enahanda, ty det går icke att vintertid sätta i gång andra arbeten än bergsprängning och skärningar.

Det är självklart att elektrifieringen av ostkustbanan är ett arbete ägnat att bidraga till arbetslöshetens lindrande. Detta har jag ingalunda bestritt. Vad jag med mitt svar velat visa är att kostnaderna för elektrifieringsarbetet i dess helhet äro så stora, att den effekt i arbetslöshetsmildrande syfte man kan nå i den ort, där banan går fram, är jämförelsevis obetydlig. Ur arbetslöshetssynpunkt är det bäst och lämpligast om man under en kris, som man kanhända icke vet om den blir så lång, kan sätta i gång arbeten, som ge mycket grovarbete för en måttlig kostnad.

Det är klart att elektrifieringen för järnvägen medför många fördelar ur rent driftteknisk synpunkt, men de fördelar, som den bereder allmänheten och trafikanterna, äro säkerligen icke så stora som man i allmänhet föreställer sig. Man skall nämligen icke jämföra vad man därvidlag önskar uppnå med de förhållanden, som nu råda. De nedskärningar i tågförbindelserna, som nu måst företagas på många sträckor, äro helt beroende på krissvårigheterna och de orimligt ökade transportkvantiteterna. Icke minst militära förhållanden medverka till att det råder permanent brist på lokomotiv och vagnar. Därtill komma svårigheterna med det importerade kolbränslet, vilka göra att man i somliga tåg måste elda lokomotiven med ved, vilket i sin tur medför ökad gångtid. När vi komma fram till mera normala tider, och transporterna för militära ändamål bli färre, och icke heller vedtransporterna från Norrland behöva pågå i den utsträckning som för närvarande sker, kommer säkerligen en

Svar på interpellation. (Forts.)
järnväg som ostkustbanan att ur trafikteknisk synpunkt kunna på nytt drivas fullt tillfredsställande även utan elektrifiering. Fördelen med elektrifieringen ligger således icke så mycket på trafikantsidan som på järnvägsledningens sida. Men självfallet bör man sträva efter att elektrifiera så många bandelar som det överhuvud taget är möjligt för att man i en avspärrningstid som denna skall vara oberoende av importerat bränsle och kunna hålla driften nöjaktigt i gång även under särskilt hårda påfrestningar. Givetvis ingår ostkustbanan som ett led i ett framtida utbyggande av elektrifieringen av järnvägsnätet. Den fråga diskussionen rör sig om är bara, i vilken tur detta arbete skall komma.

Herr **Olsson** i Gävle: Herr talman! Jag lyssnade med stort intresse på det svar, som herr statsrådet avgav på herr Bergs interpellation, och jag tyckte att i vissa delar återfanns något som påminde om en situation som ligger ungefär 20 år tillbaka i tiden då det var fråga om det statliga stödet till ostkustbanans tillblivelse. Ungefär samma synpunkter anfördes då som nu nämligen att ostkustbanan borde komma i andra hand och att det här gällde en trafikled, som man ställde sig mycket tveksam inför. De av herrarna, det är väl icke så många, som voro med i kammaren på den tiden, minnas kanske att intresset för ostkustbanan och de 30 miljoner kronor av statsmedel som herr statsrådet i dag talat om icke fanns i järnvägsstyrelsen. Det fanns icke heller i kommunikationsdepartementet utan det intresse som förde fram till ett statligt ingripande i detta fall fanns i riksdagen. Det var nämligen riksdagen som framtvingade detta intresse. Jag har en bestämd känsla av att det är fråga om något liknande i den situation, vari vi nu befinna oss. Jag skall icke vara elak, men jag får kanske säga, att det skulle ju kunna tänkas att det härvidlag är på samma sätt som när det gällde Gävle—Ockelbo järnväg. Det är ju icke så många år sedan riksdagen mot järnvägsstyrelsen och departementet räddade den banan. Spåren skulle rivas upp och banan göras om till landsväg. När kriget bröt ut var detta en av de första banorna som elektrifierades och elektrifierades ur försvarssynpunkt i mycket stor hast.

Det är icke min avsikt att söka tvist vare sig med järnvägsstyrelsen eller med kommunikationsministern. Vad jag har velat säga i detta sammanhang är att jag tror, att man såväl i Västernorrlands som i Gävleborgs län, där man har stort intresse för att denna fråga icke skjutes åt sidan, skulle för dagen vara nöjd om man kunde känna sig bestämt övertygad om att de ansvariga myndigheter det här gäller komma att vidtaga sådana förberedande åtgärder att, om elektrifieringen av ostkustbanan skulle befinnas vara ett lämpligt projekt att sätta in för att övervinna efterkrigstidens problem, arbetet som sådant kan sättas i gång på ett så tidigt stadium att det kan komma till avsedd nytta, och det icke blir på det sättet att inga förberedelser vidtagits utan man måste konstatera att vi icke kunna genomföra detta projekt på grund av att de nödvändiga förarbetena icke vidtagits. Jag skulle vilja hemställa till herr statsrådet att han sträcker sig så långt att han — även om han icke kan ge ett annat löfte än det han givit — är villig se till att ingenting hindrar att ostkustbanans elektrifiering kan bli ett arbetsprojekt ägnat att övervinna arbetslösheten.

I detta anförande instämde herrar *Orgård*, *Severin* i Gävle, *Eriksson* i Frägsta, *Lindholm* och *Norén* samt fröken *Nygren*.

Herr **Fröderberg:** Herr talman! Det är ju en känd sak att norra stambanan ur trafiksynpunkt är så ansträngd för att icke säga överansträngd, att det

Svar på interpellation. (Forts.)

hela närmar sig bristningsgränsen. Detta är åtminstone banbevakningens åsikt längs hela sträckan däruppe. Till avhjälpande av dessa missförhållanden har järnvägsstyrelsen satt i gång förberedande arbeten för anläggandet av ett dubbelspår Krylbo—Ånge. Det har i våra trakter väckt en hel del undran att icke en elektrifiering av ostkustbanan får gå före denna dubbelspåriga linje Krylbo—Ånge, ty den skulle enligt vår förmodan kunna avlasta en del av den stora trafiken på norra stambanan och därmed åstadkomma en utjämning av trafiken. Det kostar väl även åtskilliga miljoner kronor att anlägga detta dubbelspår. Jag har tyvärr inga som helst siffror, men det skulle vara intressant att göra en jämförelse härutinnan. — Jag ville endast fästa uppmärksamheten härpå. I övrigt ber jag att få instämma i vad herr Olsson i Gävle anförde.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet **Andersson:** Herr talman! Det ankommer i ganska ringa mån på kommunikationsdepartementet att bestämma om de arbeten, som skola sättas i gång vid en befarad fredskris. Det finns en särskild kommitté, som arbetar för planeringen av dessa arbeten, nämligen den s. k. investeringsutredningen. Till denna investeringsutredning ha olika myndigheter, således även järnvägsstyrelsen och de övriga affärsdrivande verken, att ingiva en förteckning, upptagande de olika arbeten, som rimligtvis kunna sättas i gång inom överskådlig tid. Det ankommer sedan på utredningen att bland de föreslagna arbetena utvälja dem, som ur allmän synpunkt kunna anses vara de mest önskvärda och vilka det ur arbetslöshetssynpunkt är mest angeläget att få igångsatta under en kris. De arbeten, som sålunda anses böra i första hand komma i fråga, skola sedan i detalj planläggas av respektive myndigheter. Om således investeringsutredningen anser, att ostkustbanans elektrifiering är ett arbetslöshetsarbete, som vid en kris i första hand bör komma i fråga, kommer utredningen att hos järnvägsstyrelsen begära utarbetande av detaljplaner härför. Järnvägsstyrelsen kommer självfallet att ställa sig en sådan anmodan till efterrättelse. Jag vill således understryka, att avgörandet av vilka beredskapsarbeten som skola planeras för att sedermera igångsättas ligger icke hos de affärsdrivande verken utan hos den särskilt tillsatta investeringsutredningen.

Herr **Olsson** i Gävle: Herr talman! Jag är mycket tacksam för den nu av herr statsrådet lämnade upplysningen. Jag vill emellertid låta den efterföljas av en fråga, om ostkustbanans elektrifiering verkligen finns upptagen bland hela denna samling av ifrågasatta arbetsprojekt, som järnvägsstyrelsen överlämnat till investeringsberedningen. Är så fallet, kunna vi ha all anledning att emotse framtiden tämligen lugnt. Skulle däremot detta projekt icke vara föreslaget av järnvägsstyrelsen, har ju hela denna fråga om ostkustbanans elektrifiering skjutits åt sidan av järnvägsstyrelsen. Jag skulle vara mycket tacksam, därest herr statsrådet kunde besvara denna min fråga.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet **Andersson:** Herr talman! Jag kan genast svara, att frågan om ostkustbanans elektrifiering finns upptagen i den önskelista, som järnvägsstyrelsen överlämnat till investeningsutredningen. Kommittén har emellertid ännu inte tagit ståndpunkt till de arbeten av olika slag, som lämpligen böra komma till utförande vid statens järnvägar.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 3.

Föredrogos var efter annan följande Kungl. Maj:ts på kammarens bord liggande propositioner; och hänvisades därvid

till statsutskottet propositionen, nr 27, angående anslag till Häradsrätterna: Reseersättningar till nämndemän;

till bankoutskottet propositionerna:

nr 97, med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 22 december 1939 (nr 895) angående rätt för Konungen att meddela särskilda bestämmelser om riksbankens sedelutgivning och bankrörelse m. m.; och

nr 98, med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 7 juni 1940 (nr 437) angående utövande under vissa utomordentliga förhållanden av fullmäktige i riksbanken och fullmäktige i riksgäldskontoret tillkommande befogenheter, m. m.;

till behandling av lagutskott propositionerna:

nr 100, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 8, 21 och 22 §§ lagen den 14 juni 1917 (nr 378) om adoption;

nr 101, med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 19 juni 1942 (nr 429) om hyresreglering m. m. samt lag angående fortsatt giltighet av lagen samma dag (nr 430) om kontroll av upplåtelse och överlåtelse av bostadsrätt m. m.; och

nr 102, med förslag till lag angående upphävande av 9 § lagen den 7 maj 1918 (nr 294) om särskilda tingssammanträden för handläggning av vissa mål och ärenden;

till bevillningsutskottet propositionen, nr 105, med förslag till förordning om fortsatt giltighet av förordningen den 8 juni 1923 (nr 155) angående omsättnings- och utskänkningsskatt å spritdrycker; samt

till statsutskottet propositionen, nr 106, angående fortsatt disposition av vissa äldre reservationsanslag.

§ 4.

Utgifter under riksstatens andra huvudtitel.

Föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1944/45 under andra huvudtiteln, avseende anslagen inom justitiedepartementets verksamhetsområde jämte i ämnet väckta motioner.

Punkterna 1—15.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Anslag till häradsrätterna: Avlöningar.

Punkten 16, angående anslag till häradsrätterna: Avlöningar.

I propositionen nr 1 hade Kungl. Maj:t under andra huvudtiteln, punkten 19, föreslagit riksdagen att dels medgiva, att antalet i gällande personalförteckning upptagna tingssekreterare finge ökas från 44 till 46, dels godkänna av departementschefen förordad avlöningsstat för häradsrätterna, att tillämpas under budgetåret 1944/45, dels ock till Häradsrätterna: Avlöningar för budgetåret 1944/45 anvisa ett förslagsanslag av 5 072 000 kronor.

Enligt Kungl. Maj:ts förslag skulle Hallands mellersta domsaga hänföras till lönegrupp III och Villands samt Kinds och Redvägs domsagor till lönegrupp I.

I samband med Kungl. Maj:ts förslag hade utskottet till behandling förehaft två likalydande motioner, väckta, den ena inom första kammaren av herr

Anslag till häradsrätterna: Avlöningar. (Forts.)

K. Schlyter (I: 113) och den andra inom andra kammaren av herr *Andersson* i Falkenberg *m. fl.* (II: 196), vari hemställts, att riksdagen ville föreskriva, att Hallands mellersta domsaga skulle hänföras till lönegrupp IV och Villands samt Kinds och Redvägs domsagor till lönegrupp II, ävensom vidtaga härav föranledda ändringar i Kungl. Maj:ts förslag till avlöningsstat för häradsrätterna samt anvisa på grund av domsagornas uppflyttning i högre lönegrupper ytterligare erforderliga medel till avlöningsförstärkningar.

Utskottet hemställde,

att riksdagen måtte

1) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag bemyndiga Kungl. Maj:t att i personalförteckningen för häradsrätterna vidtaga den ändringen att antalet tingssekreterare ökades från 44 till 46;

2) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 113 och II: 196

a) fastställa i utskottets hemställan intagen avlöningsstat för häradsrätterna, att tillämpas under budgetåret 1944/45;

b) till Häradsrätterna: Avlöningar för budgetåret 1944/45 anvisa ett förslagsanslag av 5 072 000 kronor.

Vid denna punkt hade reservation avgivits av herrar *Johan Bernhard Johansson* och *Pettersson* i Dahl, vilka ansett, att utskottet bort hemställa,

att riksdagen måtte

1) med bifall — — — till 46,

2) i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionerna I: 113 och II: 196,

a) fastställa av reservanterna framlagd avlöningsstat för häradsrätterna, att tillämpas under budgetåret 1944/45;

b) till Häradsrätterna: Avlöningar för budgetåret 1944/45 anvisa ett förslagsanslag av 5 072 100 kronor.

Enligt reservanternas förslag skulle Hallands mellersta domsaga uppflyttas till lönegrupp IV.

Efter föredragning av utskottets hemställan anförde:

Herr **Pettersson** i Dahl: Herr talman! Den fråga, som behandlas under punkt 16 i statsutskottets förevarande utlåtande, var även vid föregående års riksdag uppe till behandling i anslutning till ett utlåtande från det sammansatta första lag- och statsutskott, som behandlade den s. k. domsagoförvaltningen. Det sammansatta utskottet yttrade då i den nu förevarande frågan, att utskottet inte ville uttala sig om maximiantalet domsagor i varje lönegrupp. Utskottet hade nämligen inte velat taga närmare ställning härtill, utan utskottet förutsatte, att Kungl. Maj:t skulle ägna denna fråga fortsatt uppmärksamhet. Utskottet uttalade vidare, att frågan om ändring av lönegrupperingen borde vara beroende av initiativ från vederbörande hovrätters sida. Ett dylikt initiativ har också avgivits, i det att Göta hovrätt avlåtit en framställning om ändring i denna organisationsplan för tre domsagor, däribland Hallands mellersta domsaga. Det är detta initiativ, som är föremål för den i ämnet väckta motionen.

Jag vill med några ord beröra vad som legat till grund för denna gruppindelning av domsagorna. Denna fråga har liksom många andra varit föremål för utredning av en statlig kommitté. Denna kommitté indelade domsagorna i fem olika grupper, varvid hänsyn togs till dels den inkomst, som vederbörande häradshövding tidigare åtnjutit, dels den arbetskraft, som tidigare varit anställd inom vederbörande domsaga, dels den arbetskraft, som enligt den nya organisationsplanen skulle vara anställd vid vederbörande domsaga, och dels

Anslag till häradsrätterna: Avlöningar. (Forts.)

det antal mål, som varit föremål för behandling inom vederbörande domsaga. Gruppindelningen är således grundad på ett rent statistiskt material. På grundval härav uppgjordes en särskild lönegruppering, som baserades på dels en grundlön om 16 000 kronor och dels ett lönetillägg för de olika domsagorna inom grupperna II—V med 1 250, 2 500, 3 750 respektive 5 000 kronor. Ett lönebelopp om 1 250 kronor särskiljer således i lönehänseende de båda domsagorna, Hallands mellersta och Hallands södra domsaga.

Vid en jämförelse mellan dessa båda domsagor i Halland kan man av den företagna statistiska utredningen inte utläsa annat än att de måste vara alldeles jämställda. I lönehänseende för häradshövdingarna ha domsagorna hittills varit lika. Det ena året har kanske den ena domsagan gett något mera inkomster, under det att den andra domsagan till ett annat år varit mera inkomstbringande. Även i fråga om de anställdas antal ha domsagorna varit fullt jämställda före den nya domsagoorganisationens genomförande. Efter densamma föreligger emellertid den skillnaden, att det i Hallands mellersta domsaga skulle vara anställd en halv icke rättsutbildad arbetskraft mera än i Hallands södra domsaga. Även i fråga om antalet avdömda mål — antingen civilmål, som omedelbart eller tredskovis avdömts, eller brottmål, jorddelningsmål, inskrivningsmål eller övriga ärenden — måste de båda domsagorna anses vara fullt jämställda. En obetydlig skillnad föreligger dock beträffande tingssammanträdena. Den föreliggande statistiken utvisar nämligen, att Hallands södra domsaga i detta hänseende kommer före Hallands mellersta domsaga. På grundval av detta statistiska material har en särskild poängbedömning av domsagorna verkställts. Denna poängbedömning har uppgjorts inom justitiedepartementet. Enligt uppgifter, lämnade av häradshövding Thulin vid den särskilda föredragning, som han höll i ämnet inför utskottsavdelningen, ha vissa poängsiffror konstruerats fram, vilka baserats på den föreliggande statistiken. Härvidlag har enligt uppgift särskild hänsyn tagits till de olika sammanträdestimmarnas antal. Hänsyn skulle även ha tagits till det förhållandet om det vid de olika domsagorna funnits mer än ett tingsställe och i så fall till hur dessa tingsställen varit belägna i förhållande till häradshövdingens bostadsort.

De nu ifrågavarande båda domsagorna, Hallands södra och Hallands mellersta domsaga, ha var sitt särskilda tingsställe utöver det ordinarie tingsstället. Härutinnan föreligger ingen annan skillnad mellan de båda domsagorna, än att häradshövdingen i Hallands mellersta domsaga har att besöka ett tingsställe, som ligger ungefär en mil längre från bostadsorten än det särskilda tingsstället inom Hallands södra domsaga. Beträffande sammanträdestimmarnas antal har det upplysts mig, att häradshövdingen i Hallands mellersta domsaga själv leder de sammanträden, som avhållas å det särskilda tingsstället i Varberg. Detta har givetvis en viss inverkan på handläggningens längd, då handläggningen inför en gammal erfaren domare blir mera sammanträngd och icke tar så lång tid i anspråk som handläggningen inför en yngre mera oerfaren domare.

Häradshövding Thulin förklarade vid sin föredragning mycket öppenhjärtigt, att denna poängbedömning är en konstruktion, varigenom man sökt ernå ett så rättvist resultat som möjligt. Man kan emellertid inte alltid vara säker på att denna konstruktion slagit så väl ut. Om man närmare granskar denna poängberäkning, finner man, att den i flera fall givit mycket egendomliga resultat. En hel del domsagor, som ha högre poängvärde än närbelägna domsagor, ha ändock placerats i lägre lönegrupp än dessa. Jag skall emellertid inte trötta kammaren med några exempel härpå. Härav framgår emellertid med önskvärd tydlighet, att det varit mycket svårt för vederbörande att gruppera domsagorna på ett i alla avseenden fullt rättvist sätt. Den föredragande härads-

Anslag till häradsrätterna: Avlöningar. (Forts.)

hövdingen Thulin kunde inte heller bestämt påstå, att poängbedömningen i alla hänseenden varit fullt tillförlitlig.

Enligt i ämnet utfärdade bestämmelser har Kungl. Maj:t tilldelats befogenhet att i lönegruppshänseende såväl höja som sänka en domsaga, om detta efter omständigheterna i de särskilda fallen skulle visa sig vara lämpligt. Göta hovrätt har i sin framställning hänvisat till detta, och de inom riksdagen i ämnet väckta motionerna ha även anslutit sig härtill.

Jag vill i detta ärende även framhålla, att det av domsagoutredningen tydligt sagts ifrån, att vid en domsagas placering i lönegrupp hänsyn skall tagas även till det förhållandet att en stad, som tidigare haft rådhusrätt, skall läggas under en närbelägen domsagas domvärjo. Givetvis kommer en dylik utökning av domsagan att förorsaka ett icke oväsentligt merarbete därstädes. Under sådana förhållanden föreligger anledning att i lönehänseende uppflytta den domsaga, som beröres härav. Innan den nu ifrågavarande lönegrupperingen verkställdes, hade Falkenbergs stad sammanlagts med Hallands mellersta domsaga. Även därest denna lönegruppering verkställts, innan överflyttningen ägt rum, vågar jag med bestämdhet påstå, att Hallands mellersta domsaga även då hade hänförts till lönegrupp III. En till följd av Falkenbergs införlivande med domsagan påkallad ändring i lönegruppsplaceringen hade säkerligen medfört, att domsagan överförts till närmast högre liggande lönegrupp IV.

Herr talman! Med denna motivering ber jag att få yrka bifall till den av herr Johan Bernhard Johansson och mig avgivna reservationen.

Herr **Eriksson** i Stockholm: Herr talman! Den ärade reservanten redogjorde nyss för hur detta ärende tidigare behandlats i riksdagen. Jag har ingen anledning att på något sätt rikta någon anmärkning mot den framställning, som han här gjorde. Hans framställning kan i någon mån bidraga till att jag kan förkorta mitt anförande.

För oss inom utskottets tredje avdelning, som nu behandlat denna fråga, är den icke någon ny sådan, utan frågan om lönesättningen för domhavanden i Hallands mellersta domsaga har tidigare varit föremål för behandling i sammansatt utskott, där tredje avdelningens medlemmar representerat statsutskottet. Vid de båda tidigare tillfällena, såväl vid 1942 som 1943 års riksdagar, sköto vi ärendet ifrån oss, under förmenande av att denna fråga först skulle bedömas av respektive hovrätter och Kungl. Maj:t, innan riksdagen försökte genomföra en annan ordning än den, som Kungl. Maj:t ställt i utsikt.

Göta hovrätt har nu beträffande den domsaga, som är föremål för reservanternas yrkande, gjort en framställning om uppflyttning av domsagan till högre lönegrupp. Kungl. Maj:t har prövat denna framställning men inte ansett sig böra bifalla den. Ärendet har därefter bragts under riksdagens omprövning genom motioner, som väckts i båda kamrarna. I dessa motioner har emellertid inte endast behandlats uppflyttning av Hallands mellersta domsaga. En dylik uppflyttning har även begärts beträffande dels Villands domsaga och dels Kinds och Redvägs domsaga, beträffande vilka yrkande framställts om att de skola uppflyttas från lönegrupp I till lönegrupp II. I motionerna yrkades även, att den i reservationen särskilt angivna Hallands mellersta domsaga skulle uppflyttas från lönegrupp III till lönegrupp IV.

När vi sålunda hade att behandla denna motion, införskaffade vi ifrån justitiedepartementet det material, på vilket departementet hade grundlagt sitt förslag rörande domsagornas uppdelning på de olika lönegrupperna. Men när vi då fingo detta material i våra händer, ansågo vi, att vi behövde ytterligare upplysning. För den sakens skull bådo vi den ämbetsman, som på sin tid i departementet hade deltagit i utarbetandet av de propositioner i ämnet, som

Anslag till häradsrätterna: Avlöningar. (Forts.)
framlades vid såväl 1942 som 1943 års riksdag, att komma till Stockholm och göra en föredragning i ärendet inför utskottsavdelningen. Man kan sålunda säga, att vi nu i olikhet med vad förhållandet var vid de två tidigare tillfällen, då vi haft att ta ståndpunkt till denna fråga, försökt att noggrant sätta oss in i det ärende, som här föreligger.

Detta inträngande i ärendet har bibragt oss den uppfattningen, att vi inte äro färdiga att bifalla motionens yrkande ens i den begränsade del, som nu upptagits av reservanterna. Vi vilja inte underkänna — detta framgår ju alldeles särskilt av utskottets sätt att skriva — de skäl som ha framhållits i motionen, nämligen att det saknas saklig grund för en åtskillnad i lönegruppshänseende mellan de två domsagor, som här närmast jämförts, å ena sidan Hallands södra domsaga, hänförd till lönegrupp IV, och Hallands mellersta domsaga, hänförd till lönegrupp III. Vi tro emellertid inte, att man utan våda kan åstadkomma rättvisa på det sättet, att man uppflyttar Hallands mellersta domsaga ifrån lönegrupp III till lönegrupp IV, enär det finns ett antal domsagor i landet, icke mindre än tio, som i justitiedepartementets poängskala ha ett högre poängtal än just Hallands mellersta domsaga. Vi våga sålunda inte tillstyrka riksdagen att besluta en uppflyttning av denna domsaga framför alla dem som ha ett högre poängtal. Däremot hålla vi inte för otroligt, att när förutsättningarna därför förefinnas, d. v. s. häradshövdingebefattningen i Hallands södra domsaga blir vakant, Kungl. Maj:t då får ta saken under omprövning och åstadkomma den rättvisa, som vi tro ligger i att Hallands södra och mellersta domsagor få tillhöra samma lönegrupp, genom att nedflytta Hallands södra domsaga till lönegrupp III. Men den frågan föreligger inte nu till behandling, emedan enligt gällande principer för lönesättning för häradshövdingarna nedflyttning av domsaga i lönegruppshänseende icke kan ske annat än i samband med att befattning är vakant. Under den tid en domhavande sitter kvar på en befattning kan alltså en domsaga inte göras till föremål för nedflyttning. Vi som stå för utskottsmajoritetens förslag tro sålunda, att man framdeles måste pröva frågan ur dessa synpunkter. Vi erkänna som sagt, att vi inte ha kunnat finna, att Hallands mellersta domsaga i lönegruppshänseende bort vara skild från Hallands södra domsaga, men vi anse, att rättvisa i det avseendet bör skipas på det sättet, att den domsaga, som nu står i den högre lönegruppen, skall nedflyttas till den lägre gruppen just av de skäl, som jag förut anfört, nämligen att det är så många domsagor, som ha högre poängtal än Hallands mellersta domsaga, vilken i allt fall, om nu riksdagen skulle bifalla reservationen, skulle komma att kvarstå i lönegrupp III.

Sedan kan man ju på sätt, som den ärade reservanten gjort, dra i tvivelsmål, huruvida den poängskala, som utarbetats, är i allo rättvis. Det är alltid på det sättet, att man när man skall försöka gradera befattningar efter en uppskattning av värdet på det arbete, som vederbörande befattningshavare ha att utföra, kan dra i tvivelsmål, huruvida siffrorna i allo ge ett fullt rättvist utslag. När man har att dra en gräns i en poängskala, uppkommer dessutom alltid det förhållandet, att just på det ställe, där man drar denna gräns, finnas vissa befattningar, som i poängvärde äro ganska litet skilda från befattningar som äro hänförliga till den högre gruppen och alltså placerats ovanför gränsen. Detta är också en omständighet, som spelar in i det här föreliggande fallet.

Utan att sålunda här på något sätt vilja bestrida de principiella synpunkter, som framhållits av reservanten och även i motionerna, har utskottsmajoriteten alltså ansett sig inte kunna bifalla denna framställning. Vi tro sålunda, att man framdeles på nytt kan få lov att pröva denna fråga och då komma till

Anslag till häradsrätterna: Avlöningar. (Forts.)

något annat resultat än det som reservanterna närmast syfta till. Det kan ju inte hjälpas att under denna övergångstid förhållandet blir det, att man har en löneskillnad mellan de båda befattningshavare, som närmast jämföras med varandra inom Hallands södra och mellersta domsaga. Skillnaden är emellertid inte så avsevärd, emedan — såsom av statsliggaren framgår — Kungl. Maj:t har fastställt en s. k. övergångsersättning, alltså en ersättning för mistade sportler, vilka tidigare ingått i löneförmånerna, och satt denna övergångsersättning till lägre belopp för Hallands södra än för Hallands mellersta domsaga. Skulle nu beslut fattas, att Hallands mellersta domsaga skulle uppflyttas i lönegruppshänseende, skulle denna övergångsersättning antingen helt bortfalla eller minskas, och då skulle det praktiska resultatet av ett sådant beslut ekonomiskt sett inte bli av den storleksordning, som man möjligen kan avse.

Sedan var det en annan synpunkt, som den ärade reservanten här även framhöll, nämligen att Falkenbergs stad under senare tid lagts under landsrätt och tillförts just Hallands mellersta domsaga. Han sade, att skulle Falkenbergs stads läggande under landsrätt ha tillkommit efter löneregleringen, är det ju ganska självfallet, att detta hade kommit att inverka på den lönegruppsättning för domhavande, som därav skulle bli en följd. Jag vill gentemot detta säga, att oaktat Falkenbergs stads läggande under landsrätt nu ägt rum, är ju i alla fall poängtalet för den ökade domsagan lägre än poängtalet för Hallands södra domsaga. Det är sålunda inte alldeles säkert, att Hallands mellersta domsaga, om Falkenbergs stad inte lagts under landsrätt, hade kommit att hänföras till lönegrupp III. Det kan mycket väl tänkas, att den då hade hänförts till lönegrupp II. Därom vet man ingenting, eftersom de faktiska förhållandena inte föreligga. Men om detta mitt antagande visat sig vara riktigt, hade Falkenbergs stads läggande under landsrätt allenast behövt medföra en uppflyttning från II:a till III:e lönegruppen. Då hade frågan i allt fall befunnit sig i det läge, i vilket den nu står. Det är emellertid icke anledning att tvista om detta, emedan den poängskala, som har lagts till grund för bedömandet, inte är uppgjord med hänsyn till förhållandena vid en tidigare tidpunkt utan avser förhållandena efter den tid, då Falkenberg lades under landsrätt.

Herr talman! Det är de synpunkter jag nu anfört som göra, att statsutskottets majoritet i detta ärende inte ansett sig böra bifalla vare sig de i ämnet väckta motionerna eller yrkandet i den förminskade omfattning, som det nu har i den reservation, som på denna punkt har fogats till utskottets utlåtande, utan tillstyrker Kungl. Maj:ts förslag på denna punkt oförändrat. Herr talman, jag ber på grundval av vad jag nu anfört att få yrka bifall till statsutskottets förslag.

Herr **Andersson** i Falkenberg: Herr talman! Jag ber att få bringa i erinran vad sammansatta stats- och första lagutskottet skrev i sitt utlåtande i denna fråga vid förra årets riksdag. Det hette då bl. a.: »Beträffande domsagornas fördelning på olika avlöningsgrupper och maximiantalet domsagor i varje grupp har utskottet icke varit i tillfälle att ingå i någon närmare granskning av förslaget i denna del. Utskottet, som förutsätter att Kungl. Maj:t ägnar denna fråga fortsatt uppmärksamhet, är icke nu berett att i anledning av motionen II: 365 förorda någon ändring i Kungl. Maj:ts förslag.» När utskottet skrev detta, räknade man inom utskottet med att tillfälle ett följande år skulle yppas att — närmast efter initiativ från vederbörande hovrätter — vidtaga erforderliga jämkningar i lönegruppsplaceringen.

I sin skrivelse med anslagsäskanden för budgetåret 1944/45 har Göta hovrätt tagit initiativ och förordat, att mellersta Hallands domsaga måtte upp-

Anslag till häradsrätterna: Avlöningar. (Forts.)

flyttas från lönegrupp III till lönegrupp IV. Vederbörande utskott och särskilt utskottets talesmän här ha emellertid inte tagit någon hänsyn till denna framställning. Det förefaller mig egendomligt, att då utskottet skriver om att initiativ skall tagas ifrån vederbörande hovrätt och ett sådant initiativ kommer året därpå, det då avvisas av utskottet. Vad finns det då för grund för utskottets framställning i berörda ärende nu, när det skrev på det sättet föregående år?

Utskottet säger nu, att det icke kan bestrida, att det finns fog för den framställning som gjorts i motionen. Det heter nämligen i dess utlåtande: »Dessa närbelägna två domsagor, av vilka den mellersta hänförts till lönegrupp III och den södra till grupp IV, synas nämligen i de hänseenden, varom här är fråga, vara praktiskt taget jämbördiga, och det är alltså enligt utskottets mening icke fullt tillfredsställande, att de hänförts till skilda lönegrupper.» Här säger utskottet alltså, att detta är oriktigt. Sedan kommer utskottet till en slutledning, som är litet egendomlig. Det säger, att man kan ifrågasätta, huruvida inte den södra domsagan uppförts i för hög lönegrupp och vid en kommande lönegruppsreglering bör nedflyttas. Jag skulle vilja framställa den frågan: hur skall man kunna tänka sig att flytta ned en domsaga i lägre lönegrupp, om ingen förändring inträtt i dess arbetsuppgifter under tider som gått? Jag tror inte heller att något sådant kommer att inträffa.

Nu har ju för tillfället denna lönegruppsplacering inte så stor betydelse, men den har givetvis betydelse för kommande tider, då häradshövdingebefattningen skall besättas med ny innehavare. Det är inte mer än tre fyra år till dess denna situation inträffar. Det är självklart — det vet var och en — att sökande till platser, kanske inte minst till domartjänster, ta hänsyn till inom vilken lönegrupp de komma att placeras. Hallands mellersta domsaga har således all anledning att vara intresserad av, att domsagan kan hållas uppe i lönegruppshänseende och därigenom kunna skaffa sig den bästa möjliga innehavare av denna tjänst. Det är framför allt av denna anledning, som vi motionärer ha fört fram dessa synpunkter. Vi anse det vidare vara en ren rättfärdighetsgärning, att dessa båda domsagor jämställas med varandra. Var och en som varit i tillfälle att följa arbetet vid denna domsaga — jag hänvisar i detta sammanhang till den uppfattning som uttalats t. ex. av förutvarande domaren i Hallands mellersta domsaga, borgmästare Linder, vilken tjänstgjort där i många år — måste komma till den bestämda uppfattningen, att det inte är rättvist att det råder någon skillnad mellan dessa båda domsagor. Ledmotivet för dem som motionerat i denna fråga har varit att skapa rättvisa på detta område och att i en framtid kunna ge domsagan de bästa möjligheter att utse sin nya ledning.

Herr talman! Jag ber att under hänvisning till vad jag anfört i motionen och nu här yttrat få yrka bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad, gav herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och blev utskottets berörda hemställan av kammaren bifallen.

Punkten 17.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 18.

Lades till handlingarna.

Punkterna 19—22.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 23.

Lades till handlingarna.

Punkterna 24—27.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 28.

Lades till handlingarna.

Punkterna 29—33.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 34, angående anslag till interneringsnämnden.

Anslag till interneringsnämnden.

I propositionen nr 1 hade Kungl. Maj:t under andra huvudtiteln, punkten 39, föreslagit riksdagen att dels fastställa av departementschefen förordad stat för interneringsnämnden, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1944/45, dels ock till Interneringsnämnden för nämnda budgetår anvisa ett förslagsanslag av 14 500 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehaft en inom andra kammaren av herr *Mosesson* väckt motion (II: 180), vari hemställts att riksdagen måtte höja vartdera av arvodena till sekreteraren hos interneringsnämnden och till sekreterarens biträde med 600 kronor till 3 000 kronor respektive 1 200 kronor.

Utskottets hemställan innefattade, att riksdagen måtte med avslag å motionen II: 180 bifalla Kungl. Maj:ts förenämnda förslag.

Vid denna punkt hade reservation avgivits av herrar *Johan Bernhard Johansson, Joh. Nilsson* i Malmö, *Oscar Olsson, Pauli, Lindström, Bäckström, Bäcklund, Eriksson* i Stockholm, *Danielsson, Ward* och *Lindholm*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa,

att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionen II: 180

a) fastställa av reservanterna framlagd stat för interneringsnämnden, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1944/45;

b) till Interneringsnämnden för budgetåret 1944/45 anvisa ett förslagsanslag av 15 700 kronor.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr **Eriksson** i Stockholm: Herr talman! Som kammarens ledamöter finna ha elva ledamöter av statsutskottet reserverat sig på denna punkt. Då jag tillhör dessa reservanter, anhåller jag att med några ord få utveckla deras synpunkter.

Det gäller här arvode till interneringsnämndens sekreterare och dennes biträde. En arvodesförhöjning på 600 kronor har motionsledes påyrkats till envar av dessa befattningshavare. Interneringsnämndens sekreterare — det är ju frågan om en bisyssla — åtnjuter för sitt arbete ett arvode av 2 400 kronor och sekreterarens biträde ett arvode av 600 kronor. Vidare föreligger ett be-

Anslag till interneringsnämnden. (Forts.)
räknat anslag av 300 kronor till vikarie för sekreteraren. I en motion har nu som sagt påyrkats att arvodet skall förhöjas med 600 kronor till sekreteraren, alltså till 3 000 kronor, och för dennes biträde ävenledes med 600 kronor, alltså till 1 200 kronor.

Jag har för min del ansett, att det motionsledes framförda yrkandet är befogat. Jag har nämligen som suppleant i nämnden varit i tillfälle att taga del av vilken stor arbetsbörda som man här kräver skall avverkas för det extra arvode, varom här är fråga. Interneringsnämnden består som kammarens ledamöter väl känna till av ledamöter med olika kompetens. Ordföranden skall vara lagfaren jurist, alltså kompetent att utöva domarbefattning, och en av ledamöterna skall inneha samma kompetens. Det skall dessutom finnas en psykiatriker med. Fångvårdsstyrelsens chef är ju dessutom ledamot, och slutligen skall det även finnas en lekman, som då skulle representera de allmänna synpunkter, som inte äro bundna av vare sig juridiska eller psykologiska hänsyn. Denna nämnd utövar sålunda sin funktion som domare, och det är alltså en domstol som sammanträder. Till grund för nämndens arbete skall sekreteraren utarbeta promemorior, som innehålla de verkliga förhållanden, som gälla för den person, som vid tillfället är föremål för nämndens behandling. Det är ju numera allt vanligare, att domstolarna hänvisa ärenden till interneringsnämnden för att nämnden skall avge utlåtande, huruvida i stället för utdömande av straff internering, förvaring, skall förekomma. Sådan förekommer ju i stor utsträckning — det gäller då mest återfallsförbrytare, som varit lagförda tio gånger eller mer. Det är sålunda självfallet, att nämndens sekreterare har att genomgå domstolshandlingar av mycket stort omfång, ofta kanske hundratals sidor. Ur hela detta detaljrika material skall han sedan plocka ut det väsentligaste för att det därefter skall kunna läggas till grund för nämndledamöternas ståndpunktstagande i ärendet. Det är sålunda ett arbete av synnerligen stor omfattning, vilket även kräver stor kunnighet hos den som skall utföra detsamma.

Jag kan inte finna det vara rimligt, att staten skall avlöna detta arbete med den låga ersättning, som för närvarande utgår. Jag lämnar i detta sammanhang fullständigt därhän, huruvida det ens är rimligt, att arvode till nämndens ledamöter utgår på det sätt som hittills skett, när de ha att utöva domarbefattning. Det råder emellertid här den skillnaden, att det kan sägas, att vill vederbörande inte utföra arbetet för den ersättning, som erbjudes, så kunna de avgå. Men det ställer sig enligt min mening litet annorlunda, när det är fråga om en verklig arbetskraft, som måste stå till statens förfogande på det sätt, som nämndens sekreterare och dennes ersättare få göra. Jag vill alldeles särskilt betona, att det här inte är fråga om att på grund av nu rådande dyrtid uppräkna ett arvode som ett av ämbetsverken har uttalat, när det yttrade sig i den föreliggande frågan. För mig har det hela tiden varit fråga om att arbetskvantiteten har ökat i väsentlig mån — kvaliteten är densamma som tidigare. Men det är klart, att när kvantiteten ökas, blir det en progressivt ökad belastning på den som skall utföra arbetet.

För att kammarens ledamöter skola få en uppfattning om hur detta arbete har ökats, skall jag ta mig friheten att anföra några siffror. 1930 var antalet ärenden, som inkom till interneringsnämnden 81, 1933 var det 154, 1936 276, 1939 406, 1941 477, 1942 581 och 1943 692. Bara man hör dessa siffror föredragas kan man ju få en mycket livlig föreställning om i vilken omfattning arbetet har ökats. Antalet personer, angående vilkas ifrågasatta förvaring eller internering domstol begärt interneringsnämndens yttrande, utgjorde under år 1930 31, under 1933 34, under 1936 32, under 1939 52, under 1941 58, under 1942 105 och under 1943 likaledes 105. Vi se sålunda, att medan antalet per-

Anslag till interneringsnämnden. (Forts.)

soner, som förekomma i denna statistik under de första åren på 30-talet, var ganska konstant, så har det under de senaste åren högst avsevärt ökats. Med hänvisning till dessa siffror finner jag det sålunda skäligt, att riksdagen bifaller det motionsledes framförda yrkandet om höjning av dessa arvoden, som upptagits i den reservation, som jag tillsammans med tio ledamöter av statsutskottet har fogat till utskottets betänkande.

Med hänvisning till vad jag anfört tillåter jag mig, herr talman, att hemställa om avslag på utskottets hemställan och bifall till den vid punkten fogade reservationen.

Herr **Isacsson:** Herr talman! Det är ingen som bestrider, att arbetsbördan för de befattningshavare det här gäller har ökats, och det är väl heller ingen som klandrar motionären för att han följt sitt goda hjärtas röst och velat i någon mån kompensera dem för denna ökade arbetsbörda genom en höjning av arvodet. Nu är det emellertid på det sättet, att det inte är endast på detta speciella område, som arbetsbördan har ökat, utan detta gäller för befattningshavare av de mest skilda slag. Vilket område av den statliga eller kommunala verksamheten man än må undersöka finner man där precis samma företeelse. Krisförhållandena ha ökat arbetsbördan för praktiskt taget alla parter både vad gäller ordinarie tjänster och bisysslor, men det kan väl ändå icke vara rimligt att vi därför skola börja överväga att kompensera denna som vi hoppas tillfälliga ökning av arbetsuppgifterna genom att räkna upp arvodena. För ordinarie tjänster erhålles ju kompensation på annat sätt.

Det är alltså ur dessa synpunkter som statsutskottets majoritet icke har velat vara med om att gå den väg motionären anvisar. Vi veta faktiskt icke var vi hamna, om vi skulle ge oss till att på detta sätt på grund av tillfälliga förhållanden börja räkna upp arvodena för bisysslor. Det sägs visserligen försiktigtvis i reservationen, att när normala tider åter inträda och arbetsbelastningen minskar, så skall arvodesförhöjningen åter försvinna, men jag tillåter mig att på den punkten sätta ett frågetecken. Jag tror knappast, att det kommer att bli några motionärer, som skulle föreslå riksdagen att sänka arvodena.

Det är dessutom en annan sak, som man måste fråga sig, nämligen om det är rätta sättet att lätta en arbetsbörda, som är för tung för befattningshavaren i fråga, att öka det arvode, som utgår. Enligt mitt sätt att se är detta fullständigt felaktigt. Här har man till och med med statistik bevisat, hur mycket denna människa har att göra. Det finns emellertid en gräns för arbetsförmågan även för den bäste, och när den gränsen är nådd kan man icke pressa fram mera arbete genom att höja lönen. Den enda förnuftiga lösningen måste väl ändå vara, att man ger befattningshavaren den hjälp som han behöver.

Vi skola också komma ihåg en annan sak, nämligen att det i detta fall är fråga om en bisyssla för en ordinarie tjänsteinnehavare. Om bisysslans arbetsbörda sväller för mycket, kan det icke bli på annat sätt än att den ordinarie tjänsten eftersättes. På det kommunala området ha vi rätt många sådana erfarenheter, och tanken att försöka stimulera kommunala befattningshavare till ständigt ökade arbetsprestationer överges mer och mer. Man förstår, att enda lösningen är att ge vederbörande den arbetshjälp, som behövs. Här föreligger enligt min uppfattning ett fall av samma slag. Arbetsbördan är för tung för den, som bestrider tjänsten, och därför bör han få den arbetshjälp, som han behöver. Detta har ju också Kungl. Maj:t föreslagit genom att föreslå anställandet av ett arbetsbiträde åt interneringsnämndens sekreterare med fast lön. Huruvida det är tillräckligt vågar jag icke yttra mig om, men däremot vågar jag bestämt påstå, att det är den enda väg som kan rekommenderas. Vi ha, som jag tidigare nämnde, en hel del ganska belysande exempel från den

Anslag till interneringsnämnden. (Forts.)
kommunala förvaltningen på detta område. Jag skall icke trötta med att dra några sådana exempel men jag försäkrar kammarens ledamöter, att den väg, som vi skulle komma in på genom att följa motionären, är mer än vansklig.

Jag vill till sist, herr talman, tillägga att jag icke tillhör dem, som av snålhet skulle vilja vägra en befattningshavare den lön, som han är berättigad att få. Tvärtom! Vi måste emellertid taga hänsyn till under vilka förhållanden vi leva och vilka frågor det gäller, och man bör ordna så, att de förändringar, som göras, bli av bestående värde. Jag har den uppfattningen, att alla parter tjäna mest på att i de fall, då arbetsbördan är för tung för den ordinarie befattningshavaren, ge honom den hjälp han behöver i stället för löneökning.

Detta är den tankegång, herr talman, som ligger bakom statsutskottets utlåtande. Jag tror, att den är riktig, och jag ber därför att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Mosesson:** Det är i år tolv år sedan jag blev utsedd att vara suppleant i interneringsnämnden för herr Anderson i Råstock. Eftersom han på grund av sitt myckna arbete under riksdagstiden icke kunde fullgöra sitt uppdrag där, kom jag även under hans levnad att under första halvåret sköta hans tjänst. Vid hans bortgång blev jag sedermera ordinarie ledamot. Jag har således varit med i arbetet i snart tolv års tid, och jag vågar således säga, att jag är sakkunnig i denna fråga.

När jag först kom med i interneringsnämnden var det icke nödvändigt att ha sammanträde varje vecka. På grund av att antalet ärenden icke var så stort kunde vi ibland hoppa över någon vecka, och vi hade varje gång ett eller två ärenden. Nu kunna vi icke någon vecka vara utan sammanträde. Vi försöka endast vid jul eller andra liknande tillfällen att vara det. Varje gång ha vi två eller tre ärenden. För att de, som sitta häktade och som undergå sinnesundersökning, icke skola behöva sitta oskäligt länge, innan de få sin dom, kunna vi ju icke vila på ärendena. Jag kan tala om för kammarens ledamöter, att vår sekreterare icke har en dag, icke en kväll ledig. Jag är förvånad över att herr Isaacsson kunde säga, att Kungl. Maj:ts förslag om ett halvt nytt skrivbiträde skulle vara den väg, som man borde gå för att råda bot på nuvarande missförhållande. För att råda bot på den tunga arbetsbörda, som sekreteraren och hans biträde ha, tror jag icke det finns någon annan utväg än att tillsätta en högt kvalificerad tjänsteman med uteslutande uppdrag att sköta detta. Jag skulle vilja vädja till vilken initierad som helst, icke minst till herr statsrådet, som har varit vår ordförande i interneringsnämnden, om icke en person, som skulle få i uppdrag att sköta interneringsnämndens sekretariat och ungdomsfängelsenämndens sekretariat, härigenom skulle få full arbetsbörda. Jag är emellertid övertygad om att staten i så fall skulle få betala åtminstone dubbelt så mycket för det arbetet som nu. Jag menar, att detta borde statsutskottets representant, som ju har att bevaka icke minst statens ekonomiska intressen, ta hänsyn till.

Jag skall icke här upprepa vad herr Eriksson i Stockholm sade, men det är ju så, att handlingarna i ett enda mål kunna omfatta, icke som han råkade säga hundratals sidor utan betydligt mera. Jag känner ett fall, där målet omfattade 3 000 sidor, och vi hade häromdagen ett mål på 1 600 sidor. Denna väldiga dossier skall sekreteraren gå igenom och göra ett sammandrag av. På grundval av detta sammandrag skall nämnden icke blott fatta sitt beslut, utan sammandraget skall också användas, när nämnden efter minsta tidens utgång — minst två år och kanske tre eller fyra år efteråt — skall fatta beslut om huruvida personen i fråga skall kunna försöksutskrivas. Det är ju härvidlag icke blott fråga om personer, som stjäla cyklar eller förskingra radioappara-

Anslag till interneringsnämnden. (Forts.)

ter, utan det är jämväl fråga om sådana, som anstiftat mordbrand, begått våldtäkt eller dråp eller mord. När dessa brottslingars minsta tid är utgången, begära de att få komma ut. Då skola dessa promemorior ligga till grund för nämndens beslut jämte vad de personer, som ha haft vederbörande i sin vård under strafftiden, ha att säga om dem.

Jag säger, herr talman, att jag aldrig har väckt en motion, som efter min uppfattning har varit mer berättigad än denna är. Vi hade i interneringsnämnden begärt en ökning av arvodet med 600 kronor. Jag vågar påstå, att arbetsbördan under de 13,5 år, som byrådirektör Lindberg har tjänstgjort, har ungefärligen tredubblats. Vidare ville vi, att hans biträde — han behöver ju ha ett sådant — också skulle få 600 kronors förhöjning. Arbetet måste ju fördelas på två personer.

Jag ber, herr talman, att få hemställa till kammaren om bifall till reservationen, icke på grund av något gott hjärta, som Mosesson har, såsom herr Isacsson alluderade på, utan därför att jag vill vara en rättfärdig människa.

Herr **Isacsson:** Herr talman! Jag vill tacka herr Mosesson för det anförande, som han nu har hållit. Det utgör nämligen det allra bästa beviset för att utskottet har resonerat rätt och riktigt. Han har ytterligare understrukit vad herr Eriksson i Stockholm påpekade och övertygat oss om att det här är fråga om en arbetsbörda, som är alldeles för stor. Jag kan bara icke förstå, hur herr Mosesson kan tro, att det skulle vara möjligt att lätta sekreterarens arbetsbörda genom att höja hans arvode. Det kan var och en förstå, att med den omfattning och ansvällning, som dessa arbetsuppgifter fått, måste han få hjälp i större utsträckning än vad hittills har skett.

När vidare herr Mosesson beklagade, att jag förordade Kungl. Maj:ts förslag såsom det riktiga, så vill jag erinra om att jag också sade, att jag icke visste om det räckte, men att jag ansåg detta vara enda rätta vägen för att lätta denne mans arbetsbörda. Räcker det icke skall jag gärna vara med om att ge ytterligare arbetshjälp. Jag har lika gott hjärta som herr Mosesson, jag vill icke någon utsvettning av någon, men när vi skola ställa saken till rätta, skola vi göra det på ett effektivt sätt.

Jag betonar ännu en gång, herr talman, att herr Mosesson har till alla delar bestyrkt riktigheten i statsutskottets uppfattning, att man icke skall försöka lindra arbetsbördan genom att höja arvodet, utan genom att skaffa erforderlig hjälp åt vederbörande befattningshavare.

Herr **Mosesson:** Herr talman! Jag har givetvis icke sagt, att man skulle kunna lätta arbetsbördan för en person genom att höja hans arvode med 600 kronor. Vad jag har sagt och menat är, att om en persons arbetsbörda har ökats på det sätt, som jag har angivit och som herr Isacsson har vitsordat, så är det icke förenligt med rätt och billighet att vägra ett sådant erkännande från arbetsgivarens, d. v. s. från statens sida, som ligger i en liten erkänsla av 50 kronor i månaden.

Herr Isacsson förbisåg vidare, att den person, herr Lehman, som hjälper sekreteraren, ju får ta en del av detta merarbete, och jag har därför också motionerat om att denne skulle få 600 kronor. Jag kan icke förstå annat än att motionen är väl motiverad och att reservanternas hemställan följaktligen också är väl motiverad.

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet **Bergquist:** Herr talman! Jag vet icke om herr Mosesson räknar mig till de orättfärdiga. Han betecknade dem, som följa reservationen i statsutskottet, såsom rättfärdiga, och till

Anslag till interneringsnämnden. (Forts.)

dem hör icke jag. Jag vill emellertid i anledning av vad som förekommit här i debatten bara med några ord ange min ståndpunkt.

Som herr Mosesson nämnde har jag själv ganska rik personlig erfarenhet av arbetet i interneringsnämnden. Jag har i flera år suttit som ledamot och åtskilliga år varit nämndens ordförande. Trots vad jag vet om arbetet har jag emellertid ansett mig icke kunna i statsverkspropositionen förorda bifall till det förslag, som kommit från interneringsnämnden och fångvårdsstyrelsen. Det är självfallet, att mitt ställningstagande i denna fråga icke på något sätt innebär något underskattande av det mycket omfattande arbete, som interneringsnämndens sekreterare under alla dessa år har utfört och utför. Jag vill tvärtom gärna begagna detta tillfälle att säga, att han har skött den syssla, som han i många år har haft, på ett utomordentligt förtjänstfullt sätt och att han genom sitt arbete har möjliggjort för interneringsnämnden att arbeta så effektivt som den har gjort.

Det framgår ju också av de uppgifter, som lämnats i framställningen om ökning av arvodet, att arbetsbördan för interneringsnämndens sekreterare har ökats högst väsentligt under de senaste åren. Man har nog anledning frukta, att den ökning, som har kännetecknat de sista åren, visst icke enbart är beroende av kristidens förhållanden, utan att nämndens arbetsbörda kommer att ligga på en allt högre nivå. Jag vill i detta sammanhang erinra om att riksdagen har antagit en ny lag angående förvaring av förminskat tillräkneliga och internering av återfallsförbrytare. När den lagen träder i kraft, kommer den att medföra en högst väsentlig utvidgning av interneringsnämndens arbete. Då måste man nog enligt min mening taga under allvarligt övervägande, om icke en omorganisation av kansliavdelningen måste ske, så att man får en fast anställd befattningshavare, som uteslutande sköter detta arbete.

Trots att jag har fullt klart för mig både den stora vikten av det arbete som interneringsnämndens sekreterare har att utföra och den ökning av hans arbetsbörda som inträtt, har jag dock inte ansett mig kunna förorda bifall till den framställning som gjorts om höjning av arvodet. Jag måste beklaga, att jag icke kunnat göra det, ty jag skulle mycket gärna velat tillmötesgå denna framställning. Det är naturligt, att min egen kännedom om sekreterarens arbete stämmer mig mycket välvilligt gentemot framställningen, men ur rent allmänna synpunkter har jag trots detta icke kunnat förorda bifall till densamma. Kungl. Maj:t har ideligen haft anledning att taga ställning till framställningar som kommit från olika håll om höjning av arvoden och även om höjning av arvodet för sådana sysslor som äro att karakterisera såsom bisysslor. Både Kungl. Maj:t och riksdagen ha under hela kristiden iakttagit den allra största återhållsamhet, då det gällt att taga ställning till dessa frågor och speciellt då det gällt en bisyssla, där vederbörande alltså icke för sin utkomst är beroende av arvodets storlek, utan där arvodet mera kommer såsom ett plus till en lön, på vilken vederbörande eljest bör kunna leva. Man har avvisat den ena framställningen efter den andra, och i finansberedningen har från de olika departementen denna fråga tagits upp, men resultatet har alltid blivit negativt. Inför det faktum, att man på detta sätt behandlat framställningar av sådan art, har jag ansett mig icke kunna driva en annan mening beträffande bisysslor som falla under andra huvudtiteln, utan jag har ansett det nödvändigt att intaga samma ställning som på andra områden intagits. Det är alltså dessa allmänna skäl som gjort, att jag ställt mig avvisande till denna framställning.

Nu vill jag blott tillägga, att skulle det visa sig, att arbetsbördan fortsätter att växa så som skett under de senaste åren, tror jag icke, att det går längre med det nuvarande systemet, men då blir följden, att Kungl. Maj:t får taga under övervägande att medge den förstärkning av arbetskrafterna som kan

Anslag till interneringsnämnden. (Forts.)

visa sig nödvändig, för att arbetet skall kunna bemästras. Jag vill nämligen starkt understryka vad herr Mosesson sade om att det är av allra största vikt, att arbetet i nämnden löper effektivt och snabbt. Alla som äro föremål för nämndens arbete sitta ju häktade, och det är därför synnerligen angeläget, att häktningstiden icke blir utdragen utöver vad som nu är fallet. Skulle det visa sig, att arbetet växer och icke går att bemästra på nuvarande sätt, måste man alltså taga under övervägande en förstärkning av arbetskrafterna hos interneringsnämnden.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den senare propositionen. Herr Isacsson begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller den vid punkt 34:o) av statsutskottets förevarande utlåtande nr 2 fogade reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar,

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets hemställan i punkten.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning; och befanns därvid flertalet hava röstat för nej-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan i förevarande punkt.

Punkten 35, angående anslag till ungdomsfängelsenämnden.

Anslag till ungdomsfängelsenämnden.

I propositionen nr 1 hade Kungl. Maj:t under andra huvudtiteln, punkten 40, föreslagit riksdagen att till Ungdomsfängelsenämnden för budgetåret 1944/45 anvisa ett förslagsanslag av 11 700 kronor.

I samband med Kungl. Maj:ts förevarande förslag hade utskottet till behandling förehaft en inom andra kammaren av herr *Hermansson* väckt motion (II: 361), vari hemställts, att riksdagen måtte besluta dels om höjning av arvodet till ungdomsfängelsenämndens sekreterare med 600 kronor, dels om höjning av nämndens anslag till icke-ordinarie personal med 700 kronor.

Motionärens förslag avsåg, förutom förbättring av sekreterararvodet, jämväl uppflyttning av tjänsten såsom skrivbiträde hos nämnden i lönegraden Eo 2 till en tjänst såsom kontorsbiträde i lönegraden Eo 4.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionen II: 361, till Ungdomsfängelsenämnden för budgetåret 1944/45 anvisa ett förslagsanslag av 11 700 kronor.

Reservation hade vid denna punkt avgivits av herrar *Johan Bernhard Johansson, Joh. Nilsson* i Malmö, *Oscar Olsson, Pauli, Lindström, Bäckström, Bäcklund, Eriksson* i Stockholm, *Danielsson, Ward* och *Lindholm*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa,

att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionen II: 361 till Ungdomsfängelsenämnden för budgetåret 1944/45 anvisa ett förslagsanslag av 12 300 kronor.

Reservanternas förslag innefattade bifall till det i berörda motion framförda förslaget om höjning av arvodet till ungdomsfängelsenämndens sekreterare men

Anslag till ungdomsfängelsenämnden. (Forts.)
avslag å den i motionen föreslagna ändringen av löneställningen för nämndens skrivbiträde.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr **Eriksson** i Stockholm: Herr talman! Samma skäl som föranlett mig att anmäla reservation på den nyss debatterade punkten föreligga också här, då jag även på denna punkt reserverat mig. Jag anser nämligen jämväl på denna punkt, att det med hänsyn till arbetets tillväxt råder fullständigt orimliga förhållanden beträffande arvodena och att det därför vore skäligt att bifalla det motionsledes framställda yrkandet. Jag skall emellertid med hänsyn till utgången av den nyss företagna voteringen, vilken utgång jag på det livligaste beklagar, nöja mig med det nu sagda och yrka bifall till reservationen även på denna punkt.

Herr **Hermansson:** Herr talman! Trots den utgång den nyss förrättade voteringen fick vågar jag dock taga kammarens tid i anspråk för att anföra några synpunkter på det nu föreliggande ärendet. Statsutskottet tycks ha utgått ifrån att även ungdomsfängelsenämndens sekreterare skulle ha åtnjutit full lön såsom tjänsteman och därutöver erhållit arvode för sekreteraruppdraget i nämnden. Denna uppfattning är emellertid i allra högsta grad oriktig. Herr Isacssons motivering för statsutskottets ståndpunktstagande i den nyss avverkade punkten gäller således i själva verket icke såsom motiv för utskottets mening i fråga om det ärende som nu behandlas. Jag är också villig beklaga, att jag, när jag skrev min motion, icke kände till alla detaljer i fråga om sekreterarens i ungdomsfängelsenämnden avlöningsförhållanden. Jag skall emellertid nu taga tillfället i akt och lämna några sakliga uppgifter angående dessa förhållanden.

Den föregående sekreteraren hos nämnden tjänstgjorde från år 1940 till mars månad år 1943. Under hela denna tid hade han aldrig full lön såsom innehavare av en annan tjänst. Under första delen av sin tjänstgöringstid såsom sekreterare hos nämnden hade han icke något annat fast arvode eller lön än 200 kronor från ungdomsfängelsenämnden. Utom detta arvode uppbar han såsom deltidstjänsteman i fångvårdsstyrelsen ett belopp som växlade mellan 26 och 201 kronor i månaden. Dessutom fick han emellertid vid särskilda tillfällen ersättning för tillfälliga uppdrag från fångvårdsstyrelsens s. k. övervakningsanslag. Under senare delen av tjänstetiden innehade han befattning såsom e. o. amanuens hos fångvårdsstyrelsen i 16 lönegraden, men märk väl med halvtidstjänstgöring och halv lön från fångvårdsstyrelsen. Då han på grund av denna anställningsform skulle kommit att lida en löneförlust, fick han kompensation för förlorade löneförmåner genom att erhålla ett särskilt arvode för tillfälliga uppdrag från nyssnämnda övervakningsanslag.

Den nu tjänstgörande sekreteraren har till den 1 januari i år haft tjänst såsom e. o. amanuens hos fångvårdsstyrelsen med halvtidstjänstgöring och med halv lön. Samtidigt med detta har han uppburit arvode såsom sekreterare hos nämnden med 200 kronor i månaden. Då han härigenom skulle ha kommit att förlora omkring 100 kronor i månaden, har också han erhållit viss lönekompensation genom tillfälliga uppdrag inom fångvårdsstyrelsens eftervårdande verksamhet. Man kan således icke säga, att vederbörande sekreterare före den 1 januari i år varit fullt avlönad tjänsteman och innehaft sekreterarsysslan såsom bisyssla. Efter den 1 januari har sekreteraren emellertid förordnats såsom skyddskonsulent och åtnjuter i denna sin befattning fast lön. Det är emellertid alldeles tydligt, att det i längden icke går att behålla en sådan anordning. Jag betonar, att jag här talar endast för mig själv och således icke för

Anslag till ungdomsfängelsenämnden. (Forts.)

nämndens övriga ledamöter, som jag icke konfererat med i denna sak. Enligt min uppfattning är sekreteraruppdraget hos nämnden så krävande, att det icke någon längre tid kan skötas såsom bisyssla av en person som innehar heltidstjänst på annat håll. Detta innebär också, att ungdomsfängelsenämnden enligt mitt förmenande så snart som det blir möjligt måste återgå till den gamla ordningen, nämligen att söka få en sekreterare som har möjlighet att ägna mera tid åt tjänsten än en person med en annan heltidstjänst. Därför måste också givetvis den nu föreslagna höjningen av arvodet betraktas såsom synnerligen välmotiverad. Jag kan för min del hålla med herr Isacsson i mycket av vad han sade i sitt anförande vid den föregående punkten angående heltidstjänster och bisysslor, och den anordning, som jag rekommenderar, står också i full överensstämmelse med herr Isacssons synpunkter.

Om en ökning av sekreterararvodet kan anses väl motiverad, måste det emellertid betraktas såsom ännu mera behjärtansvärt att höja arvodet för nämndens kvinnliga skrivbiträde. Det är nämligen att märka, att skrivbiträdet har heltidstjänst hos nämnden. Denna syssla skötes således icke såsom någon bisyssla. En dryg del av det samhällsviktiga och ömtåliga arbete som nämndens personal har att utföra måste nu läggas på skrivbiträdet, som också visat sig särskilt lämplig på denna post. Det ingår t. ex. i hennes arbete att icke blott skriftligen utan även per telefon korrespondera med domstolar, med arbetsgivare, med övervakare och med elevernas anhöriga ute i hela landet, och hon måste under sekreterarens ledning taga befattning med en mängd ärenden av mest skiftande slag. För detta arbete åtnjuter hon nu en kontant lön på i runt tal 269 kronor i månaden. Härtill kommer emellertid, att hon varje vecka tvingas att utföra flera timmars övertidsarbete utan ett enda öre i ersättning, därför att det icke finns några pengar för sådant ändamål.

Till detta kommer också en annan sak — och det är kanske det allra tråkigaste i detta sammanhang — att nämndens skrivbiträde hindras från att erhålla förordnande på bättre avlönad tjänst inom fångvårdsstyrelsen, därför att man ansett, att hon helt enkelt icke kan undvaras på den tjänst hon förnärvarande innehar. Om en privat arbetsgivare skulle handla mot sina anställda på det sätt som staten i detta fall gör, skulle ett sådant tillvägagångssätt rubriceras som utpressning helt enkelt. När emellertid staten handlar på detta omänskliga sätt, då anser man tydligen, att det är fullt i sin ordning. Jag har också för min del svårt att tro, att justitieministern för sin del vill rekommendera, att ett sådant förhållande som det jag i korthet relaterat skall få fortsätta. Jag tror, att antingen har justitieministern vid handläggningen av detta ärende icke känt till verkliga förhållandet — vilket icke heller jag haft kännedom om i dess helhet förrän i går — eller också har han varit tvungen att rätta sig efter de myndigheter som ha med statens finanser att skaffa. Och jag har funnit, att de människor och institutioner som huvudsakligen ha att syssla med ekonomiska spörsmål så småningom utvecklas till att bli lika främmande för humanitära hänsyn som — låt mig säga — en stenkross eller något annat föremål av samma känslolösa sort.

Jag vill med det anförda, herr talman, yrka bifall till den vid punkten avgivna reservationen.

Herr **Isacsson:** Herr talman! Med hänsyn till den diskussion som förts på den förra punkten kan jag inskränka mig till att med några korta ord motivera utskottets ståndpunkt.

Jag vill till en början gentemot herr Hermansson — med anledning av vad han omnämnde rörande detaljer angående den avlöning som sekreteraren hos

Anslag till ungdomsfängelsenämnden. (Forts.)
ungdomsfängelsenämnden åtnjutit under gångna år — erinra om att det knappast kan vara ett motiv i dag för en arvodeshöjning till en person som numera, såvitt jag kunde fatta herr Hermansson rätt, har en ordinarie tjänst. I övrigt har han här påtalat en del svåra missförhållanden som utskottet icke närmare känner till. Jag vill instämma i hans beklagande av att en dylik framställning icke åtföljts av en så pass detaljerad redogörelse, att man kunnat få en annan uppfattning. För övrigt tror jag, att Kungl. Maj:t även känner till detta fall och förhållandena på detta område, och eftersom Kungl. Maj:t icke ansett sig kunna förorda någon höjning, torde väl de skäl som här föreligga vara tillräckligt starka.

Utan att gå in på ett närmare resonemang om saken och med hänvisning till vad som förekommit ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Hermansson:** Herr talman! Jag vill endast upprepa vad jag nyss sade, att jag för min del anser — och det tror jag också är nämndens åsikt — att nuvarande förhållanden äro ohållbara, och att man därför säkerligen måste återgå till en annan ordning, så att nämndens sekreterare får ägna mera tid åt sin tjänst än en på annat håll heltidsanställd tjänsteman kan göra. Den nuvarande ordningen som räckt sedan den 1 januari i år måste således betraktas såsom ett provisorium och ingenting annat.

I fråga om den brist på tillförlitliga uppgifter, som herr Isacsson beklagade, har jag samma uppfattning som han. Men statsutskottet bör väl ändå ha en del kanaler för att inhämta upplysningar i ett sådant ärende, om utskottet verkligen velat skaffa sig dessa.

Till det allra sista i herr Isacssons anförande vill jag säga, att fastän Kungl. Maj:t yppat sin mening, så är det väl därför inte alldeles nödvändigt, att statsutskottet avsvär sig bruket av sitt förnuft för att i alla väder endast följa Kungl. Maj:ts anvisningar.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande punkt dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Hermansson begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkt 35:o) av utskottets förevarande utlåtande nr 2, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar,

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan i förevarande punkt.

Punkterna 36—50.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 51.

Lades till handlingarna.

§ 5.

Föredrogos vart efter annat statsutskottets utlåtanden:

nr 29, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående stat för luftfartsfonden för budgetåret 1944/45 m. m.;

nr 30, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen å kapitalbudgeten under luftfartsfonden gjorda framställningar angående anslag för budgetåret 1944/45;

nr 31, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen å kapitalbudgeten under statens utlåningsfonder gjorda framställning om anslag till luftfartslånefonden;

nr 32, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om kapitalbudgetens omläggning m. m.; och

nr 33, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående stat för statens allmänna fastighetsfond för budgetåret 1944/45 m. m.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 6.

Föredrogs statsutskottets memorial, nr 34, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om anslag till upplysningsarbete rörande mellanfolkligt samarbete och utrikespolitiska frågor.

Den i detta memorial föreslagna voteringspropositionen godkändes.

Herr förste vice talmannen övertog nu ledningen av kammarens förhandlingar.

§ 7.

Motioner om avskaffande av den allmänna omsättningsskatten.

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande, nr 4, i anledning av väckta motioner om avskaffande av den allmänna omsättningsskatten.

Till bevillningsutskottet hade hänvisats följande motioner, avseende förordningen om allmän omsättningsskatt, nämligen:

1) de likalydande motionerna nr 65 i första kammaren av herr *Gustavson* samt nr 114 i andra kammaren av herrar *Hammarlund* och *Pettersson* i Dahl, vari hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville göra framställning, avseende

dels att den allmänna omsättningsskatten snarast måtte avvecklas;

dels att i samband därmed dyrortsgraderingen av de bevillningsfria skatteavdragen måtte avskaffas och skatteavdragen lika för alla utgå med för ortsgrupp I nu gällande belopp;

dels ock att förutom genom de tillgångar, som genom det sålunda ökade skatteunderlaget tillfördes, erforderliga medel för omsättningsskattens avveckling bereddes genom i motionerna berörda besparingsåtgärder; samt

2) motionen nr 382 i andra kammaren av herrar *Hagberg* i Luleå och *Persson* i Stockholm, vari hemställts, »att riksdagen måtte besluta att avskaffa den allmänna omsättningsskatten».

Vad angår den i de likalydande motionerna I: 65 och II: 114 berörda frågan om avskaffande av dyrortsgraderingen av skatteavdragen komme densamma att av utskottet behandlas i annat sammanhang.

Utskottet hemställde,

1) att de likalydande motionerna I: 65 av herr Gustavson och II: 114 av herrar Hammarlund och Pettersson i Dahl, i vad de avsåge yrkande om skri-

Motioner om avskaffande av den allmänna omsättningsskatten. (Forts.)
velse till Kungl. Maj:t angående avveckling av den allmänna omsättningsskatten, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd; samt

2) att motionen II: 382 av herrar Hagberg i Luleå och Persson i Stockholm om avskaffande av allmänna omsättningsskatten icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade avgivits:

I) av herr *Hammarlund*, som ansett, att utskottet bort hemställa,

1) att riksdagen ville i anledning av de likalydande motionerna I: 65 av herr Gustavson och II: 114 av herrar Hammarlund och Pettersson i Dahl i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning, avseende omsättningsskattens snara avveckling utan att därför statsverkets behov av erforderliga medel äventyrades; samt

2) att motionen II: 382 av herrar Hagberg i Luleå och Persson i Stockholm om avskaffande av allmänna omsättningsskatten icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

II) av friherre *De Geer*, utan angivet yrkande.

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade:

Herr **Hammarlund:** Herr förste vice talman! Avsikten med den föreliggande motionen är att få en smula reda och klarhet i fråga om beskattningen av i synnerhet familjer med många barn. Här drar omsättningsskatten åt ett håll och de bevillningsfria skatteavdragen åt ett annat, och i båda fallen brister det i många avseenden i fråga om rim och reson. Nu när det pratas så mycket om befolkningsfrågan, är det verkligen på tiden, att något göres åt denna sak.

Skatteavdragen syfta ju till att bereda åt familjerna ett skattefritt existensminimum. Men detta existensminimum utmätes upprörande olika åt landsbygdens folk och åt dem som bo i de så kallade högre orterna. Vi från landet förstå helt enkelt inte, varför exempelvis en stockholmsfamilj med nära 7 000 kronors inkomst endast skall behöva skatta för 1 000 kronor, när den består av man, hustru och fyra barn och bankningsregeln kommer till användning. Och om familjen har 30 000 kronor i inkomst, varför skall femtedelen vara skattefri? Med nuvarande progressivskatt blir det pengar. Av 1942 års taxerade inkomst — 7 815 miljoner kronor för enskilda personer — ta de bevillningsfria skatteavdragen 4 169 miljoner kronor, och till beskattning återstå 3 646 miljoner kronor. Att detta är felaktigt framgår redan av att våra så kallade befolkningsexperter slutat upp att yrka på förhöjning av avdragen. Ett annat bevis är, att finansministern, när omsättningsskatten infördes hösten 1940, framhöll, att de mindre inkomsttagarna — de som således skyddades av avdragen — borde betala mera till staten. Om han då tänkte på alla dem i de så kallade högre orterna, som tack vare avdragen slippa skatta för alldeles för stor del av ganska goda inkomster, ger jag honom naturligtvis rätt. Men det är nog inte de, som värst känna omsättningsskattens verkningar, utan de som litet ha.

Första gången jag ställdes inför detta slags problem var i min gröna ungdom, då jag för första gången åhörde ett politiskt föredrag av en person, som jag sedan blev god vän med och lärde mig att högakta. Han representerade vad jag skulle vilja kalla den nya skolan i den tidens politiska liv. Hans namn hade god klang i denna kammare — han hette Verner Rydén — och den röda tråden i hans anförande var en besk kritik mot det dåvarande systemet. Alldeles särskilt raljerade han hårt med vad han kallade de styrandes sätt att lägga skatt på fattigdomen, stämpelavgiften på den skuldsattes växlar och

Motioner om avskaffande av den allmänna omsättningsskatten. (Forts.)

mycket annat. Hans ord föllo i god jordmån, och jag gav honom en applåd, vilket renderade mig en reprimand från en gammal högerbonde, som satt bredvid mig. Det återkallade mig till ordningen igen.

Ett annat livligt minne har jag från slutet av 1920-talet, då stridens vågor här i kammaren gingo höga och det gällde tull eller subvention på socker. För att inte missa något, röstade jag först för det ena, sedan för det andra. Kanske erinrar sig ännu någon mer än jag — många tyckas ha glömt det — huru subventionsmännen målade hin på väggen och använde stora mängder prat och trycksvärta för att påvisa den stora nackdelen av en liten tullförhöjning och vilken farlighet som kunde uppstå, om t. ex. en statarfamilj fick sitt socker fördyrat med några öre per kilogram. Man framhöll i synnerhet med skärpa det orätta uti, att den stora familjen fick betala mer än den lilla, vilket med andra ord sades innebära, att bördan blev fördubblad för den som i stället borde hjälpas. Ja, som sagt, jag minns det där så väl, men andra tyckas ha glömt det.

Så såg det i vart fall ut, när vi i första särskilda utskottet hösten 1940 hade att ta ställning till propositionen. Då var det inte fråga om stämpelavgift på växlar och inte heller om några öres sockerfördyring för att hålla den näring i gång, som i dessa dagar sörjer för att vi inte lida brist på den varan. Det gällde omsättningsskatten på smått och stort, också på nyttiga och nödvändiga varor, och på mycket som ingår i fattigmans nödtorft. Då var det 200 miljoner kronor som skulle skrapas ihop — nu har aptiten vuxit till 300 miljoner kronor — med ett eller tvåhundratusen handlande, hantverkare och småföretagare som tvångsenrollerade skatteuppbördsmän samt ändlöst trassel och kontrollsvårigheter. Det var skatt på utgifter, inte på inkomster, skatt på den som behöver låna för att leva, skatt på folkpensionärer, fattiga barnrika familjer o. s. v. Tiden var ond. Vi fingo veta, att det var bråttom, och man hade bara att svälja vad som serverades. Men ibland går man och funderar, om allt det man hörde och lärde i sin ungdom, det man själv var med om och kanske någon gång vågat förfäkta, nu är gammal och förlegad skåpmat av noll och intet värde, eftersom så många nu ha så brått att springa från sina ungdomsidéer och förefalla så ovilliga att komma tillbaka till dem igen.

Om, såsom vi föreslagit, avdragen minskades litet i de s. k. högre orterna, alltid räckte de avdrag, folk på landet får nöja sig med, att skydda fattigt folk med många barn, folkpensionärer o. s. v. De förlora inte på att avdragen minskas, och de sluppe den orättvisa omsättningsskatten. Och de andra — de som ha bättre råd — få ju kompensation för de sänkta avdragen genom att omsättningsskatten kommer bort.

Folk som läst, vad somliga tidningar skriva om att vi motionärer från vårt håll vilja beröva finansministern 300 miljoner kronor, men som inte läst motionen, talar bedrövat om den statsfinansiella situationen. Och visst är det illa ställt, men inte blir det sämre genom ett bifall till det här föreliggande förslaget. I min reservation har jag helt beskedligt yrkat på en utredning, men en utredning som tar sikte på skattens snara avveckling. Vi ha i motionen pekat på andra utvägar för statsverket. I reservationen säger jag också klart ifrån, att den för resten förut ganska skrala balansen i budgeten inte genom den förordade reformen i fråga om familjebeskattningen får ytterligare äventyras. De uppslag vi lämnat kunna ju också genom utredningen prövas, förbättras och ytterligare utvidgas. Under sådana förhållanden blir givetvis utskottets tal om de statsfinansiella betänkligheterna meningslöst. Vore det inte lämpligt att vänta med omdömet, till dess utredningen föreligger; annars verkar det bristande god vilja att försöka nå litet rättvisare och klarare förhållanden.

Det vore beklagligt, om man nu kommit så långt ifrån de ursprungliga idé-

Motioner om avskaffande av den allmänna omsättningsskatten. (Forts.)
erna om en sund och rättvis beskattning, att man inte ens ville försöka med en utredning. Skattefrågorna äro de viktigaste som riksdagen har att handlägga, ty däri bottnar hela dess maktställning. Ett initiativ i fråga om familjebeskattningen som går i rättvisans och rättfärdighetens tecken skulle säkerligen hälsas med glädje av de många som nu äro orättvist behandlade och därigenom stärka deras förtroende för vårt fria folkliga styrelsesätt. En reform av beskattningen, som tar sikte på familjerna, på omsättningsskattens avveckling och en bättre avvägning av familjeavdragen, kommer man i längden inte ifrån, det är min fasta övertygelse, ty som det nu är har man kommit in på fel väg.

Jag ber därför, herr förste vice talman, att få yrka bifall till den av mig till bevillningsutskottets föreliggande betänkande fogade reservationen.

Herr **Senander:** Herr talman! Den kommunistiska gruppen har alltid bekämpat den allmänna omsättningsskatten liksom de flesta andra indirekta skatter. Varje år sedan omsättningsskattens tillkomst ha vi motionerat om dess upphävande, och även i år ha vi upprepat vår motion, varvid vi också anvisat vägar för anskaffande av de medel, som genom ett slopande av skatten möjligen skulle behöva skaffas på annat sätt.

Huvudmotiveringen för vårt krav på omsättningsskattens slopande är av socialpolitisk art. Omsättningsskatten drabbar ju hårdast de små inkomsttagarna, i främsta rummet de barnrika familjerna. Den medför en överflyttning av de bördor, som rätteligen borde bäras av de förmögna skikten, på de mindre bärkraftiga. Den innebär en beskattning av de allra flesta nödvändighetsvaror, och det ligger ingen överdrift i den beteckning, som man åsatt skatten, nämligen att den är en fattigmansskatt. Det finns inte heller numera många, som inte erkänna skattens sociala skadeverkningar. Redan vid skattens införande yppades också starka betänkligheter både i riksdagen och från regeringshåll. Till och med finansministern ansåg vid den tidpunkten, att vägande anmärkningar av såväl ekonomisk som socialpolitisk art kunde riktas mot omsättningsskatten.

Det är därför enligt min mening så mycket mer anmärkningsvärt, att man alltjämt söker bibehålla denna beskattningsform. Motiveringen härför är den gamla vanliga: statsfinansiella skäl; och det är också bevillningsutskottets enda motiv för sitt avslagsyrkande, när det gäller de motioner som föreligga om skattens avskaffande. Jag skulle emellertid vilja fråga bevillningsutskottet: finns det inte några andra möjligheter att tillgodose de statsfinansiella kraven än genom bibehållandet av en skatt, som är till uppenbar skada för de sämst ställda här i landet? Är den direkta beskattningens väg så belastad, att man inte på den kan taga ut de 300 miljoner kronor, som det här gäller, i stället för att tillgripa en indirekt beskattning, som försämrar ekonomien för hundratusentals familjer? Jag tror inte, att bevillningsutskottet på något sätt kan göra gällande, att den svenska statsskutan skulle gå över styr, om man slopade omsättningsskatten. Det finns enligt min mening många möjligheter att ändock hålla den på rätt köl. Hur skulle det vara, om man exempelvis äntligen gjorde allvar av talet om att taga ut en engångsskatt på förmögenhet? De beskattningsbara förmögenheterna tåla mer än väl en sådan åderlåtning, ty de ha under krigsåren ökat med inte mindre än 3 miljarder. Denna ökning har möjliggjorts genom att man pressat arbetarnas levnadsstandard och drivit en skattepolitik, som, hur mycket man än söker bestrida det, har gynnat de rika, något som inte minst framgår av den ökning av förmögenheterna, som skett under krigsåren.

De indirekta skatterna, som ju måste hårdast drabba de breda folklagren, äro nu uppe i omkring 1 250 miljoner kronor eller ungefär lika mycket som man

Motioner om avskaffande av den allmänna omsättningsskatten. (Forts.)

tar ut genom direkt beskattning. Jag vet inte, om man på detta sätt velat demonstrera förverkligandet av den berömda satsen om bördornas lika fördelning. Däremot är jag säker på att de indirekta skatterna äro hundrafalt tyngre att bära för de små inkomsttagarna än för bolag och större inkomsttagare.

Bevillningsutskottet hade inte behövt krypa bakom det banala uttrycket »de statsfinansiella skälen», då det avstyrkte motionerna om omsättningsskattens slopande. Det kan ändå inte fördöljas, att den allmänna omsättningsskatten ingår såsom ett led i den ekonomiska politik, som statsmakterna gått in för och som syftar till en sänkning av massornas köpkraft. Inför den ekonomiska visdom, som grundlagt denna ekonomiska politik, har man kastat alla socialpolitiska betänkligheter över bord. Det är sanningen om omsättningsskatten.

Vi trodde, då vi i år ingåvo vår motion, att det ändå skulle finnas vissa utsikter att vinna gehör för kravet på omsättningsskattens slopande. Såväl från regeringens som riksdagens sida synes man nu vara beredd att likvidera de värsta alstren i lagrötans träskmarker. Eller med andra ord: man tänker så småningom återställa demokratien, som ju blivit illa skamfilad under kriget. Mig synes det, som om konsekvensen borde bjuda att man också beslutade sig för att avveckla den reaktionära ekonomiska politik, som man fört under kriget. Det hör intimt samman med demokratiens återställande, att man bryter med en ekonomisk politik, som gör de rika rikare och de fattiga fattigare. Till demokratien hör, att man stödjer de ekonomiskt sämst ställda genom att klämma efter förmögenhetsägarna och beskära de stora bolagsvinsterna.

Finansministern har signalerat en kommande ekonomisk politik, som innebär att priserna böra sänkas men lönerna stå kvar. På den vägen skulle alltså reallönerna för arbetare och andra löntagare efter hand återställas till det läge som de hade före krigsutbrottet. Det hade varit synnerligen lämpligt och ett tecken på allvaret i finansministerns utfästelse, om han vid denna riksdag hade tagit ett initiativ till omsättningsskattens slopande. Det skulle omedelbart förbättrat reallönerna för arbetare och med dem jämställda med några procent, och det skulle framför allt ha visat de små inkomsttagarna, att statsmakterna äro beredda att avveckla en ekonomisk politik, som statsmakterna själva betecknat såsom uteslutande betingad av de speciella förhållandena under kriget.

Av vad jag här sagt borde logiskt följa, att jag yrkade bifall till den av oss kommunister avgivna motionen i denna fråga, där vi ju kräva omsättningsskattens omedelbara slopande. Det finns emellertid, såsom var och en känner till, en reservation vid utskottets betänkande, vilken syftar till en utredning i ärendet. Denna reservation grundar sig på motioner, vilka sammankoppla frågan om omsättningsskattens avskaffande med borttagandet av dyrortsgraderingen av de bevillningsfria skatteavdragen. Vi finna kravet på ett avskaffande av denna dyrortsgradering principiellt riktigt. Det finns nämligen inga hållbara skäl för att landsortens invånare skola vara missgynnade i fråga om skattebetalningen. Vi vilja emellertid i detta sammanhang bestämt betona, att vi motsätta oss varje åtgärd, som kan komma att betyda, att de små inkomsttagarna bland stadsbefolkningen påläggas en tyngre skattebörda.

Med detta uttryckliga förbehåll anse vi oss kunna gå med på en utredning även beträffande de bevillningsfria skatteavdragen i syfte att skaffa rättvisa åt landsbygdens folk.

I reservationens motivering finnas emellertid vissa formuleringar, som vi inte heller kunna godkänna, och jag får därför, herr talman, yrka bifall till klämmen i den av herr Hammarlund avgivna reservationen, men icke till dess motivering.

Motioner om avskaffande av den allmänna omsättningsskatten. (Forts.)

Herr **Hagberg** i Malmö: Herr talman! De motioner om omsättningsskattens avskaffande som här äro framkomna, dels från bondeförbundshåll och dels från kommunisthåll — en i och för sig rätt sällsam kombination — äro ju ingalunda nya för kammaren, utan vi ha vid varje riksdag under de sista åren haft tillfälle att taga ställning till dem. Vid intet av dessa tillfällen har riksdagen ansett sig böra göra annat än godtaga den argumentering till förmån för skattens bibehållande tills vidare, som finansministern har anfört, och jag föreställer mig att riksdagen i dag kommer, i konsekvens med sin tidigare intagna ståndpunkt, att fatta samma beslut.

Under sådana omständigheter kan det kanske vara onödigt att ge sig in på något längre bemötande av de båda anföranden, som här hållits, men icke desto mindre tror jag det vara påkallat att säga några ord, framför allt med hänsyn till innehållet i den motion, som är undertecknad av några representanter för bondeförbundet.

Jag vill, inom parentes, fästa uppmärksamheten på att den ärade reservanten inom bevillningsutskottet icke har ansett sig kunna yrka bifall till denna motion, utan ställt ett helt annat yrkande. Motionens yrkande går ju ut på en hemställan till Kungl. Maj:t om allmänna omsättningsskattens snara avveckling, medan reservanten yrkar att frågan måtte utredas.

Jag vill också påpeka det enligt min mening rätt anmärkningsvärda förhållandet, att inte ens bondeförbundets representanter i bevillningsutskottet ha kunnat enas om en gemensam ståndpunkt. Den ene ledamoten har reserverat sig till förmån för en utredning, den andre ledamoten har avgivit en blank reservation, medan motionärerna, som sagt, kräva skattens fullständiga avskaffande. Man kan således inte säga, att det är någon vidare bestämd hållning, som nämnda kammarledamöter intagit till frågan.

Jag skall emellertid nu be att få något kommentera den ifrågavarande motionen.

I motionen kräver man, såsom nämnt, omsättningsskattens avskaffande. Man kan då naturligtvis inte vara blind för att man kan få sig kastad i ansiktet den nära till hands liggande frågan: Var tänka herrarna skaffa de 300 miljoner kronor, som behövas, om riksdagen mot förmodan skulle följa motionärerna? Om man studerar motionen för att se, hur motionärerna tänkt sig den saken ordnad, blir man besviken. Där lämnas nämligen inte några som helst mer bestämda anvisningar om, varifrån dessa 300 miljoner kronor skola tagas. Motionärerna inskränka sig till helt allmänna uttalanden. Man förmenar, att en del skulle kunna anskaffas på besparingsvägen. Man faller tillbaka på en tidigare anförd argumentering, där det talas om att de, »som bära ansvaret», skola »med hårda händer» gripa sig an med »en verklig nedskärning av statsutgifterna». Det låter sig naturligtvis säga, men man lämnar inte någon som helst anvisning om, var denna »med hårda händer» företagna besparingsaktion skall sättas in, vilket ju är anmärkningsvärt med tanke på de väldiga summor som det här är fråga om.

Även i ett annat hänseende tror jag, att man kan finna anledning till erinran mot motionen. Det talas i motionen om att en del medel skulle kunna anskaffas genom att ortsgrupperingen av de bevillningsfria skatteavdragen borttages. Det är mycket möjligt att så skulle kunna ske, men jag tycker att man kan göra anspråk på att få någon liten anvisning om, hur mycket pengar som eventuellt skulle kunna skaffas på det sättet. Men inte heller därvidlag nämnes en enda siffra — vi få inte veta, om det är fråga om 10, 15, 20 eller 50 miljoner kronor. Motionärerna inskränka sig till ett allmänt uttalande om att statsverket skulle genom ortsgraderingens upphävande »i direkt skatt komma att tillföras mycket avsevärda belopp, varigenom de

Motioner om avskaffande av den allmänna omsättningsskatten. (Forts.)
från omsättningsskatten härrörande statsinkomsterna i stor utsträckning skulle kunna ersättas». Jag tycker att det är ganska svävande begrepp, som man här rör sig med, och det må ju vara bevillningsutskottet tillgivet, om utskottet inte på så lösa boliner kunnat vara med om ett tillstyrkande av motionerna.

Men man kanske även ur en annan synpunkt kan finna anledning att uttala en viss överraskning — jag tänker då på vad som här i dag anförts av den ärade reservanten. Herr Hammarlund var ju ense med motionärerna om att en väg vore att genom ortsgrupperingens upphörande anskaffa en del pengar, och i sådant syfte påkallade han en utredning. Det är mig obegripligt, hur det kunnat gå förbi herr Hammarlund, att riksdagen redan beslutat en utredning av dyrortsgrupperingsfrågan i dess helhet, en utredning som ju redan pågår under ordförandeskap av landshövding Linnér. Det är mig också obegripligt, att herr Hammarlund inte observerat, att i den värnskatteproposition, som vi fingo häromdagen, detta spörsmål är mycket detaljerat anmält av finansministern. Finansministern säger därvid: »De sakkunniga, som fått sig anförtrodd uppgiften att verkställa den erforderliga nya utredningen av dyrortsgrupperingsfrågan, ha nu anmält, att de icke kunna avgiva förslag i ämnet inom sådan tid, att ärendet kan underställas 1945 års riksdag. De sakkunniga ha samtidigt uttalat, att de hittills icke kunnat anordna någon närmare undersökning rörande skattegrupperingen och icke kunde förorda, att man allenast på grundval av socialstyrelsens utredning skulle införa ett skatteprovisorium. Efter övervägande av frågan finner jag mig i likhet med de sakkunniga böra avstyrka, att förslag avlåtes till riksdagen angående provisorisk skattegruppering, baserad på nu föreliggande utredningsmaterial.»

Så komplicerad ter sig frågan såväl för de sakkunniga som för finansministern, men för motionärerna inom bondeförbundet är saken så oerhört enkel, att de kräva att hela systemet med ortsgradering av de bevillningsfria skatteavdragen skall omedelbart och i ett sammanhang avskaffas. De uttrycka det på följande sätt i motionen: »När det gäller avdragen, är det ingalunda nödvändigt att avvakta någon omfattande och tidsödande utredning.» Jag tror, att motionärerna äro ganska ensamma om detta lättvindiga sätt att ta på en så stor och omfattande fråga som den som här är för handen. För övrigt bruka vi ju här i riksdagen inte begära en utredning i ett ämne, om vi veta, att detta på riksdagens egen begäran redan är föremål för utredning av en kommitté.

Jag har även fäst mig vid att herr Hammarlund i sitt anförande påpekat, att denna skatt nu ger mera än vad man beräknade år 1940, när den först infördes. Då räknade man med att den skulle ge cirka 200 miljoner kronor. Nu ger den 300 miljoner kronor under innevarande budgetår, och man räknar med att den eventuellt kommer att ge ett motsvarande belopp för nästa budgetår. Ja, det är ju ingenting att förvåna sig över. Det är en direkt följd av den mycket goda sysselsättningen och den rikliga penningtillgången här i landet. Folk har arbete, folk har pengar och kan därför köpa de varor som finnas. Varutillgången är också rikligare än vad man vågat räkna med. Orsakssammanhanget är härvid klart och jag tycker, att man inte har anledning att framställa några erinringar häremot.

Denna motion innefattar, såvitt jag förstår, om man ser kallt på saken, ett krav på avskaffande av en skatt som för närvarande ger statsverket 300 miljoner kronor om året, och jag vidhåller, att motionärerna icke ha lämnat någon som helst bestämd anvisning på varifrån i så fall dessa pengar skulle tagas. I detta sammanhang skulle jag vilja bringa i erinran en annan motion från samma håll av en något liknande beskaffenhet. Det gäller den bekanta motionen om införande av barnbidrag, en anordning som, såvitt man kan

Motioner om avskaffande av den allmänna omsättningsskatten. (Forts.)
förstå, skulle kosta omkring 200 miljoner kronor netto. 300 miljoner kronor plus 200 miljoner kronor gör 500 miljoner kronor. I dessa två motioner framläggas alltså krav, som innebära en ökning av budgetunderskottet med ungefär en halv miljard kronor på ett enda bräde utan att man lämnat någon anvisning på varifrån dessa pengar i stället skola tagas. Jag har svårt, herr talman, att föreställa mig, att det kan ligga uteslutande sakliga överväganden bakom dessa båda motioner. Det kan ju tänkas, att även andra spekulationer äro förbundna härmed. I varje fall får man säga, att dessa motioner illa stämma med de sparsamhetstraditioner som man från ifrågavarande motionärers sida gärna vill låta påskina, att man tagit i arv från de gamla lantmannarepresentanterna här i riksdagen.

Till herr Senander, som talat för den av kommunisterna väckta motionen, skulle jag kanske också säga ett ord. Han håller ju före, att man möjligen skulle kunna skaffa täckning för de miljoner man skulle gå miste om genom att taga 10 procent av förmögenheterna. Det är denna engångsbeskattning som här spökar. Jag skall inte närmare gå in på detta resonemang och inte närmare beröra de utomordentligt stora tekniska och andra svårigheter som därmed äro förbundna, svårigheter som äro så stora, att finansministern tills vidare måst lägga hela detta projekt åt sidan. Men, herr Senander, även om vi skulle kunna tänka oss en sådan engångsbeskattning och att den skulle kunna ge 300 miljoner kronor, så skulle vi därmed inte kunna klara mer än ett år. Ingen tror väl, att det statsfinansiella läget skall väsentligt lätta under de närmaste åren. Vi ha i den nu löpande budgeten ett underskott på 1 300 miljoner kronor. Vi måste också räkna med ett underskott för det budgetår som börjar den 1 juli i år på 1 300 miljoner kronor. Situationen blir sålunda ganska pressande även under de närmaste åren. Menar då herr Senander, att man även året därpå skall kunna taga ut en skatt på 10 procent av den del av förmögenheten som då finns kvar och det tredje året också 10 procent på den del som då blir kvar o. s. v.? Till sist blir det då inte mycket kvar av förmögenheten.

Herr Senander anförde några siffror på hur förmögenheterna ökats här i landet under krigsåren. Ja, det sätt, på vilket det siffermaterial som finns i statsverkspropositionen från kommunisternas sida utnyttjats, har häromdagen på ett möte i konserthuset mycket kraftigt brännmärkts av finansministern, och jag har här ingen anledning att gå närmare in på detta jonglerande med siffror, men det överraskar mig, att herr Senander i alla fall reservationslöst anför dessa siffror för att därmed konstatera, att förmögenheterna ökats. Herr Senander borde ju vara medveten om att denna ökning är en ren inflationsökning, en ren siffermässig ökning, ty i realiteten har vårt folk sannolikt blivit fattigare nu, än det var vid krigets början.

Jag skall, herr talman, icke anknyta några ytterligare reflexioner till de här föreliggande motionerna. Herr Hammarlund har ställt ett yrkande på utredning. Som jag har antytt, pågår här en utredning i fråga om den väsentliga del av problemet som gäller skattegrupperingen. För den sakens skull torde således någon ny utredning inte vara erforderlig.

I övrigt tror jag, att bevillningsutskottet lika väl som finansministern har fullt fog för sin argumentering, när bevillningsutskottet hänvisar till det alltjämt mycket pressande statsfinansiella läget, som helt enkelt icke tillåter ett avlyftande av en sådan skatt som denna. En annan sak är, att vi allesammans kunna rikta mycket besvärande anmärkningar mot den. För egen del framförde jag en rad sådana erinringar, när vi hade att taga ståndpunkt till denna skatt hösten 1940. Det är en sak, en annan sak är det kategoriska imperativ, vi stå inför, nämligen att pengarna måste skaffas och att ingen annan utväg för ögonblicket erbjuder sig. Jag tänker mig, att denna skatt liksom en annan av

Motioner om avskaffande av den allmänna omsättningsskatten. (Forts.)
kristiden betingad skatt, värnskatten, kommer att i främsta rummet avskaffas eller nedskäras, så fort möjlighet därtill gives. Det blir emellertid en fråga, som vi få taga ställning till, när den dagen kommer. Tyvärr lär det dröja ganska länge, innan det kan bli tal om att avskaffa dessa skatter. För närvarande ha vi, som sagt, ett budgetunderskott på 1 300 miljoner kronor, och för att klara en penibel situation måste vi nog, även om det sker med smärta, bibehålla den allmänna omsättningsskatten även i år.

Herr talman! Jag hemställer om bifall till bevillningsutskottets förslag.

Herr **Senander** erhöll på begäran ordet för kort genmäle och anförde: Herr talman! Herr Hagberg i Malmö har mot vår motion icke kunnat rikta den anmärkningen, att vi icke anvisat utvägar att anskaffa de medel, som eventuellt kunna erfordras, därest man slopar den allmänna omsättningsskatten. Vi ha i vår motion hänvisat till en annan av oss väckt motion, däri vi krävt införande av engångsbeskattning av förmögenheterna här i landet med 10 %. Jag vill i det sammanhanget meddela, att en sådan skatt icke kommer att giva så litet som 300 miljoner kronor, vilket herr Hagberg, vad det nu kunde bero på, tydligen trodde, utan — enligt officiell utredning — omkring 2 miljarder kronor. Vad sedan siffrorna rörande förmögenhetsökningen beträffar, vill jag bara meddela, att de äro hämtade ur herr Wigforss' egen lunta, och de äro följaktligen officiellt bestyrkta.

Vidare yttrade:

Herr **Sundström** i Skövde: Herr talman! Efter herr Senanders sista yrkande om bifall till den reservation, som har avgivits av herr Hammarlund, så skulle nu endast återstå ett önskemål, nämligen att åtgärder skola vidtagas för omsättningsskattens avveckling. Det är icke fråga om dess omedelbara slopande, som påyrkades i den av herr Senander väckta motionen. Rent principiellt och rent skattepolitiskt sett kan ju från mina utgångspunkter icke gärna resas någon invändning emot önskemålet att så snart som möjligt avveckla denna skatteform. Det har från vårt håll vid upprepade tillfällen tillkännagivits, att den skatteform, som först bör komma i åtanke, när det gäller att avveckla kristidens skatter, det är just omsättningsskatten. I det avseendet vill jag passa på att göra en liten invändning emot det resonemang, som herr Hagberg i Malmö nyss förde, när han tänkte sig, att värnskatten skulle komma i samma prioritetsläge. Jag tror, att det är angeläget, att man gör klart för sig, att omsättningsskatten får ställas först på listan, när det gäller avveckling av de skatter, som ha tillkommit under kristiden.

Då kan man ju fråga sig, varför vi icke kunna biträda det krav, som framställts om en undersökning för att förbereda den avveckling, som det nu talas om. Ja, anledningen är ju först och främst, som utskottet antyder, att det statsfinansiella läget icke i år och kanske icke heller nästa år kan tänkas bli sådant, att det överhuvud taget blir praktiskt möjligt att avskaffa den allmänna omsättningsskatten. Därför måste utredningskravet anses vara för tidigt väckt. Att nu sätta igång en utredning, som kan tänkas leda till resultat först om åtskilliga år, kan, då det gäller en beskattningsfråga sådan som den nu ifrågavarande, knappast anses praktiskt.

Utöver detta vill jag säga, att orsaken till mitt ståndpunktstagande varit, att de skäl, som framförallt i herr Hammarlunds motion anförts till stöd för det framförda kravet, äro sådana, att jag icke kan acceptera dem. Det har, som herr Hagberg redan påpekat, anförts tre argument. Det första gäller statsutgifternas nedskärning. Jag skulle nog tro, att vid närmare eftertanke var

Motioner om avskaffande av den allmänna omsättningsskatten. (Forts.)
och en kommer till den slutsatsen, att det här helt enkelt är fråga om ett slagord och ingenting annat. Ingen föreställer sig, att det är möjligt, att under den allra närmaste framtiden nämnvärt reducera statsutgifterna. De enda utgifter, beträffande vilka man till äventyrs skulle kunna tänka sig en reduktion, skulle väl vara försvarsutgifterna, men även härvidlag är ju framtiden så pass oviss, att det skulle vara mycket vanskligt att hysa någon som helst förhoppning om en reducering av utgifterna. I detta sammanhang kan man verkligen tala om en illusionspolitik, som icke har något stöd i verkligheten. När man för att åstadkomma en utjämning i fråga om försörjningsbördorna väcker motion om att öka statsutgifterna med det väldiga belopp, som det här är fråga om, så ger man ju därmed en antydan om vilka oerhörda krav, som på det socialpolitiska området komma att anmäla sig i framtiden. Till stöd för kravet på en utjämning i fråga om försörjningsbördorna kunna mycket starka skäl åberopas. Jag går till och med så långt, att jag erkänner, att om jag i en framtid skulle bliva ställd inför det vanskliga valet mellan att antingen avskaffa omsättningsskatten eller bibehålla omsättningsskatten och säga ja till en motion om vidtagande av åtgärder för åvägabringande av en utjämning av försörjningsbördorna, så skulle jag, trots att jag är principiell motståndare till varje form av konsumtionskatter, komma i mycket svår själanöd, när det gällde att avgöra, vilket som vore lämpligast. Nu hoppas jag emellertid, att det skall bli möjligt såväl att avskaffa omsättningsskatten som att tillmötesgå kravet på barnbidrag. Vi skola emellertid akta oss för att tro, att kravet på statsutgifter kommer att minskas i framtiden.

Det har vidare framförts det argumentet, att man borde reducera ortsavdragen för att därigenom få ett större skatteunderlag och större intäkter av den direkta inkomst- och förmögenhetsskatten. Jag kan icke dela vare sig herr Hammarlunds eller herr Senanders uppfattning, att en sådan åtgärd är berättigad. Jag är övertygad om att en sänkning av ortsavdragen skulle leda till just vad herr Hammarlund med mycket stark emfas talade om i sitt första anförande eller att skatt skulle komma att läggas på påtvingade utgifter. En person, som är bosatt å en ort, tillhörande en högre dyrortsgrupp med relativt höga levnadskostnader, skulle få högre skatt än en person, som vore bosatt på en billigare ort. Allt detta tal om nedskärning av det skattefria ortsavdraget till det belopp, vartill avdraget för närvarande utgår på A-ort, bottnar i en kritisk inställning till själva dyrortsgrupperingen. Man ifrågasätter dyrortsgrupperingens berättigande och vill göra gällande, att det icke längre skulle finnas några skäl för en differentiering. Frågan om dyrortsgrupperingen är ännu icke knäckt. Så länge vi bibehålla den nuvarande dyrortsgrupperingen, och så länge vi erkänna, att det är dyrare att bo i Stockholm än på den rena landsbygden, så måste vi räkna med att ortsavdraget bör vara högre i Stockholm än på landsbygden. För att ortsavdraget för stockholmaren skall ha lika högt reellt värde som för landsortsbon, måste en differentiering i fråga om ortsavdragen bibehållas. Jag anser sålunda, att frågan om differentiering av ortsavdragen är en fråga, som är alldeles ovidkommande i detta sammanhang. Den bör lösas efter andra grunder och i ett annat sammanhang. Så länge vi ha en dyrortsgruppering kräver rättvisan, att en differentiering bibehålles. Om så icke sker, får avdraget icke samma realvärde på alla orter, och den progressiva skala, på vilken beskattningen bygger, sönderbrytes.

Slutligen har i motionen framhållits, att man kan spara pengar genom en beskärning av de statsutgifter, som avse att eliminera omsättningsskattens skadeverkningar. Med denna fras har man väl närmast velat antyda, att man genom att avskaffa de livsmedelsrabatter, som för närvarande utgå, skulle kunna vinna en så stor minskning av statsutgifterna, att vi skulle kunna av-

Motioner om avskaffande av den allmänna omsättningsskatten. (Forts.)

skaffa omsättningsskatten. I varje fall har man väl tänkt sig, att ett avskaffande av rabatterna skulle i någon mån bereda kompensation för de minskade statsinkomster, som bleve följden av omsättningsskattens avskaffande. Herr Hammarlund talade även i det sammanhanget om de fattiga, barnrika familjerna, som drabbades så utomordentligt hårt utav omsättningsskatten, och jag kände själv en sträng vibrera i mitt hjärta, när han vidrörde detta ämne, men vid närmare eftersinnande fann jag, att de fattiga barnrika familjerna sannerligen icke skulle få någon glädje av att befrias från omsättningsskatten, om de samtidigt skulle mista livsmedelsrabatterna. En familj behöver icke vara så värst stor och den behöver icke ha en alltför stor inkomst för att den skulle förlora på eller åtminstone icke vinna på, att omsättningsskatten avskaffades men i stället livsmedelsrabatterna borttoges. Herr Hammarlund måste sålunda, om han vill skydda de barnrika familjerna, gå med på att samtidigt som omsättningsskatten avskaffas livsmedelsrabatterna bibehållas. Därmed bortfaller ett av de skäl, som anförts till stöd för kravet på en utredning.

Det skulle kanske vara möjligt att orda mycket mera om den här föreliggande frågan. Den har naturligtvis en stor ekonomisk räckvidd. Jag skall emellertid icke fortsätta längre utan inskränka mig till att sammanfattningsvis uttala, att man av statsfinansiella skäl måste bibehålla omsättningsskatten, även om man ur principiella, rent beskattningspolitiska synpunkter ogillar densamma, samt att de skäl, som anförts till stöd för kravet på en utredning, icke kunna anses bärande.

Jag yrkar därför, herr talman, bifall till bevillningsutskottets hemställan.

Herr **Hammarlund:** Herr förste vice talman! Herr Hagberg riktade kritik mot bondeförbundets representanter i bevillningsutskottet, därför att vi icke hade gått på samma linje som tidigare. I dessa dagar har man talat om att det uppstått sprickor i de olika politiska partierna. Vi ha ju läst om sprickan i det socialdemokratiska partiet och om sprickan i högerpartiet, och nu kan herr Hagberg vittna om, att det även finns en spricka i bondeförbundet. Men jag vill meddela herr Hagberg, att den spricka, som eventuellt funnits i bondeförbundet, just har blivit tätad. Det har nämligen berättats mig från första kammaren, att herr De Geer röstat för bifall till undertecknads motion.

Sedan frågar herr Hagberg: var skola herrarna taga de 300 miljonerna ifrån? Han anmärkte på att man icke lämnat några anvisningar på de besparingar, som kunde göras. Det är väl icke vanligt, att motionärer, som väcka förslag om skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om utredning, peka på alla detaljer. Utredningen får väl visa, vilka besparingar som kunna göras. Han har som sagt anmärkt på att man icke lämnat några anvisningar, varifrån pengarna skulle tagas. Jag försökte dock, så gott jag kunde, att i mitt anförande lämna sådana anvisningar. För övrigt så står det ju att läsa därom i min motion.

Det är ju beklagligt, att denna motion i bevillningsutskottet liksom blivit delad i två avdelningar, så att den ena delen av motionen behandlas i dag och den andra först senare. Herr Hagberg förmenade att motionen tillkommit som ett resultat av vissa valpolitiska spekulationer från min sida. I mitt anförande försökte jag, så gott jag kunde, klargöra, att sådana spekulationer varit mig främmande, och att jag redan år 1940 givit uttryck åt samma uppfattning, som nu framkommit i motionen. Jag kör i de gamla hjulspår, som jag begagnat i alla tider.

Herr Hagberg nämnde någonting om slöseri och citerade en hel del, som stått att läsa i en cirkulärledare i högerns tidningar. Jag tror, att denna cirkulärledare även stått i Skånska Aftonbladet. I den talade man icke om hela

Motioner om avskaffande av den allmänna omsättningsskatten. (Forts.)

sanningen. Man talade om att bondeförbundet motionerat om ett avskaffande av den allmänna omsättningsskatten, men nämnde ingenting om att bondeförbundet icke ville taga bort denna skatt utan att sätta någonting annat i stället för de 300 miljoner kronor, som omsättningsskatten beräknas inbringa. Jag framhöll i mitt anförande, att jag trodde, att man genom en ändring av bestämmelserna om ortsavdrag fuller väl skulle kunna taga igen de 300 miljonerna, och att saken borde utredas. Beträffande rabatterna så tycker jag för min personliga del, att det är inkonsekvent att först fördyra en vara genom att lägga på omsättningsskatt och sedan man väl fördyrat varan förbilliga den genom att bevilja rabatter. Jag tycker det är en ganska märkvärdig politik.

Herr **Falk:** Herr talman! När jag åhörde herr Hammarlunds båda anföranden, kom jag att tänka på det gamla ordstävet: Gud bevare oss för våra vänner, våra ovänner klara vi alltid. Herr Hammarlund gör gällande, att motionen tillkommit för att hjälpa de fattiga och barnrika familjerna i samhället. Dessa tryckas för hårt av omsättningsskatten, och därför bör denna skatt bort. På tal om varifrån man skall taga den väldiga summa, som skulle behöva uppbringas, därest omsättningsskatten avskaffades, säger han utan att rodna på s. 11 i sin motion, att vi kunna göra besparingar genom att slopa de utgifter, som utgå för att motverka omsättningsskattens sociala skadeverkningar. Det vill med andra ord säga, att vi skola upphöra med att giva livsmedelsrabatter åt fattiga barnrika familjer. Han säger vidare, att det skulle inflyta väldiga belopp, om vi ändrade bestämmelserna angående dyortsgrupperingen, så att ortsavdragen bleve lika stora på alla orter, och om bankningen avskaffades. De människor, som herr Hammarlund påstår sig i främsta rummet vilja bereda lättnad genom omsättningsskattens avskaffande, skulle således ingenting tjäna på reformens genomförande. En lantarbetare med två barn och 2 400 kronor i inkomst skulle förlora sina livsmedelsrabatter, som nu uppgå till något över 160 kronor. Han skulle vidare få en beskattningsbar inkomst på omkring 400 kronor mer än han för närvarande har. Jag tror, att de fattiga i landet skulle betacka sig för att omsättningsskatten avskaffades på sådana villkor, som herr Hammarlund rekommenderat. Jag har icke kunnat underlåta att påpeka denna dubbelsidiga inställning till frågan och ber att få yrka bifall till bevillningsutskottets förslag.

Herr **Hagberg** i Malmö erhöll på begäran ordet för kort genmäle och anförde: Herr talman! Jag undrar, om ej herr Hammarlund lagt in mera i mitt anförande än vad jag sade. Jag har icke talat om någon spricka i bondeförbundet. Jag har endast konstaterat, att det från bondeförbundets sida var olika uppfattningar i fråga om denna motion. Det var tre olika ståndpunkter: en i motionen, en i herr Hammarlunds reservation och en, representerad av herr De Geer, som reserverat sig blankt. Herr Hammarlund meddelade, att herr De Geer i första kammaren röstat för herr Hammarlunds reservation. Då är det bara två uppfattningar kvar. Om herrarna kunna träffas och resonera om saken, så kanske ni kunna enas; det har jag ingenting emot.

Vidare meddelade herr Hammarlund, att man får icke begära detaljanvisningar från den, som begär en utredning. Ja, herr Hammarlund, men detta är ingen utredning vilken som helst: det gäller 300 miljoner kronor. Då får man i alla fall lämna riksdagen och finansministern någon liten antydan om, hur man menar, att man skall gå till väga för att få dessa pengar.

Så hade herr Hammarlund något tal om att man i någon cirkulärledare i högerpressen fört en viss sparsamhetstalan, som han återfann i mitt anförande. Detta är alldeles oriktigt. Mitt anförande i den delen bestod i citat ur de

Motioner om avskaffande av den allmänna omsättningsskatten. (Forts.)
bondeförbundsmotioner, som väckts 1940 och som refererats i motionen på s. 11. I dessa motioner framfördes önskemål om att de som bure ansvaret »med hårda händer» grepe sig an med en verklig nedskärning av statsutgifterna. Jag har icke hittat på detta; det får stå för bondeförbundsmotionärernas egen räkning.

I övrigt vill jag säga, att efter herr Falks anförande har jag kanske icke mycket mera att tillägga. Jag måste, tyvärr, herr Hammarlund, vidhålla min uppfattning, att jag icke kan komma ifrån den meningen, att det icke uteslutande var sakliga överväganden, som lågo bakom denna framställning från vissa bondeförbundsledamöters sida.

Härefter yttrade:

Herr **Nilsson** i Kristinehamn: Herr talman! Det är valår i år, och det är i sin ordning, att omsättningsskatten ägnas så stor uppmärksamhet som här visas. Man får det intrycket, att den argumentering, som riktas mot omsättningsskatten, är särskilt lämpad att framföra i valpropagandan. Om man nämligen vill söka göra litet rättvisa åt de anordningar, som vidtagits i samband med omsättningsskatten, kan man icke komma ifrån det förhållandet, att här svartmålas verkningarna av denna skatt på ett sätt, som icke är särskilt tilltalande, i varje fall icke när det sker i riksdagen. Vid upprepade tillfällen har exempelvis herr Senander framträtt här i kammaren och målat verkningarna av denna skatt och även vid några tillfällen använt sig av siffror för att belysa sin uppfattning, siffror som emellertid senare visat sig vara fullständigt felaktiga och icke användbara i detta sammanhang. Jag tror, att det var förra året eller året förut som herr Senander gjorde gällande, att en familj med sju barn skulle betala 230 kronor om året i omsättningsskatt. Det påvisades av en talare då, att detta skulle vara fallet endast under förutsättning, att familjen hade bortåt 8 000 kronor i inkomst. Nu har emellertid genom den utredning om skattetrycket, som publicerats i årets statsverksproposition, man fått ett siffermaterial om verkningarna av omsättningsskatten. Har man detta siffermaterial för ögonen, kan man icke frigöra sig från den bestämda känslan, att den stormande agitation, som föres om de sociala verkningarna av omsättningsskatten, är visserligen icke helt och hållet obefogad men dock i mycket hög grad överdriven. I professor Lindahls utredning visas det, att omsättningsskatten trycker allra tyngst i inkomstskikten vid ungefär 4 000 kronor: där uppgår omsättningsskatten till 2,6 procent av inkomsten. Professor Lindahl beräknar, att en inkomsttagare med 4 000 kronor i runt tal betalar 105 kronor i omsättningsskatt.

I varje fall är det, om man tittar på professor Lindahls siffror, icke omsättningsskatten, som i särskilt hög grad bidrager till att procentsiffran för de indirekta skatterna har stigit så pass högt som fallet varit under kriget. Kommunisterna anföra sålunda någonstädes i motionen, att under det att de direkta skatterna stegrats med ungefär 150 procent ha de indirekta stegrats med 180 procent. Det är emellertid icke omsättningsskatten som det beror på: den spelar en ganska liten roll. Vad som spelar den största rollen är skatterna på sprit och tobak och även nöjesskatten. Professor Lindahl visar upp, att dessa sistnämnda skatter, sprit- och tobaksskatterna samt nöjesskatten, för en inkomsttagare med 4 000 kronor representera 7,5 procent mot omsättningsskattens 2,6 procent.

Om man sedan tar hänsyn till vad tidigare anförts, nämligen att livsmedelsrabatteringarna, när dessa tillkommo, direkt motiverades med bland annat, att syftet var att motverka de sociala skadeverkningarna av omsättningsskatten,

Motioner om avskaffande av den allmänna omsättningsskatten. (Forts.)
då måste man få en helt annan bild av dessa skadeverkningars verkliga betydelse. Jag tror alltså ej, att det är riktigt, att dessa verkningar äro sådana, att det finnes anledning att just nu, när situationen icke är ett uns annorlunda än 1940, kräva avskaffande av omsättningsskatten. I själva verket skulle det, om man nu ginge in för ett sådant avskaffande, betyda, att riksdagen medgåve, att denna skatt hela tiden kunnat undvaras, eftersom det finansiella läget, såvitt en lekman kan förstå, icke på något sätt ändrat sig, i varje fall icke i den utsträckning, att det motiverade ett upphävande av skatten.

Nu säga herr Senander och kommunisterna i sin motion, att man kan taga en engångsskatt på förmögenhet och därmed skaffa de medel, som man avhänder sig genom att slopa omsättningsskatten. Herr Senander har angivit, att enligt hans förmenande skulle en engångsskatt inbringa 2 miljarder. Det skulle onekligen räcka några år till omsättningsskattens ersättande. Men vi erinra oss allesammans, att i varje sammanhang, när frågan om en sådan förmögenhetsskatt varit på tal, har man alltid tänkt sig dessa medels användande till minskning av den skuldbörda, som vi ådragit oss under kriget, och till nedbringande av räntekostnaderna för denna skuldbörda. Att beskatta förmögenheterna med en engångsskatt och konsumera dessa inflytande medel genom att taga bort andra skatter, som äro avsedda att direkt fylla dagens skattebehov, förefaller ganska orimligt. Därtill kan jag icke underlåta att påpeka, att herr Senander, såvitt jag känner till, är den ende, som hittills yrkat, att man med en sådan engångsskatt skall gå så långt ner som till förmögenheter på 20 000 kronor. Visserligen utgår utredningsmannen från någon liknande summa i sin promemoria, men här i riksdagen har icke från något håll föreslagits, att man skall lägga förmögenhetsskatt även på så låga belopp som 20 000 kronor. Det innebär, att ett gammalt par, som under ett mödosamt liv släpat ihop 20 000 kronor och dragit sig tillbaka och söker försörja sig på ränteavkastningen, 500—600 kronor, skall få denna förmögenhet reducerad. Jag undrar, om det icke socialt sett är ett skattearrangemang, som är minst lika osympatiskt som denna historia med omsättningsskatten. Jag uttalar mig naturligtvis icke om förmögenhetsskatten i allmänhet på detta sätt utan endast i fråga om tanken att gå så långt ner vid en sådan beskattning som till de minsta förmögenheterna.

Det återstår, därest vi skola slopa den allmänna omsättningsskatten, ingenting annat än att taga ut den, därest det går, i direkta skatter. Om jag tar fyratusenkronorsmannen igen, visar professor Lindahl, att han har att betala 105 kronor i allmän omsättningsskatt, 60 kronor i statlig inkomst- och förmögenhetsskatt och 53 kronor i värnskatt, alltså 113 kronor i direkta skatter. Jag är övertygad, att mannen skulle känna sig ganska ledsen, om man från den allmänna omsättningsskatten till de direkta skatterna överförde en del av vad han på ett smidigt och bekvämt sätt betalat i form av omsättningsskatt. För övrigt skola vi komma ihåg, att även i de minsta inkomstskikten tynga numera statsskatterna tungt och äro verkligen svåra att betala. Man kan icke komma ifrån, att även i fråga om de direkta skatterna, all progressivitet till trots, är det de små inkomsttagarna, som få betala de största pengarna. Professor Lindahl visar, att inkomsttagare mellan 600 och 5 000 kronor utgjorde 1942 icke mindre än 89 procent av antalet taxerade i landet, och dessa 89 procent representerade icke mindre än 65 procent av skatteunderlaget.

Icke minst genom utvecklingen under krisen har antalet sådana, som tidigare av olika skäl kommit undan direkta skatter, krympt samman oerhört. Bland dessa nytillkomna skattedragare befinner sig folk, som har oerhörda svårigheter att betala de direkta skatterna.

Motioner om avskaffande av den allmänna omsättningsskatten. (Forts.)

Jag kan för min del gott instämma i herr Sundströms i Skövde resonemang beträffande omsättningsskatten. Det finnes så mycket som måste göras på det sociala området och kostar pengar. Skall man välja mellan att göra detta och taga ut även en osympatisk skatt, väljer även jag den osympatiska skatteformen. För mig och oss socialdemokrater i allmänhet är det nämligen icke någon särskild hjärteangelägenhet att minska skatterna, ty vi äro överens om allesammans, att den enda förutsättningen för att staten skall kunna utöva någon social verksamhet är att staten skaffar sig inkomster. Det väsentliga är ej om skatterna äro hårda utan det väsentliga är, om medborgarna verkligen få valuta för sina skattemedel. Därför tror jag, att vi lika gärna först som sist kunna göra klart för oss, att allt tal om att avskaffa den allmänna omsättningsskatten under de närmaste åren säkert får skrinläggas.

Det är ganska obegripligt, att kommunisterna, som alltid befinna sig i främsta ledet, när det gäller att peka på nya möjligheter, som staten bör använda för att komma medborgarna till hjälp, äro så ivriga att avhända staten dess inkomstmöjligheter i detta fall.

Vi gå mot en efterkrigsperiod, som vi icke veta något om. Redan har arbetslösheten börjat dyka upp. Jag är övertygad om att den kommer att ställa oss inför ganska starka påfrestningar, där vi behöva tillgripa varje medel för att fullgöra samhällets reglerande och hjälpande verksamhet. Kommunisterna ha ju nu anmält, att de i åtskilliga avseenden ha för avsikt att driva en annan politik än som tidigare varit fallet gentemot socialdemokraterna. Där skola vederbörande uppträda välvilligt pådrivande, tror jag det hette. Det är mycket tacknämligt, att man intagit denna sakliga attityd. Men det finnes all anledning för oss att i denna situation fråga: Vart är det egentligen herrarna tänka driva oss? Vi låta naturligtvis icke driva oss vart som helst. Det är tydligt, att det skulle vara ganska äventyrligt, om vi skulle låta kommunisterna som pådrivare utöva särskilt starkt tryck, då det gäller ståndpunktstagandet till frågan om bland annat skatterna.

Herr **Olsson** i Gävle: Herr talman! När jag hörde herr Hammarlunds skildring från de gamla klang- och jubeldagarna var det som att se en film rullas upp, hur vi hade det för tjugu år sedan här i kammaren. Det var i och för sig intressant.

Men herr Hammarlund glömde att komplettera bilden med att säga, att han ingalunda tillhörde den sida, som kämpade mot de indirekta skatterna såsom han gör i dag. Jag misstänker allvarligt, att när herr Hammarlund får avskaffa den femprocentiga allmänna omsättningsskatten har han ingenting emot att på en eller annan särskild vara lägga en skatt på 50—60 procent, exempelvis, som vi talat om många gånger, på sockret. Jag misstänker sålunda, att det icke på något sätt är någon principiell inställning för de direkta skatterna under alla förhållanden och mot de indirekta, som har bestämt herr Hammarlunds ståndpunkt i detta avseende.

För min personliga del tillät jag mig, när jag första gången talade om omsättningsskatten, då vi införde den, uttala den förhoppningen, att den skulle den gången, då vi kunde gå till en avveckling av skatter, vara den första skatt, som skulle försvinna. Jag har trots alla de olika synpunkter, som i dagens debatt lagts på detta spörsmål, icke ansett, att det förebragts en argumentation, som kan komma mig att lämna denna uppfattning. Det är möjligt — man skall aldrig säga aldrig, ty det är alltid farligt — att vi kunna komma i en sådan situation. Men såvitt jag kan se och såvitt jag kunnat förstå den argumentation, som här drivits, är den ej av den karaktären, att den skulle, därest

Motioner om avskaffande av den allmänna omsättningsskatten. (Forts.)
det vore möjligt i detta nu eller bleve möjligt under den närmaste framtiden, hindra mig att medverka till den allmänna omsättningsskattens borttagande. Jag skulle göra det så mycket hellre som jag redan när denna skatt infördes uttalade, att vi skulle kunna komma i ett läge, där det gällde att överväga, vilket som i detta fall är fördelaktigast: statens intresse att få dessa 300 miljoner kronor eller det svenska näringslivets intresse att få låta produktionsapparaten svälla ut så att man kunde köpa varor för 300 miljoner kronor mera. Det blir ett bedömande i det läget, vilket som är det riktiga. Det är mycket möjligt, att vi den gången kunna komma på en tämligen enhetlig linje. Men i dagens situation förefaller det mig, som om det ej funnes någon som helst anledning att skriva till Kungl. Maj:t om dessa ting. Vi skrevo i fjol och begärde en undersökning om den allmänna dyrortsgrupperingen. Vi skrevo och begärde en undersökning om skattegrupperingen. I den debatten uttalade jag, att även om jag icke helt kunde ansluta mig till den mening, som då förfäktades av bondeförbundet, att man kunde gå till en enda dyrorts- och skattegrupp, var jag icke blind för att man säkerligen skulle kunna avsevärt skära ner antalet dyrortsgrupper och säkerligen också antalet skattegrupper.

Jag har den bestämda känslan att man i fråga om skattegrupperna säkert skulle kunna nöja sig med tre i stället för de nuvarande. Men jag skulle i det fallet vilja helt instämma med herr Hammarlund när han säger: Vore det inte skäl att vi, innan vi ge något omdöme i dessa saker, avvakta det resultat, vartill utredningen kan komma? Herr Hammarlund menade *sin* utredning här, jag menar *den* utredning som riksdagen begärde i fjol och vilken nu pågår och om vars resultat vi så småningom skola få meddelande från Kungl. Maj:t.

Jag fruktar att den enkla metoden att resonera så, att vi kunna söka ersättningen där motionärerna velat söka den, kan medföra en besvikelse större än någon av oss anar, och jag skulle vilja uttala en liten varning till herr Senander för att utan vidare anamma den ståndpunkten, med påföljd att han en vacker dag nödgas säga att han inte kan vidbliva densamma. Den nuvarande beskattningen gjordes ju på sin tid med en viss elasticitet. Varför fingo vi en särskild skatt som heter värnskatt? Jo, därför att om vi i stället tagit ut skatten på den vanliga inkomstskatten skulle, på grund av att elasticiteten inte höll, en stor del av dessa bördor ha kommit att bäras av det lägre inkomstskiktet i samhället.

Förutsättningen för att vi överhuvud taget skulle kunna genomföra en sådan anordning det här är fråga om förefaller mig således vara en allmän omprövning rörande det system för den direkta beskattningen vi för närvarande ha. Skulle vi gå herr Senanders väg när det gäller att ta ut skatten utan att resultatet skulle bli, att vi måste gå så långt ned i inkomstgrupperna att detta drabbar inkomstklasser, som vi inte vilja skola drabbas, då är det nödvändigt att bygga om alla de principer, på vilka det direkta beskattningssystemet vilar.

Jag kan utan betänkande, utan ett ögonblicks tvekan ansluta mig till herr Senanders uppfattning, att förmögenhetsägarna i landet icke ha såsom inkomsttagarna burit sin del av bördan. Riksdagen har sagt sin mening i den saken, och att ännu ingenting har gjorts på denna punkt beror väl närmast på att det har förefunnits vissa svårigheter att finna formerna för en sådan åtgärd. Jag kan emellertid för herr Senander bestämt förklara, att jag för min del alltjämt vidbliver riksdagsuttalandet om att förmögenhetsägarna skola bidra på annat sätt än de för närvarande göra med att bära de bördor som andra ha fått bära under krigstiden. Jag hoppas att den frågan så småningom skall komma upp till riksdagens behandling och att det då skall vara möjligt att finna vägar, som åtminstone kunna ena så många som möjligt av oss och åstad-

Motioner om avskaffande av den allmänna omsättningsskatten. (Forts.)
komma ett resultat. Men jag tror inte det är möjligt att finna lösningen på det sätt man nu vill föreslå när det gäller den allmänna omsättningsskatten, alltså genom att gå någondera av de vägar, som här rekommenderats av herr Hammarlund och av herr Senander. Jag uttalar ett bestämt varningens ord till herr Senander för att i det fallet komma i alltför nära släktskap med den mening som herr Hammarlund representerar. Jag tror att de personer herr Senander företräder skulle vara de som i så fall fortast finge känna trycket av det resultat som åstadkommes.

Herr **Pettersson** i Norregård: Herr talman! Ett avskaffande av omsättningsskatten genom bl. a. ändring av skattegrupperingen skulle drabba en lantarbetare med två barn mycket hårt, sade herr Falk; jag tror han nämnde att det skulle gälla omkring 250 kr. Jag kan inte förstå den invändningen, ty det förslag till skatteutjämning som från vårt håll utarbetats innebär att det skulle bli likartad skattegruppering över hela landet. Och åtminstone har inte jag mig bekant att lantarbetarna bo på de s. k. högre dyrorterna, utan de äro i allmänhet bosatta på de lägre dyrorterna, varför en sådan skatteutjämning inte skulle kunna drabba dem så hårt som herr Falk gör gällande, utan tvärtom till deras fördel.

Jag är inte alls förvånad över att t. ex. herr Hagberg i Malmö har den inställning han har och försvarar omsättningsskattens bibehållande. Men när man nu hör uppfattningen på socialdemokratiskt håll, där man tidigare haft en annan uppfattning angående de indirekta skatterna, blir man däremot något förvånad. Deras inställning har t. o. m. hårdnat till så att det nästan låter som om de menade, att omsättningsskatten skulle bibehållas mycket länge, trots att de deklarerade när den genomfördes att den inte skulle bli långvarig utan avvecklas så fort som möjligt. Beträffande det uttalande som gjordes av herr Hagberg i Malmö, att det skulle vara politiska synpunkter som gjort att man lagt fram denna motion från bondeförbundshåll, får jag genmäla, att vår ståndpunkt ha vi haft ända sedan omsättningsskatten genomfördes. Vi gingo då enhälligt emot denna beskattningsform, vi ansågo att de indirekta skatterna verkade på ett oriktigt sätt och inte togo hänsyn till skatteförmågan.

När herr Nilsson i Kristinehamn redogör för socialdemokraternas ståndpunkt säger han bestämt ifrån att han föredrar denna väg framför den direkta beskattningen. Det är klart att psykologiskt sett är det bättre med en sådan här bakväg, där inte skattebetalarna själva kunna avgöra, hur mycket de äro beskattade. Men den direkta skatten har den fördelen att skattebetalaren kan på debetsedeln se, att så och så mycket erlägger han i skatt. Det är en rejäl ståndpunkt, anser jag, att statsverket lägger på skatten och skattebetalaren vet vad han betalar. Herr Nilsson i Kristinehamn säger vidare att det inte alls är angeläget för socialdemokraterna att sänka skatten, utan de ha en annan åsikt i det fallet. Detta är ju beklagligt om man tänker sig framåt i tiden, ty då blir det väl ett fortsättande uppåt i stället för att man möjligen skulle kunna tänka sig ett försök att sänka skatterna.

Jag begärde ordet för att säga att den ståndpunkt som intagits härvidlag ifrån bondeförbundets sida inte är någon ny ståndpunkt. Vi ha haft den hela tiden och jag tror att den i längden är riktig och har den stora massan bakom sig. Ty en skatt bör vara så upplagd att skattebetalaren verkligen vet vad han betalar — det är en mycket viktig princip. Omsättningsskatten förblir dock en skatt, som tas ut bakvägen så att säga och den belastar även dem som inte ha tillräcklig skattebetalningsförmåga, en förmåga som man inte beräknat i förväg.

Herr talman! Jag yrkar bifall till herr Hammarlunds reservation.

Motioner om avskaffande av den allmänna omsättningsskatten. (Forts.)

Herr **Pettersson** i Dahl: Jag har, herr talman, inte mycket att tillägga i denna debatt, men kan knappast underlåta att göra ett par reflexioner. Man blir nog litet förvånad över den stora iver, varmed denna omsättningsskatt försvaras ifrån olika håll, inte minst då ifrån socialdemokraterna. Jag begärde emellertid inte ordet för att säga detta utan det var med anledning av de frågor som ställts mot varandra här: Vilket vill man helst slopa, livsmedelsrabatterna eller omsättningsskatten?

Herr Nilsson i Kristinehamn har mycket riktigt citerat finansministern då han säger att livsmedelsrabatterna äro tillkomna för att ta bort omsättningsskattens sociala skadeverkningar, vilket naturligtvis är rätt. Men så frågar herr Falk: Vilket vill man helst slopa, livsmedelsrabatterna, som ge den fattige arbetaren en direkt behållning på 160 kronor — alltså beräknat för ett normalhushåll om man, hustru och två barn — eller omsättningsskatten? Då föreställer man sig att denna normalfamilj tar ut allt av tilldelning i fråga om livsmedel, i annat fall bli siffrorna inte riktiga. Hur mycket varor köper då ett normalhushåll och hur mycket betalar samma hushåll i omsättningsskatt?

Den senaste utredningen på detta område är väl den som utgivits av Lindahl och Lemne, som ställt upp budgeten för en industriarbetare i stad sålunda: livsmedel 1 890 kr. (en del här skattefria), bränsle och lyse 178 kr., bostad 515 kr., beklädnad 780 kr., övriga utgifter 1 190 kr. och skatter 311 kr. Av dessa poster äro givetvis bostad och skatter inte alls belagda med omsättningsskatt. Drar man från denna budget de utgiftsposter, på vilka omsättningsskatt inte kan uttagas, får man ca 4 000 kr. Och 5 % på 4 000 är 200 kr. Alltså kan man inte komma till annat resultat än att detta normalhushåll på det viset skulle förlora på bytet. Jag vill ha sagt detta för att inte kammaren skall ha den absoluta förvissningen, att den fattige skulle tjäna så förfärligt mycket på detta byte, utan det kan i stället råka hända att han förlorar på det. Naturligtvis finns det en del detaljer som man inte kan ange i en budget och som inte äro säkra. Jag erkänner gärna att en budget kan slå fel, det är inte tu tal om annat, men det slår givetvis också fel då man söker beräkna de minskade utgifter som livsmedelsrabatterna kunna föranleda.

I fråga om vad bondeförbundets inställning till dessa livsmedelsrabatter innebär och inneburit vid olika tillfällen vill jag endast säga, att vi ha inte reagerat emot livsmedelsrabatterna i och för sig för de mindre inkomsttagarna, men vi bruka vanligtvis ha reservation som förordar sänkning av det inkomstbelopp, som skall medge rätt till dessa rabatter, och däri ligger en väsentlig skillnad. Vi skola komma ihåg att på grund av dyrortsgrupperingen kan en familj ha en ganska god inkomst och i alla fall få livsmedelsrabatt.

Herr **Hansson** i Skediga: Herr talman! När jag för något år sedan hade ett meningsutbyte med herr Hagberg i Malmö just om denna omsättningsskatt hade jag motionerat i syfte att denna skatt skulle få andra verkningar än den nu har. Liksom då vill jag även nu framhålla att om jag t. ex. byter ut min traktor mot en annan, får jag betala omsättningsskatt på hela det värde den traktor har som jag byter till mig. Och den som köper min utbytta traktor då den ånyo säljes av firman, den köparen får också betala omsättningsskatt.

Vid den debatt i frågan vi då hade var också herr Hagberg i Malmö mycket ivrig anhängare av det nu gällande systemet. Om vi emellertid tänka på industrien, behöver den inte betala omsättningsskatt, när den vid något tillfälle behöver köpa en traktor. Men om en familj behöver köpa en symaskin skall omsättningsskatt betalas. Om en stor industri köper hundratals symaskiner, är den som sagt befriad från omsättningsskatt. Är det då, herr Hagberg i Malmö,

Motioner om avskaffande av den allmänna omsättningsskatten. (Forts.)
något att förundra sig över, att vi på landsbygden anse att en utredning om denna skatt, om dess vara eller icke vara, är av behovet påkallad? Man säger att det kommer in 300 miljoner kronor i omsättningsskatt. Jag är säker på att det skulle bli åtskilliga hundratal miljoner mera, om också industrien fick betala omsättningsskatt på de maskiner den köper.

Jag kan inte fatta varför de som planerade denna skatt skulle gynna industrien på ett särskilt sätt. Man vet ju att industrien köper maskiner som kosta hundratusentals kronor och att industrien just nu, då den har gott om pengar, skaffar sig nya maskiner, och det är ju ett gott sätt att försöka dra sig undan skatten. På landsbygden ha vi alltid reagerat emot denna orättvisa då det gäller omsättningsskatten, särskilt mot den dubbelbeskattning som uppstår då vi byta bort maskiner.

Jag skulle vilja säga en sak till herr Falk, som gjorde en mycket skarp anmärkning mot herr Hammarlund. Från vår sida ha vi lika skarpt riktat oss emot systemet med s. k. högsta dyrorter, som inte äro några egentliga dyrorter. Där får man först och främst högre löner och dessutom större skatteavdrag. Var säker om att det är åtskilliga miljoner kronor, som dras ifrån statskassan på det sättet. Denna orättvisa har alltid upprört landsbygdens folk. Såväl med omsättningsskatten som med skatteavdragen gynnar man industrien i vissa fall och dyrorterna i andra, och ni skola inte förvåna er över att vi ha reagerat emot detta.

Nu har det varslats om att denna skatt skulle komma att uttagas länge ännu. De sociala förhållandena kräva att statsmakterna vidta en hel del åtgärder, och då måste skatten bibehållas, säger man. Jag skulle vilja rikta en vädjan till dem som tala om denna skatts behållande att den blir i så fall lika åt alla håll. Jag skall inte rösta emot åtgärder som vidtagas av sociala skäl till förmån för de människor, som ha det sämst i vårt land, det är långt ifrån min inställning. Men skola vi bibehålla skatten, skola vi ta ut den vid all omsättning, vid alla inköp av maskiner, såväl vid sådana som göras av en industri som i fråga om dem som göras av alla andra, och skatten skall beräknas lika. Det går inte att få landsbygdens folk att godkänna ett system, som behandlar en grupp i samhället på ena sättet och en annan grupp på det andra.

Herr **Falk:** Herr talman! Jag begärde ordet med anledning av herr Pettersons i Norregård yttrande. Herr Pettersson sade att lantarbetarna skulle enbart tjäna på ett avskaffande av dyrortsgrupperingen. Men vi diskuterade inte dyrortsgrupperingen i detta sammanhang, herr Pettersson, utan vi diskuterade den motion som föreligger, nr 65 i första kammaren. Och där säges att man skall skaffa pengar på bl. a. det sättet, att man slopar de bevillningsfria skatteavdragen och gör alla skatteavdrag lika som i ortsgrupp I. Till ortsgrupp I höra de allra flesta lantarbetare — det finns inte 2 % lantarbetare på en högre dyrort. Om man slopar de bevillningsfria avdragen och framför allt slopar den s. k. bankningen, som för de mindre inkomsttagarna betyder så oerhört mycket i skattehänseende, få alltså alla dessa lantarbetare en väsentligt ökad beskattningsbar inkomst. Detta går inte att komma ifrån.

Till herr Pettersson i Dahl vill jag säga att jag talade inte om »normalfamiljer» utan om lantarbetarfamiljer med två barn och en inkomst på 2 400 kr. och den kan inte jämföras med en normalfamilj med 4 000 kronors inkomst. Det var lantarbetarfamiljerna jag talade om och de ha med nuvarande system en direkt livsmedelsrabatt på över 160 kr. Om vi skulle slopa livsmedelsrabatterna få de givetvis en minskad inkomst. Den utgift de ha i form av omsättningsskatt blir inte uppvägd, ty det är inte så som herr Pettersson i Dahl tror, att alla varor äro belagda med omsättningsskatt. Vi hörde nyss av herr Nilsson i

Motioner om avskaffande av den allmänna omsättningsskatten. (Forts.)
Kristinehamn att omsättningsskatten för ett normalhushåll går till 2,5 %, och då går omsättningsskatten för 4 000-kronorsfamiljen inte till mer än 105 kr. Så förhåller det sig med den saken. Omsättningsskatten drabbar inte de fattiga på långt när så hårt som i motionen och som i anföranden här har gjorts gällande, ty dels äro en del varor undantagna och dels motverka rabatterna de sociala skadeverkningarna.

Det framgick av det senaste anförandet här att det inte så mycket är missförhållanden av något slag som föranlett motionen. Den senaste talaren sade nämligen rent ut att härvidlag har industrien en betydligt bättre ställning än jordbruket. Men det är ju en helt annan fråga vi då diskutera. Är det så att jordbruket genom omsättningsskatten blir för hårt tyngt, yrka då på slopande av omsättningsskatten för vissa slag av produkter. Men det går väl i rimlighetens namn inte att yrka avskaffande av denna stora inkomstpost och som en utväg för täckande av de minskade inkomsterna rekommendera pålagor för de fattiga. Det kan jag aldrig vara med om.

Herr **Pettersson** i Norregård erhöll på begäran ordet för kort genmäle och anförde: Herr talman! Herr Falk bemötte mig med att säga, att vi nu icke diskutera dyrortsgrupperingen. Jag talade om skattegrupperingen, men sedan kom herr Falk själv in på frågan om dyrortsgrupperingen. Det har aldrig ifrågasatts att i detta sammanhang taga bort familje- och barnbidragen. I annat sammanhang har man talat om att särskilda barnbidrag skola utgå i stället för nuvarande familjeavdragen. Men det är en annan fråga. På detta kunna inte lantarbetarna förlora. Herr Falk påstod, att jag sagt, att lantarbetarna skulle tjäna därpå. Det har jag sagt, och jag tror ej heller att lantarbetarna skulle förlora på att ändra skattegrupperingen, som jag sade.

Härpå yttrade

Herr **Senander:** Herr talman! Som vanligt när det gäller att göra någon misshaglig för det stora flertalet i riksdagen, har man också i denna debatt sökt misstänkliggöra motionärernas avsikter. Herr Hagberg i Malmö vände sig mot herr Hammarlund och menade, att det icke var sakliga överväganden, som lågo till grund för motionen, utan vissa andra spekulationer. Herr Nilsson i Kristinehamn uttalade sig mer öppet och oförtäckt och förklarade, att det var valpropaganda och ingenting annat.

Hur vågar egentligen herr Nilsson i Kristinehamn kasta sten, när han själv sitter i glashus? När socialdemokraterna inge sina motioner, vad är det då fråga om annat än om valpropaganda åtminstone i den meningen att den skulle verka så, att man kan bibehålla och till och med öka sitt inflytande bland valmännen.

Beträffande kommunisternas förhållande till omsättningsskatten framhöll jag redan i mitt första anförande, att vi hela tiden varit motståndare till denna skatt och varje år, alltså inte bara, när det är fråga om valår, motionerat om dess upphörande. Vi gå alltså fria från beskyllningen, att det från vår sida skulle vara fråga om speciell valpropaganda.

Jag blev åtskilligt förvånad, när herr Nilsson i Kristinehamn sökte göra gällande att en skatt på förmögenheter över 20 000 kronor skulle medföra sociala skadeverkningar av samma slag, som uppkommer av omsättningsskatten. När han sedan anser att indirekta skatter äro förmånligare för de bredare folklagren än direkta skatter, då kan faktiskt all diskussion i saken upphöra. Ty det bör vara uppenbart för envar, att de indirekta skatterna drabba de små inkomsttagarna hårdast, ty de erlägga denna skatt efter samma grunder som

Motioner om avskaffande av den allmänna omsättningsskatten. (Forts.)
de större inkomsttagarna. Någon som helst progression härvidlag för de större inkomsttagarnas del förekommer ju inte. Den saken är så självklar, att man inte ens behöver diskutera den.

Sedan vill jag säga några ord om vårt ställningstagande till den reservation, som är avgiven till utskottets utlåtande. Jag förklarade i mitt anförande, att vi inte kunnat acceptera motiveringen och att vi endast instämt i klämmen till reservationen. Det ha vi gjort därför att motiveringen innehåller sådana ting, som vi icke kunna acceptera och som här ha påtalats av bland annat herr Falk. Vi kunna icke acceptera en anordning, som, i vad det gäller bevillningsfria avdrag, medför att Stockholms arbetare dras ner i dyrortsgrupp I. Vi ha tänkt oss en annan väg, nämligen att man i stället skulle flytta upp landsbygdens folk till en högre dyrortsgrupp. I varje fall ha vi ansett frågan böra göras till föremål för utredning och därför ha vi accepterat reservationens kläm. Vi ha vidare observerat, vad som också påtalats av herr Falk, nämligen att man i motiveringen pekat på livsmedelsrabatterna på ett sätt, som vi icke kunnat acceptera.

Till sist ett svar på den direkta fråga, som herr Nilsson i Kristinehamn riktade till mig. Han utgick från ett uttryck, som fällts under ett diskussionsmöte, nämligen att kommunisterna vilja uppträda som vänligt pådrivande krafter gent emot socialdemokratien. Herr Nilsson frågar: Vart tänka ni kommunister driva oss? Frågan är på sätt och vis litet lustig. Skall jag giva ett svar på frågan, så skulle det väl vara det, att vi avse att söka driva socialdemokraterna till att föra en självständig arbetarpolitik, vilket hittills icke skett, en självständig arbetarpolitik, där ni äro oberoende av och icke ta hänsyn till högern och storfinansen.

Herr **Falk** erhöll på begäran ordet för kort genmäle och anförde: Herr talman! Till herr Pettersson i Norregård vill jag säga: Läs den förevarande motionen nederst på s. 12 och överst på s. 13, så kan han komma underfund med vad motionärerna egentligen syfta till. Jag vill också rekommendera klämmen till läsning. Där yrkas, dels att den allmänna omsättningsskatten snarast måtte avvecklas; dels att i samband härmed dyrortsgraderingen av de bevillningsfria skatteavdragen skall avskaffas och skatteavdragen lika för alla utgå med för ortsgrupp I nu gällande belopp. Flera besked behöva vi icke lämna på den punkten.

Herr Petterssons i Dahl yttrande, att de fattiga ingalunda skulle förlora något, faller på det enkla förhållandet, att man i statsverkspropositionen räknar med en inkomst på omsättningsskatten av 300 miljoner kronor och med utgifter på 368 miljoner kronor för livsmedelsrabatter. Det vill med andra ord säga, att omsättningsskattens hela belopp och litet till behöves till livsmedelsrabatter. Slopar man omsättningsskatten innebär det sålunda en uppenbar förlust på den kanten. Därtill kommer så den förlust, som skulle bli en följd av bankningens avskaffande.

Under detta anförande hade herr talmannen återtagit ledningen av förhandlingarna.

Herr **Olsson** i Gävle, som jämväl på begäran erhöll ordet för kort genmäle, yttrade: Herr talman! Jag kanske gör herr Senander ledsen, när jag säger, att jag gärna skulle vilja tro, att han inte yttrat sig så, som jag tolkade det. Om han nu läser klämmen riktigt, vad står det i den ? Jo, man vill ha en utredning i anslutning till de båda bondeförbundsmotionerna och yrkar avslag å kommunistmotionen, som man ej vill skall föranleda någon riksda-

Motioner om avskaffande av den allmänna omsättningsskatten. (Forts.)

gens åtgärd. Detta betyder således, att den utredning, som skall sättas i gång, skall ske på grundval av den motivering i motionerna, som herr Senander ogillar.

Herr **Nilsson** i Kristinehamn erhöll likaledes på begäran ordet för kort genmäle och anförde: Herr talman! Jag noterar med tacksamhet herr Senanders meddelande om vad som menades med att vi skulle föra en självständig arbetarpolitik. Det vilja vi nog gärna vara med om, det kan jag försäkra honom, men vi vilja icke låta oss drivas till att samtidigt beröva staten de inkomstkällor, som staten kan ha, och som väl ändå utgör den nödvändiga förutsättningen för att överhuvud taget någon politik, i vart fall någon självständig sådan, skall kunna föras.

Jag har inte sagt, herr Senander, att en förmögenhetsskatt skulle medföra sociala skadeverkningar av samma art, som omsättningsskatten medför, utan jag har sagt, att om man går så långt ned vid en förmögenhetsbeskattning, som kommunisterna vilja, alltså till en beskattning av förmögenheter över 20 000 kronor, då måste det leda till sociala skadeverkningar för de människor, som endast ha så litet kapital att vegetera sig fram på under sin ålderdom. Kommunisterna, som ha förmånen att föra en självständig arbetarpolitik, skulle betänka den saken, innan de ställa sådana yrkanden, som de här ha gjort. Saken kommer ju från annat håll att tagas upp till behandling.

Slutligen vill jag säga beträffande valpropagandan att vi icke äro fria från sådan, men det är icke av propagandaskäl, som vi i dag försvara omsättningsskatten. Det kan väl herr Senander hålla med om. I dag är det herr Senander, som är ute som propagandist.

Vidare yttrade

Herr **Liedberg:** Herr talman! Det var närmast ett mycket kategoriskt påstående från herr Olsson i Gävle, som föranledde mig att begära ordet. Han solidariserade sig, om jag fattade honom rätt, mycket kategoriskt med herr Senander i den uppfattningen att förmögenhetsinnehavarna icke burit så stor del av skattebördorna som de bort göra, jämfört med andra medborgargrupper.

Jag måste då först fråga: Var går gränsen? Herr Nilsson i Kristinehamn var tydligen något tveksam om vid vilken gräns det kunde vara legitimt att inneha någon förmögenhet och när det var illegitimt. Ett belopp på 20 000 kronor var tydligen mycket väl unnat den, som lyckats spara ihop så mycket under åren. Men vid vilket belopp förmögenheten övergår från att vara samtidigt samhällsgagnelig och behaglig för individen i fråga och till att vara samhällsskadlig och bli drabbad av herr Olssons i Gävle hårda domslut har icke framgått av diskussionen här. Om man utgår ifrån att rättvis fördelning av bördorna icke skipats förrän förmögenheterna utplånats, då har herr Olsson i Gävle rätt. Men det förefaller mig rimligt utgå från hur bördorna procentuellt fördelats sedan utgångsläget, och då finns det väl ingen i denna kammare, som icke har klart för sig, att den procentuella fördelningen av bördorna vid skattefördelningen visar ganska stor progression efterhand som inkomsterna och förmögenhetsinnehavet öka. Jag tycker domslutet var orättvist med hänsyn till den lojalitet, som skattebetalarna, vilka burit bördorna i landet, visat, och det vittnar om en föreställning, som knappast bör stå oemotsagd. Den föreställningen nämligen, att det här skulle finnas ytterligare mycket mera att pressa ut av dessa sköna citroner, som kallas för förmögenhetsinnehavare. Man kan naturligtvis, som sagt, göra det, om man skrider till en absolut konfiskation.

Motioner om avskaffande av den allmänna omsättningsskatten. (Forts.)

När jag nu har ordet, herr talman, vill jag knyta den reflexionen till den motion, som herr Hammarlund avlämnat, att det var med stort intresse jag hörde om den väckelse, som för 40 år sedan grep herr Hammarlund. När han nu motionerar och pläderar för den motionen, går han fortfarande, enligt hans eget uttryck, i de gamla hjulspåren. Han är således emot indirekt beskattning, i vilken form den än förekommer. Man frågar sig icke minst i egenskap av jordbrukare, hur han skulle ställa sig om det exempelvis skulle gälla — det är visserligen icke en aktuell fråga — upprätthållandet av sockerbetsodlingen genom indirekt skatt i en eller annan form, genom tull, accis eller dylikt. Skulle han då komma att erinra sig den Rydénska väckelsen och gå emot allting? Exemplen skulle kunna mångfaldigas.

Resultatet av en dylik rak linje måste absolut bli, att man rationellt och radikalt övergår från det nuvarande systemet med direkta och indirekta skatter till ett system med bara direkta skatter. Om jag minnes rätt är förhållandet mellan direkta och indirekta skatterna, sådana dessa nu äro, ungefär fifty-fifty. Ett övergivande av indirekta skatter skulle således leda till en fördubbling av den direkta beskattningen, vilket i sin tur skulle innebära, att man anser, att det finnes mycket stor outnyttjad skattekraft, som står till buds. Jag vet inte, men jag anar kanske, hur andra folkgrupper skulle känna detta, men om jag skulle vittna för jordbrukarna, vilka jag känner bäst, så tror jag, att jag kan säga, att herr Hammarlund icke skulle få någon medsägare, om han vill föra den tesen till torgs, att det hos jordbrukarna finnes stor outnyttjad skattekraft.

Jag kan för min del icke acceptera sammankopplingen mellan familjebeskattningen och den fråga, som det här gäller. Jag har icke alls den uppfattningen, att den nuvarande dyrortsgrupperingen till exempel också bort dragas in i debatten. Vi ha en gång beslutat överlämna den frågan till utredning. Regeringen har effektuerat beslutet och frågan ligger under utredning, och då får man väl i all rimlighets namn avvakta resultatet. Hur skall man ordna med familjeavdragen? Många av dem, som borde komma i åtnjutande av familjeavdragens fördelar kunna ej utnyttja dem på grund av sitt inkomstläge i förhållande till barnantalet. Men även i den frågan får man väl följa de vanliga reglerna, d. v. s. frågan får avgöras, när vederhäftig utredning föreligger. Nu vet man fasligt litet om, vilka konsekvenser de av motionärerna framställda förslagen skulle kunna föra med sig.

Man kan formulera det hela så här, att i dagens läge skulle bifall till motionen innebära följande. Ett avskaffande av omsättningsskatten skulle medföra en inkomstminskning av 300 miljoner kronor. En omlagd familjebeskattning skulle medföra summa ökade utgifter på ca 200 miljoner kronor. Således 500 miljoner kronor minus i budgeten, som redan rör sig med ett beräknat underskott av 1 300 miljoner kronor. Jag har mycket svårt att förstå, hur man kan stå till svars med att komma med förslag, som leda till sådana resultat, utan att vederhäftigt motivera dem.

Det har frågats här, huruvida förslaget närmast bygger på valtaktiska eller sakliga bevekelsegrunder. Man borde kanske inte gå in på ett bedömande av den frågan. Men jag tycker det minst förolämpande vore att förutsätta att förslaget bygger på andra än rent sakliga bevekelsegrunder.

Bedömandet av förslaget giver faktiskt resultatet, att man får detta stora hål i budgeten med motsvarande ökad direktbeskattning, och därför kan jag inte på något sätt biträda detta förslag.

Jag har velat nämna dessa reflexioner och har intet annat yrkande än bifall till utskottets hemställan.

Motioner om avskaffande av den allmänna omsättningsskatten. (Forts.)

Herr **Olsson** i Gävle erhöll på begäran ordet för kort genmäle och anförde: Herr talman! Jag vill lugna herr Liedberg med att förklara, att jag icke avser att konfiskera vare sig hans eller andras förmögenheter. Jag pekade i mitt anförande på det av riksdagen gjorda uttalandet av år 1940 och förklarade, att jag ansåg, att det alltjämt gäller. Det uttalandet kom från värnskattesakkunniga. Samma uttalande gjordes av bevillningsutskottet enhälligt och av riksdagens kammare likaledes enhälligt. Bakom detsamma står sålunda såväl herr Liedberg som undertecknad.

Herr **Hammarlund,** som jämväl på begäran erhöll ordet för kort genmäle, yttrade: Herr talman! Jag skulle kunna på herr Liedbergs fråga svara, att detta ändå är en politisk debatt och icke ett förhör, som han synes tro. Men jag kan i alla fall säga herr Liedberg, att om vår sockerindustri skulle komma i en sådan situation som den var år 1928, som jag nämnde i mitt första anförande, komme jag nog, i motsats till herr Liedbergs partikamrater år 1928, att gå in för att skänka sockerbetsodlingen den hjälp, som kan givas.

Jag nämnde i mitt första anförande, att jag år 1929 både röstade för subvention och för tull för att icke missa någonting. Ett ställningstagande till sådana eventuella framtida frågor, som herr Liedberg kom med, tycker jag dock för mitt vidkommande är lämpligare att vänta med tills sådana frågor uppkomma. Det är ju ganska svårt att på förhand resonera om, hur man tänker ställa sig någon gång i framtiden. Man har ju inga garantier ens för att man kommer hit flera gånger. Som herr Liedberg vet ha vi val i höst, och vi kunna ju vänta med att resonera om detta ställningstagande tills efter valen.

Angående herr Liedbergs grammofonskiva efter herr Hagbergs anförande om dessa sakliga synpunkter, som han anser fattas i vår motion, så vill jag säga, att jag har ju svarat herr Hagberg på denna punkt, och då går det ju an att läsa protokollet, när det blir färdigt om några dagar.

Herr **Liedberg** erhöll likaledes på begäran ordet för kort genmäle och anförde: Herr talman! Jag vill till herr Olsson i Gävle bara säga, att sedan 1940 har ju åtskilligt skattetryck tillkommit, och för övrigt tillhör jag ju inte dem här i kammaren som kan säga, att jag står bakom alla riksdagens beslut. Jag tillhör nämligen, som herr Olsson har sig bekant, ofta minoriteten här i kammaren.

Till herr Hammarlund vill jag endast säga, att det gläder mig mycket att han har, utan att vilja ge något principiellt löfte i övrigt, dock velat utfästa sig för fortsatt stöd åt sockerbetsodlingen. Redan det är ju något att hålla sig till. Om det sedan kommer att bero på väckelsen eller på fasthållandet vid gamla principer beträffande jordbruket, det lämnar jag därhän.

Herr **Olsson** i Gävle, som på begäran ånyo erhöll ordet för kort genmäle, yttrade: Herr talman! Visst ha vi fått olika skatter sedan 1940 men inte någon ny förmögenhetsskatt. Den har varit orubbad sedan före kriget.

Något bestämt vet jag ju inte, men såvitt jag erinrar mig har inte herr Liedberg under de diskussioner, som stått här i kammaren rörande detta uttalande, på något sätt frigjort sig ifrån den enhällighet, som behärskade både andra och första kammaren vid det tillfället.

Herr **Liedberg,** som jämväl på begäran ånyo erhöll ordet för kort genmäle, anförde: Herr talman! Herr Olsson säger, att det inte har blivit några nya förmögenhetsskatter, men indirekt medger han att det har blivit andra.

Motioner om avskaffande av den allmänna omsättningsskatten. (Forts.)

Nu är det ju så, att för en skattebetalare är det inte på det sättet, att han tar förmögenhetsskatten ur en låda och en annan skatt ur en annan, utan det är faktiskt kommunicerande kärl. Det sammanlagda skattetrycket är det avgörande, och det är det jag har hållit mig till.

Härefter yttrade

Herr **Hagberg** i Malmö: Herr talman! Herr Hansson i Skediga har riktat en direkt fråga till mig, och jag skall be att få besvara den.

Den ärade talaren på upplandsbänken var ledsen över att han vid inköp av en traktor förliden höst fått betala omsättningsskatt för den och menade, att när industrien inköper sina förnödenheter, slipper industrien betala omsättningsskatt. Nej, herr Hansson, det är oriktigt. Herr Hansson i Skediga har förbisett det som är det konstitutiva för hela omsättningsskattelagstiftningen, nämligen begreppet butikshandelsvara. Är en vara enligt lagens mening att anse såsom butikshandelsvara, skola alla betala skatt, när de köpa den, antingen det är jordbrukare eller en storindustri. Där göres ingen och kan självfallet icke göras någon som helst åtskillnad.

Det har varit tveksamt, huruvida jordbrukstraktorer skulle vara att betrakta såsom butikshandelsvara, men centrala omsättningsskattenämnden har knäckt den saken, jag tror 1941, och sedan den dagen är det butikshandelsvara, så i det fallet blir det nog lika behandling både i det ena hänseendet och i det andra.

Nu tycks herr Hansson i Skediga mena — om jag inte missförstod honom — att industrien bör betala omsättningsskatt för alla av industrien använda förnödenheter, oavsett huruvida dessa äro att anse som butikshandelsvara eller ej. Men betänker herr Hansson i Skediga riktigt vad konsekvensen skulle bli av ett sådant förfarande? Jo, konsekvensen måste ju bli den, att det blir en dubbelbeskattning av konsumenterna. Först skall industrien betala skatt för sina inköp av råvaror, och sedan skola konsumenterna betala skatt för inköp av de konsumtionsvaror, som äro framställda av dessa råvaror. Det blir ju en dubbelbeskattning. Jag tror inte herr Hansson i Skediga riktigt satt sig in i hur detta kommer att verka.

Här ha många frågor ventilerats under denna ganska trevliga debatt. Bland annat har en viss uppmärksamhet skänkts åt den engångsbeskattning, om vilken det var tal om för några år sedan. Herr Nilsson i Kristinehamn var också inne på det ämnet. Han deklarerade där, såvitt jag förstår, en principiell välvilja mot uttagandet av en sådan engångsskatt för visst ändamål, nämligen för att avbetala på vår statsskuld. Men han gjorde en bestämd reservation. Han förmenade att förmögenhetsägare under 20 000 kronor icke borde träffas av en sådan engångsbeskattning. Det nödvändiga beloppet skulle tagas ut ur skiktet ovan 20 000 kronor.

När jag hörde detta, kom jag att tänka på en anekdot från det gamla Tyskland, alltså det Tyskland som fanns före 1914. Det var en framstående sociologisk författare, som skulle skriva en bok, i vilken han sökte fixera kapitalbegreppet. Efter långa och lärda utredningar kom han fram till att bestämma kapitalbegreppet såsom utgörande förmögenhet ovanför 5 000 mark. Det var kapital. Denna bok väckte uppseende och såldes i stora upplagor. Författaren tjänade ganska mycket pengar på den. Efter en tid kom den ut i en ny upplaga. Där fann man att vederbörande gjort en liten förändring i avseende å kapitalets fixering. Han hade ändrat det till 10 000 mark. Boken gick emellertid mycket bra. Det företogs nytryckning och det kom ut en tredje upplaga. Där hade kapitalbegreppet bestämts till 15 000 mark. Jag har inte haft tid

Motioner om avskaffande av den allmänna omsättningsskatten. (Forts.)
att närmare forska efter denna publikations vidare öden, men omöjligt är det inte att även den så småningom kom upp till siffran 20 000.

Herr **Lundell:** Herr talman! I det föreliggande betänkandet har jag observerat det uttalande av herr Olsson i Gävle, som herr Liedberg nyss gjorde ett par reflexioner över, och jag frågade mig själv, vad det var som herr Olsson i Gävle egentligen syftade på med sitt uttalande. Det har jag ju sedan fått reda på, och jag skall komma fram till det.

Herr Olsson i Gävle sade, att förmögenhetsägarna hade icke såsom inkomsttagarna burit de ekonomiska bördorna av kriget. Så ungefär föllo orden. Då drog jag fram för mig ett sifferexempel och tänkte på den familj, som vi här talat om med 20 000 kronors förmögenhet, och sade mig, att om vi nu ha en sådan familj med ett sparkapital på 20 000 kronor före kriget i banktillgodohavande eller obligationer eller utlånade mot revers till låt mig säga 4 % ränta, så hade den då 800 kronor i inkomst. Har man nu samma kapital fixerat i pengar och lyckas få samma ränta, så har man fortfarande 800 kronor. Den familjen har således inte fått någon kompensation alls för dyrtiden, såvitt jag förstår, varken hel eller halv. Lönearbetarna i landet, de löneanställda, ha väl i allmänhet fått halv kompensation, men dessa kapitalägare stå väl i särklass som inte fått någon kompensation alls! Jag förstod inte, då åtminstone, vad herr Olssson i Gävle menade för något. Härtill kommer att ränteläget på grund av statsmakternas intresse att få lägre ränta för sin skuldsättning har pressats ned, så att man inte kan räkna med mer än $3^1/_2$ %, alltså 700 kronor. Var ligger den stora oberättigade fördel, som dessa förmögenhetsägare åtnjuta i jämförelse med inkomsttagarna? Jag kan inte förstå det.

Ligger förmögenheten i annan fastighet, alltså vad vi i skatteavseende kalla för annan fastighet, så har väl hyreslagstiftningen gjort att man inte lär kunna få ut högre hyror än vad man fick förut. En sådan förmögenhetsägare kan inte få någon kompensation för dyrtiden, för de ökade levnadskostnaderna. Skulle åter förmögenheten helt eller delvis ligga i aktier, så införde vi i fjol en lag om utdelningsbegränsning som gjorde, att kompensation för de ökade levnadskostnaderna inte heller kan erhållas av förmögenhetsägaren. Jag minns att jag i detta sammanhang motionerade om att så pass stor utdelningshöjning skulle medges inom aktiebolagen, att aktieägarna skulle få samma mått av kompensation som löntagarna få, alltså ungefär halv kompensation, men den motionen avslogs såväl av bevillningsutskottet som av kamrarna.

Herr Olsson i Gävle, hur går det med denna penningförmögenhet vi talade om när kriget tagit slut? Vi ha nu kommit till en levnadskostnadsindex, brukar man ju räkna med, av 140, om den var 100 före kriget. Nu planera ju finansministern och statsmakterna i övrigt, och jag har av andra grunder ansett att vad man planerar nog är förnuftigt, att inte återgå längre ned än till en levnadskostnadsindex av 130. Betyder inte det en mycket stor förlust för dessa förmögenhetsägare? Det betyder ju en förlust av bortåt $^1/_3$ av förmögenhetens köpkraft, och sedan säger herr Olsson i Gävle, att de varit mycket gynnade i förhållande till de vanliga inkomsttagarna!

Nu fick jag ju höra genom herr Olssons replik här för en stund sedan vad det var herr Olsson i Gävle egentligen syftade på. Det var, såvitt jag uppfattade, värnskattebetänkandet 1940 eller 1939, jag kommer inte ihåg vilket år.

Herr Olsson i Gävle säger, att enigheten i bevillningsutskottet och i kamrarna var allmän. Jag undrar, var det inte så, att herr Lundell stod som reservant till detta? Jag skulle tro det, alltså att jag stod som reservant. Det kan herr Olsson i Gävle titta efter litet närmare. Jag skulle anse att det är så gott som givet. Det var ju nämligen så att jag opponerade mig, när värnskatten

Motioner om avskaffande av den allmänna omsättningsskatten. (Forts.)
fördes fram, mot avvägningen av skiktskalan och skrev en reservation därom. Sedan jag har skrivit en reservation, deltar jag inte i utarbetandet av majoritetens utlåtande. Det göra ju inte reservanterna, de ha inget ansvar för det, så vad herr Olsson i Gävle och personer av annan åskådning där lyckats plocka in kan jag inte på något sätt ha ansetts ha understött. Så ligger nog saken till. Alltså, enigheten var nog ganska begränsad.

Till sist, om nu herr Olsson i Gävle skulle vilja göra gällande, att dessa förmögenhetsägare ha haft någon preferens i skatteavseende, så är det väl uppenbart att ett sådant påstående är ganska orimligt om man ser, hur pass mycket förmögenhetsägarnas direkta skatter ha blivit förhöjda under kriget, och jämför med den förhöjningen de direkta skatter som drabbat rena inkomsttagare. Då finner man, att ett sådant påstående är orimligt och inte kan vidhållas.

Herr talman! Det var endast detta jag ville framhålla.

Herr **Hansson** i Skediga: Herr talman! När herr Hagberg i Malmö var inne på frågan om butikshandelsvara, erinrar jag mig när vi för två år sedan diskuterade denna fråga.

Om en traktor är butikshandelsvara, när en jordbrukare köper den, borde den vara butikshandelsvara även om industrien köper den, likaväl som en mjölkningsmaskin eller en symaskin, men så fort industrien behöver den är den fri.

Så säger herr Hagberg, att industriens maskiner skola användas i produktionen, och om de belades med omsättningsskatt skulle det bli en dubbelbeskattning. Jag förlåter herr Hagberg att han inte förstår, att om en jordbrukare köper en traktor, så är det för att använda den i produktionen.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen framställde propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan; 2:o) avslag å utskottets hemställan och bifall i stället till den av herr Hammarlund avgivna, vid betänkandet fogade reservationen; samt 3:o) avslag å utskottets hemställan och bifall i stället till den av herr Hammarlund avgivna, vid betänkandet fogade reservationen med uteslutande av dess motivering; och biföll kammaren vad utskottet i detta betänkande hemställt.

§ 8.

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande, nr 5, i anledning av väckta motioner angående åstadkommande vid taxering av jordbruksinkomst av en rättvisare uppskattning av i hushållet förbrukade naturaprodukter.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 9.

Motioner om skattebefriels för pensionstillägg enligt lagen om folkpensionering.

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande, nr 6, i anledning av väckta motioner om skattebefrielse för pensionstillägg enligt lagen om folkpensionering.

I två likalydande, till bevillningsutskottet hänvisade motioner, nr 131 i första kammaren av herr *Mattsson m. fl.* samt nr 201 i andra kammaren av herrar *Mårtensson* och *Johansson* i Öckerö, hade hemställts, »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om utredning och förslag till riksdagen om skattebefrielse för pensionstillägg enligt lagen om folkpensionsförsäkring».

Utskottet hemställde, att de likalydande motionerna I: 131 av herr Mattsson m. fl. samt II: 201 av herrar Mårtensson och Johansson i Öckerö om

Motioner om skattebefrielse för pensionstillägg enligt lagen om folkpensionering. (Forts.)

skattebefrielse för pensionstillägg enligt lagen om folkpensionering icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Efter föredragning av utskottets hemställan anförde:

Herr **Andersson** i Mölndal: Herr talman! För att skapa bättre försörjningsmöjligheter för våra åldringar har folkpensionen höjts genom införandet av tilläggspensioner. Under de senaste åren ha särskilda tillägg utgått såsom kompensation för de höjda levnadskostnaderna. Genom dessa förändringar i pensionsbeloppen har det förhållandet uppstått, att skatt får erläggas för folkpension. Man kan fråga, om detta är rimligt. Det har säkerligen inte varit riksdagens mening, att denna förbättring av folkpensionärernas annars ej så gynnsamma levnadsförhållanden skulle minskas genom beskattning. Man kan förstå bevillningsutskottets betänksamhet, då det gäller att göra ett särskilt undantag för en viss kategori medborgare, men det finns säkerligen utvägar att skapa sådan möjlighet så att folkpensionärerna komma i åtnjutande av folkpensionen utan att densamma behöver beskäras genom beskattning.

Det kan sålunda tänkas, att de folkpensionärer, som endast uppbära folkpension och inte ha någon annan inkomst vid sidan därav, skulle bli befriade från beskattning, men det är givetvis mycket svårt att anvisa någon lämplig väg. Frågan bör emellertid bli föremål för en särskild utredning. Att åtgärder för ett tillrättaläggande på detta område äro av behovet påkallade, det visar den olikartade behandling i beskattningshänseende, som för närvarande förekommer beträffande tilläggspensionerna. I några fall ha prövningsnämnderna beslutat, att tilläggspension skall utgöra skattepliktig intäkt, men i ett fall har det beslutats om motsatsen. Bevillningsutskottet understryker utskottets uttalande av år 1939, och detta kan kanske komma att bli vägledande, när det gäller att åstadkomma en enhetlig behandling av denna fråga liksom också en enhetlig tillämpning av bestämmelsen om avdrag vid ömmande omständigheter. Då emellertid vår strävan bör vara att trygga våra folkpensionärers levnadsmöjligheter, måste vi också se till, att dessa inte beskäras genom beskattning, och då bevillningsutskottets uttalande inte täcker de önskemål, som jag och flera med mig ha i detta hänseende, anse vi, att en utredning bör komma till stånd.

I anledning av det anförda hemställer jag, herr talman, om att få yrka bifall till de motioner, som väckts i detta ärende.

I detta anförande instämde herrar *Johansson* i Öckerö, *Johansson* i Torp, *Persson* i Tidaholm, *Nilsson* i Landskrona och *Andersson* i Munkaljungby.

Herr **Olsson** i Gävle: Herr talman! Det är klart, att det ligger mycket i de synpunkter, som herr Andersson i Mölndal här anfört. Utskottet är visst inte främmande för dem, men principiellt är det ju fullkomligt omöjligt att bygga vår skattelagstiftning på en princip, enligt vilken man skall skära bort inkomster för vissa kategorier. Det är vad utskottet i detta avseende säger. Det skall vara skatteförmågan, som skall vara avgörande, och om den undersökning, som utskottet gjort, är riktig — och det finns ingen anledning att tvivla på den — skulle det såväl i ortsgrupp 1 som ännu mer i ortsgrupp 3 vara möjligt för folkpensionärer att komma upp i inkomstlägen — visst inte för höga — som för andra inkomsttagare i samma inkomstläge föranleda beskattning. Detta är den principiella synpunkt, som utskottet hävdat.

Motioner om skattebefrielse för pensionstillägg enligt lagen om folkpensionering. (Forts.)

Vidare stryker utskottet starkt under, att det i praktiskt taget alla fall, när det gäller dessa folkpensionärer, blir fråga om att tillämpa bestämmelserna om avdrag för ömmande omständigheter. Vi veta, att bestämmelserna tillämpas olika. I de flesta län är det så, att man inte beskattat folkpensionen. I andra län, däribland Göteborgs och Bohus län, har man tillämpat en annan metod. Nu är det vår förhoppning, att de olika taxeringsorganen skola skapa likformighet i detta avseende och att det således skall bli möjligt att åt dessa bestämmelser om de ömmande omständigheterna, vilka ju i det övervägande antalet av här ifrågavarande fall böra tillämpas, giva en praktisk tillämpning, så att motionärerna på denna väg vinna vad de velat vinna med sin motion. Vi hoppas att i detta avseende också kunna räkna på att man exempelvis på ett landskamrerarmöte skall ta upp denna sak och diskutera den för att åtminstone på det sättet medverka till likformighet i de olika länen. Detta är de synpunkter, som varit vägledande för utskottet. Vi ha inte kunnat godta den principen, att man skall sätta en inkomst, härflytande från något visst förhållande, i en särklass. Det är anledningen till avstyrkandet.

Jag ber, herr talman, att med anförande av dessa synpunkter få hemställa om bifall till vad utskottet föreslagit.

Herr **Thorell:** Jag har samma inställning till denna fråga som den förste ärade talaren, och jag kunde nog ha nöjt mig med att instämma med honom. Jag vill emellertid säga ett par ord.

Jag har länge varit taxeringsman i min hemort, dels vanlig ledamot av taxeringsnämnden och dels under lång tid kronoombud. Vi ha gjort på det sättet, att vi inte låtsats om att pensionstilläggen skola beskattas. Jag anser emellertid, att detta förfaringssätt är oriktigt. Det vore bättre, om lagen klart och tydligt sade ifrån, att pensionstillägg icke skola beskattas.

Herr Olsson i Gävle talade om olika praxis i olika län. Jag har den uppfattningen, att det inte bara är olika praxis i olika län utan till och med olika praxis inom ett och samma län. Under det att vi konsekvent, där jag haft något att säga till om, icke tagit upp pensionstilläggen som inkomst, finnes det andra taxeringsdistrikt — mycket nära mitt eget för övrigt — där det finns energiskt folk, i detta fall alltför energiskt i mitt tycke, som sorgfälligt letat reda på om det funnits någon eller några kronor i folkpension att beskatta.

När folk får pensionstillägg, sker det framför allt på grund av omständigheter av ömmande natur. Man har pekat på att denna fråga kan ordnas på det sättet — något som också är alldeles riktigt — att man låter pensionstagarna få avdrag på grund av ömmande omständigheter. Skulle mot förmodan vår länsstyrelse komma att hålla hårdare på att vi skola beskatta pensionstilläggen, kommer jag att söka genomdriva, att så många som möjligt befrias på grund av ömmande omständigheter. Detta är emellertid en alldeles onödig omväg. Det är bra mycket enklare att ta bort beskattningen av pensionstilläggen, vilken kommer att ske i mycket få fall och säkerligen kommer att ge synnerligen litet i skatt till stat och kommun.

Jag kommer, herr talman, att förena mig med motionärerna och rösta för bifall till motionen.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på avslag därå samt bifall i stället till de i ämnet väckta motionerna; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 10.

Föredrogos vart efter annat:

första lagutskottets utlåtande, nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 30 juni 1933 (nr 472) om förbud mot politiska uniformer; samt

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 5, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt tillämpning av lagen den 5 mars 1943 (nr 78) om jämkning av arrendeavtal i vissa fall, m. m., såvitt den hänvisats till lagutskott; och

nr 6, i anledning av väckta motioner om utredning rörande ersättning till personer, som på grund av bestämmelser i epidemilagen underkastats inskränkning i sitt näringsfång.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa utlåtanden hemställt.

§ 11.

Motioner om förlängd lagstadgad semester för vissa gruvarbetare.

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande, nr 7, i anledning av väckta motioner om förlängd lagstadgad semester för vissa gruvarbetare.

Andra lagutskottet hade till behandling i ett sammanhang förehaft tre inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nämligen i första kammaren nr 75 av herr *Linderot* och i andra kammaren nr 77 av herrar *Gavelin* och *Karlsson* i Grängesberg samt nr 120 av herrar *Hagberg* i Luleå och *Senander*, samtliga angående förlängd lagstadgad semester för vissa gruvarbetare.

I motionerna I: 75 och II: 120, vilka voro likalydande, hade hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsam utredning och förslag om tre veckors semester för samtliga gruvarbetare i »Norr- och Västerbotten» samt för gruvarbetare under jord i övriga delar av landet.

I motionen II: 77 hade hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att 1942 års semesterkommitté måtte givas i uppdrag att verkställa utredning och framlägga förslag till lagstadgad semester om minst tre veckor för samtliga gruvarbetare i »Lappland» samt för gruvarbetare under jord i övriga delar av landet.

Utskottet hemställde,

A. att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att 1942 års semesterkommitté gåves i uppdrag att verkställa omprövning av frågan om differentiering av den lagstadgade semesterns längd för olika grupper av arbetstagare med hänsyn till deras semesterbehov;

B. att förevarande motioner, I: 75, II: 77 och II: 120, måtte anses besvarade genom vad utskottet under A. hemställt.

Reservation hade avgivits av herrar *Wistrand* och *Mannerskantz* samt fröken *Andersson*, vilka hemställt, att riksdagen måtte avslå de i ärendet väckta motionerna.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Fröken **Andersson:** Herr talman! Jag skall be att i korthet få motivera den reservation, som är fogad vid utskottets utlåtande. Liksom i den korta motivering, som återfinnes i reservationen, kommer jag här att undvika att gå in på själva sakfrågan, nämligen huruvida gruvarbetarna och eventuellt andra arbetargrupper skola ha längre semester än vad semesterlagen stadgar. Jag

Motioner om förlängd lagstadgad semester för vissa gruvarbetare. (Forts.)
kommer endast att gå in på vissa principiella synpunkter om lämpligheten av en differentiering mellan olika arbetargrupper.

Det var ju från början meningen, att semesterlagen skulle vara en minimilag. Detta betonades mycket starkt av 1936 års semesterlagstiftningssakkunniga, som kraftigt underströko, att, då det gällde en social skyddslagstiftning av ifrågavarande karaktär, det enda lämpliga vore, att den finge den form, som semesterlagen nu har. Man pekade därvid på en hel del risker, som skulle bli följden, om man lämnade denna principiella synpunkt. Man hävdade, att lagen skulle utformas så, att icke utvecklingen komme att gå i den riktningen att staten allt mer och mer komme att ingripa och bestämma anställningsvillkoren. Man ansåg det vara av stor vikt, att den principiella avtalsfriheten kunde bibehållas för framtiden, en synpunkt som parterna på arbetsmarknaden, såvitt jag fattat rätt, ständigt hävdat. Departementschefen intog samma ståndpunkt och underströk i propositionen, att den enda framkomliga vägen var just den nu berörda. Departementschefen underströk därvid, att frågan huruvida ett ökat semesterbehov förelåge för vissa arbetarkategorier finge avgöras vid förhandlingsbordet. Såvitt jag förstår, är detta också den ena riktiga vägen, ty går man den vägen, kan man ju avväga och bestämma om lön, semester och andra anställningsvillkor och därvid anpassa dem efter varandra, efter de olika yrkenas och områdenas ekonomiska bärkraft liksom efter arbetsförhållandenas skiftningar i övrigt.

Arbetarna äro alltså redan nu tillförsäkrade en viss semester. Sedan få de välja, huruvida de vilja lägga huvudvikten vid att få längre semester och lägre lön eller kortare semester och högre lön.

Jag har ganska noga gått igenom handlingarna rörande semesterlagen och därvid funnit att då semesterlagstiftningssakkunnigas betänkande var ute på remiss, uttalade man från flera håll, att man konstaterat att arbetarna mycket ofta vid uppgörelser föredraga högre lön framför längre semester. Sådana uttalanden ha gjorts av, bland andra, Svenska arbetsgivareföreningen och socialstyrelsen, sålunda av två institutioner, som ha ganska stor erfarenhet på här ifrågavarande område.

Jag har också undersökt, hur det förhöll sig med de motioner, som väcktes i samband med semesterlagens antagande. Därvidlag är att märka, att det inte förelåg en enda motion, i vilken man yrkade differentiering av semestern, inte ens såvitt angick gruvarbetarna under jord, vilka det nu närmast är fråga om. Icke heller förrän i höstas har gruvarbetarnas fackförbund tagit upp frågan om längre semester. Under de förhandlingar, som då pågingo, fördes emellertid frågan fram. Av skäl, som jag inte här vill beröra — jag nämnde, att jag inte skulle gå in på sakfrågan, och jag skall hålla fast vid det — fick fackförbundet avslag på sin framställning. Det är emellertid rätt betecknande, att då man icke lyckats komma överens vid förhandlingsbordet, kommer man till riksdagen och vill ha en ändring i den riktning, som den ena parten önskar. Detta visar enligt min mening en tendens, som det nog är ganska viktigt att man ser upp med, nota bene om man vill, att parterna själva skola avgöra arbetsvillkoren, i den mån dessa ligga utanför området för den minimilagstiftning av skyddskaraktär, som det allmänna gått in för och accepterat.

Frånsett dessa principiella synpunkter vill jag också i största korthet ta upp en annan fråga, som också diskuterades mycket vid lagens tillkomst. Hur skall man kunna konstatera behovet av semester för de olika kategorierna arbetstagare? De sakkunniga sade för sin del klart ifrån, att det var omöjligt att genom aldrig så vetenskapliga undersökningar få fram en objek-

Motioner om förlängd lagstadgad semester för vissa gruvarbetare. (Forts.)

tiv norm för en differentiering, en norm som kunde bli rättvis i grund och botten. Därför avstyrkte också de sakkunniga varje uppdelning av arbetstagarna i skilda grupper, och detta gjorde de, väl att märka, oavsett ur vilken synpunkt en uppdelning komme att ske. Under hänvisning inte så mycket till principiella synpunkter utan fastmera till rent praktiska sådana understödde departementschefen de sakkunnigas uttalande. Han konstaterade också för sin del, att det var omöjligt att på ett rättvist sätt göra en differentiering, och av det skälet motsatte han sig varje undersökning i syfte att åstadkomma en sådan. Jag skulle kunna ytterligare något motivera vad jag nu anfört, men jag lämnar det därhän.

Jag finner det emellertid ganska anmärkningsvärt, att utskottsmajoriteten i år trots den bakgrund till semesterlagens tillkomst, som jag nu skisserat och som utskottsmajoriteten väl bör känna till, ändock ansett sig kunna gå med på en utredning om differentiering. Följer man denna linje är, såvitt jag förstår, gärdet uppgivet. Jag tycker, att det vore lämpligt att tänka sig för två gånger, innan man går in på den av utskottet förordade vägen. Jag vet också, att det finns fackföreningsmän och socialdemokrater, som äro ganska betänksamma inför utskottets förslag, så att min ståndpunkt i frågan är icke något slags påhitt från s. k. borgerligt håll. Man är här på väg att införa en sorts kategoriklyvning på omvägar. Lustigt nog — höll jag på att säga — ha motionärerna fått mer än vad de bett om och kunnat vänta sig, i det att utskottet inte begränsat sig till den kategori arbetstagare, som nämnts i de olika motionerna, nämligen gruvarbetarna under jord, utan har, delvis i strid mot sin egen motivering, i klämmen sagt, att det vill ha en utredning rörande frågan om diffentiering av den lagstadgade semesterns längd för olika grupper av arbetstagare med hänsyn till deras semesterbehov. Känner man emellertid till verkligheten aldrig så litet, vet man nog, att det inte är så värst många yrken, där man inte kan konstruera fram några speciella omständigheter, några speciella faror, som sammanhänga just med det yrket. Jag skulle kunna räkna upp en hel rad exempel därpå, men jag skall avstå också från det.

På grund av att jag anser, att de skäl, som anfördes vid semesterlagens tillkomst, ha lika stor bärkraft den dag som i dag är, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Fröken **Hesselgren:** Herr talman! Jag kan i viss mån förstå den föregående ärade talarens tveksamhet inför utskottets utlåtande. Utskottet har också varit tveksamt, men vi ha i alla fall kommit fram till den åsikten, att här är fråga om ett område, som man bör undersöka. Det är nog så med alla de mycket ömtåliga lagstiftningar, som gälla arbetstiden i en eller annan form, att man behöver treva sig fram.

När man första gången kom med en arbetstidslagstiftning, vågade man sig inte på någon differentiering, men det visade sig sedermera, att man måste komma fram med speciella lagar för speciella arbetsområden. Det visade sig också, att man inom ramen för denna arbetstidslagstiftning måste ta hänsyn till sådana yrken, som på ett eller annat sätt äro särskilt farliga. Nu är här just fråga om ett sådant yrke, där man anser, att arbetsförhållandena äro särskilt svåra. Jag vill i detta sammanhang framhålla, att man även i den internationella lagstiftningen tagit sådana hänsyn, som jag nyss berörde. Man har sålunda i den internationella lagstiftningen föreslagit längre semester för minderåriga. Varför? Jo, därför att man anser, att arbetet är mera pressande för dem än för andra. Man har också i den internationella lagstiftningen gått in för särskild kortare arbetstid för den grupp, som här närmast är tal om,

Motioner om förlängd lagstadgad semester för vissa gruvarbetare. (Forts.)
nämligen gruvarbetarna. Man finner sålunda, att man på olika områden måste ta särskild hänsyn till vissa grupper.

Nu sade den föregående ärade talaren, att när semesterlagen kom till, frågan om differentiering var uppe, och att man avslog förslag härom, därför att man ansåg, att en differentiering var svår att bedöma till sina konsekvenser. Jag tror, att man i allmänhet när en ny lag lägges fram är rädd för att gå för långt, därför att man inte kan överblicka konsekvenserna. När man sedermera fått erfarenhet på det område, lagen avser, börjar man försöka att utbygga lagen.

Det kan visserligen sägas — det har också sagts av den föregående talaren — att den här föreliggande frågan är en sak, som kollektivavtalen böra reglera och som inte bör överlämnas åt staten. Ja, det kan låta riktigt, men vi ha i alla fall fått lov att ändra vår uppfattning på den punkten när det gällt själva lagen. När ett förslag till lag om semester första gången utarbetats, lades det aldrig fram för riksdagen, därför att man sade, att detta var en sak, som helt och hållet borde regleras av kollektivavtalen. Det vore inte något, som staten skulle lägga sig i. På samma sätt torde det vara med denna fråga. Sedan man nu vunnit erfarenhet på det område, semesterlagen berör, har det visat sig, att man behöver statens hjälp på vissa punkter, som man inte utan vidare kan överlämna till avgörande genom kollektivavtal.

Det har påpekats, att den grupp av arbetare, som härvidlag särskilt behöver statens hjälp, är gruvarbetarna, och utskottet har också framhållit *gruvarbetarna under jord* såsom en sådan speciell kategori, beträffande vilken man behöver se till, att den blir särskilt gynnad, när det gäller en för hälsan så viktig sak som semester.

I insikt om att det här är fråga om en sak, som det inte är så vidare lätt att komma fram till, begär man naturligtvis icke en omedelbar förlängning av semestern vare sig från motionärernas eller utskottets sida. Frågan gäller en utredning, och utskottet har varit ganska försiktigt i sitt uttalande och begär endast, att det skall verkställas en omprövning av frågan. Att det i yrkandet begäres en undersökning av möjligheterna till en differentiering av den lagstadgade semestern för olika grupper, är kanske att göra det något vidare än man i själva motiveringen framhållit, där man uteslutande talat om gruvarbetarna. När det gäller att göra en utredning är det emellertid bättre att man icke begränsar direktiven utan ger utredningsmännen så fria händer som möjligt. I detta fall tror jag det vore klokt med en sådan något vidare utredning.

Ingen kan förneka att gruvarbetarna ha ett speciellt svårt arbete. Om man utgår från att semesterlagen är någonting ur hälsovårdens synpunkt betydelsefullt, tror jag att man med fog kan begära en undersökning på detta område.

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr **Gavelin:** Herr talman! Då utskottet i huvudsak tillstyrkt vår motion i föreliggande fråga, kan det kanske anses omotiverat att ta upp tiden med någon längre utläggning från motionärernas sida. Det finns dock en passus i utskottets motivering, som jag har fäst mig vid och som ger mig anledning säga några ord.

Vi ha i vår motion hemställt, att utredningen skulle omfatta — utom gruvarbetare under jord — jämväl samtliga gruvarbetare i de öppna gruvorna i Lappland. Jag vill i detta sammanhang erinra om, att gruvarbetarna i Norrbotten ha haft 14 dagars semester alltsedan 1918. Gruvbolaget hade alltså för 25 år sedan erkänt det berättigade i att denna kår bereddes en så pass lång vila som 14 dagars semester. Alla som då arbetat hos bolaget minst 4 år voro

Motioner om förlängd lagstadgad semester för vissa gruvarbetare. (Forts.) berättigade till semester, oavsett om de arbetade i gruvan eller voro yrkesarbetare och sysselsatta ovan jord. Jag har velat understryka, att vad det gäller arbetarna vid de lappländska gruvorna bör man icke försöka skilja på under- och ovanjordsarbetare.

Utskottets understrykande av, att bland de grupper, som kunna tänkas böra komma i fråga för längre semester än den lagstadgade, äro gruvarbetarna under jord. Detta uttalande har gjort mig betänksam, och jag befarar att man icke kommer att beakta de synpunkter, som framförts i fråga om gruvarbetarna i Norrbotten. Jag skall därför, herr talman, i så få ord som möjligt försöka ge en liten bild av hur arbetet är organiserat i gruvorna där uppe.

För det första finns det visserligen en del gruvarbetare, som flera år i följd enbart arbeta under jord. Men det finns också många, som tidvis arbeta endast under jord längre eller kortare tid av året. Ett stort antal av dessa äro yrkesarbetare, träarbetare, järnarbetare och elektriker. Många av dem kunna för övrigt ha delad arbetsdag under och ovan jord. Hur man skall kunna bestämma semestern för dessa arbetare blir ju en gåta, om man går in för en uppdelning av gruvarbetarna vid malmfälten i ovan- och underjordsarbetare. Arbetarna vid gruvorna i Malmberget förflyttas i regel från gruvan till anriknings- och sovringsverken när de bli äldre, men det händer rätt ofta att yngre arbetare på grund av sjukdom för någon tid placeras i dessa verk. Arbetet här är i viss mån något lättare men ingalunda hälsosammare än i gruvan. Sovringsverken äro förutom dammrika kalla och dragiga. Det är nära nog omöjligt att vintertid kunna kläda sig så att man slipper frysa, då man ju har ett stillastående arbete i dessa verk. Det skulle vara en verklig orättvisa om de arbetare, som på ålderns dagar enbart arbeta i verken, icke skulle få komma i åtnjutande av den längre semestern, som alla innerligt hoppas på.

När Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag försöksvis gav arbetarna i Kiruna och Malmberget semester första gången åren 1913 och 1914, anfördes från bolagets ledning, att avsikten var att bereda arbetarna vila och vederkvickelse. Det framhölls även, att det var önskvärt att arbetarna under semestern kunde vistas på annan ort. Det har visat sig att på två veckor får man icke många dagars vila, om man skall resa något längre bort. Jag förmodar för övrigt, att denna synpunkt bidragit till att gruvbolagets tjänstemän fått minst tre veckors semester. Vi anse det icke oriktigt att förmännen och de kontorsanställda erhållit denna semester. Tvärt om anser jag för min del, att det bör vara ett minimum för alla som bo i dessa trakter. Men det är svårt att förstå bolagets ovilja mot att ge även arbetarna samma förmån. Vi ha, som i motionen påpekats, försökt få denna fråga ordnad avtalsvägen men misslyckats. Det är icke långt ifrån att man får den känslan, att arbetsgivarna betrakta semesterlagen som ett hinder mot ett beviljande av längre semester än den som är lagstadgad. Detta vill jag även ha sagt som replik till reservanterna, som synas tro på möjligheterna av fria överenskommelser om utökad semester, där sådan kan anses befogad. Jag kan icke ange vilka år vi framfört kravet på en längre semester, men i vart fall är det oriktigt att påstå, att så har skett endast en gång. I själva verket ha vi otaliga gånger tidigare tagit upp semesterfrågan till behandling men mötts av ett bleklagt nej från arbetsgivarnas sida. Kanhända ha vi under de senaste krisåren dragit oss för att ta upp frågan till behandling och på grund av det motstånd, som alltid rests från arbetsgivarnas sida, lagt saken på hyllan. Faktum är emellertid att förra året togs frågan upp igen, men det blev avslag. Jag har aldrig hört någon säga, att han icke ansett gruvarbetarna berättigade till en mycket längre semester än den som nu är, men trots detta har bolaget som sagt icke velat vara med om en utsträckning av tiden utöver 14 dagar.

Motioner om förlängd lagstadgad semester för vissa gruvarbetare. (Forts.)

Jag har ingenting emot att utskottet förordar en sådan omprövning av semesterlagen att även andra grupper än gruvarbetarna kunna komma med. Det är bara att hoppas att det skall kunna finnas en lösning av det svåra problemet. För min del vill jag erkänna att det verkligen finns svårigheter, men de äro icke oöverkomliga. För de norrbottniska gruvarbetarnas vidkommande hoppas jag, att det icke skall bli någon kategoriklyvning. De böra utan undantag få samma semester som andra gruvarbetare. Jag upprepar, herr talman, att detta ansågs riktigt för 25 à 30 år sedan, och det råder samma förhållanden nu.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr **Karlsson** i Grängesberg: Herr talman! Jag vill uttala min tillfredsställelse över den positiva ställning, som andra lagutskottet intagit till vår motion, särskilt då i fråga om utskottets klart formulerade uttalande rörande gruvarbetarna under jord.

Det kan ju synas överflödigt att två motionärer uppträda i den här frågan omedelbart efter varandra. För min del har jag emellertid främst begärt ordet med anledning av den reservation, som är fogad till utskottets föreliggande utlåtande, och jag skall be att få säga ett par ord angående den.

Man talar i denna reservation så vackert om parternas på arbetsmarknaden benägenhet att söka uppnå »smidiga överenskommelser» om utökad semester, i de fall där en sådan kan anses befogad. Reservanterna uttala farhågor för att denna benägenhet skall komma att hämmas om semesterlagstiftningen utvidgas med bestämmelser i denna riktning. Jag vill med anledning av denna passus i reservationen säga, att arbetsgivarparten sannerligen icke visat någon villighet eller särskild benägenhet att på förhandlingsvägen tillerkänna arbetarna en rimlig och nöjaktig semesterledighet. När semesterfrågan för industriarbetarna och med dem jämförliga grupper kommit på tapeten, ha arbetsgivarna tvärt om alltid visat sig synnerligen halsstarriga och alltid rest ett fränt motstånd mot arbetarnas rimliga och befogade krav i sådant hänseende. Denna benägenhet till smidiga överenskommelser, som reservanterna tala om, har det aldrig funnits ett spår av på arbetsgivarsidan, detta bör sägas ut här i dag, och en sådan benägenhet finns i verkligheten icke heller den dag som är. Den föregående talaren påpekade också att när under senare år vid avtalsförhandlingar av arbetarnas organisationer och fackliga ledning gjorts framställningar i sådant syfte ha arbetsgivarna alltid gjort motstånd och knappast velat ta upp spörsmålet till allvarlig överläggning. Under senare år ha gruvarbetarnas fackliga organisation, liksom även andra, vid sina avtalsrörelser iakttagit en viss återhållsamhet på detta område. Men när frågan nu på nytt togs upp vid avtalsförhandlingarna i höstas blev det precis samma avvisande svar som det alltid varit från arbetsgivarsidan. Det är enligt mitt förmenande att vrida saken på sned, när man här från reservanternas sida söker göra gällande, att det skulle vara så lätt att få till stånd »smidiga överenskommelser» i en fråga som denna med arbetsgivarna, vilka vid avtalsförhandlingarna alltid resa ett konsekvent motstånd mot arbetarnas berättigade semesterkrav. Även mot lagstiftning på detta område resa arbetsgivarna motstånd, och nu höra vi här i dag vad jag skulle vilja kalla husbondens röst i reservanternas avslagsyrkande.

Med den kännedom vi ha om arbetsgivarnas inställning till semesterfrågan kunna vi säkert räkna med, att om icke semesterlagstiftningen blivit genomförd hade säkerligen den stora massan av Sveriges arbetare den dag som i dag är icke haft mer än fem eller sex dagars semester. Det har gjorts flera officiella undersökningar rörande semestertidens längd och omfattning. Vi ha sålunda en undersökning från årsskiftet 1924—1925, en annan från årsskiftet

Motioner om förlängd lagstadgad semester för vissa gruvarbetare. (Forts.)
1928—1929 och en tredje från årsskiftet 1936—1937. Av resultaten av dessa undersökningar kan man klart utläsa, att utvecklingen i fråga om semestertidens längd i stort sett stod stilla från slutet av år 1924 och fram till år 1938, när semesterlagen genomfördes. Vid slutet av 1924 hade sålunda 62,2 procent av de semesterberättigade en semester, som understeg sex dagar, och vid början av 1937 hade fortfarande 60,3 procent av de semesterberättigade arbetarna en semesterledighet, som understeg sex dagar. Den övervägande största delen av dem hade då en semesterledighet av endast fyra dagar. Detta är ju om något ett klart bevis för arbetsgivarnas konsekventa obenägenhet att förbättra semestervillkoren på förhandlingsvägen eller avtalsvägen.

Utskottet har i sitt utlåtande erinrat om, att den genomförda semesterlagstiftningen är en minimilagstiftning. Den ärade reservanten, fröken Ebon Andersson, som talade här för en stund sedan, framhöll också detta. Utskottet har nu i sitt utlåtande framhållit, att man vid lagens genomförande förutsatte att de arbetargrupper, som hade särskilt hårt och pressande arbete, förhandlingsvägen skulle kunna uppnå en erforderlig och behövlig utökning av semestertiden. Arbetsgivarnas konsekventa motstånd har emellertid omöjliggjort uppnåendet av några nämnvärda resultat i detta avseende. Det är därför enligt mitt förmenande nödvändigt att lagstiftningen nu kompletteras och att en differentiering av semestertidens längd blir genomförd, åtminstone i den begränsade omfattning, som andra lagutskottet förutsätter i sitt föreliggande utlåtande. De av pressande arbetsförhållanden hårdast drabbade arbetargrupperna böra genom utbyggande av semesterlagstiftningen tillförsäkras längre semesterledighet för att därigenom kunna få tillfälle till nödvändig rekreation och möjlighet att stärka sina krafter för det hårda arbetet. Därvid bör enligt vår mening gruvarbetarkåren komma i främsta rummet.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Fröken **Andersson:** Herr talman! Den föregående ärade talaren framhöll, att vi reservanter sagt att lagens existens skulle hämma parternas benägenhet till fria överenskommelser. Herr Karlsson i Grängesberg talade då bara om, att arbetsgivarna voro de ovilliga. Vi ha icke sagt, att arbetsgivarna äro villiga att gå med på smidiga överenskommelser, utan vi ha sagt parterna. När man säger parterna inkluderar man däri även arbetarna. Det är uppenbart att om arbetarna få gå till riksdagen, när det icke lyckas dem att få en löneuppgörelse som passar dem, de heller icke vilja gå med på en minskning av lönen i utbyte mot förlängd semester.

Sedan bestred herr Karlsson i Grängesberg, att lagen skulle verka hindrande på uppgörelser om avtal i semesterfrågan. Jag tycker att de båda motionärerna icke spelat över ordentligt på förhand, ty den förste talaren sade ordagrant, att arbetsgivaren betraktar lagen som ett hinder vid uppgörelser i semesterfrågan. Ergo står där påstående mot påstående. Det finns två parter här, och när man från arbetarhåll klagar över att man icke lyckas vid förhandlingsbordet, så är det väl så att i förhandlingens väsen ligger att de olika parterna få ta och ge å ömse håll. Man får väl icke klaga, om den ena parten icke får allt det den begär. Jag vill i detta sammanhang bara helt hastigt påpeka, att det dock är arbetarna, som till sist få vara med om att betala semestern.

Herr Karlsson i Grängesberg talade också med tydlig adress om husbondens röst. Jag vill sluta med att uttala en undran vilken som har den mest stränge husbonden, herr Karlsson i Grängesberg eller jag? Icke tror jag att den jämförelsen utfaller till min disfavör.

Motioner om förlängd lagstadgad semester för vissa gruvarbetare. (Forts.)

Herr **Gavelin:** Herr talman! Jag har icke direkt sagt, att arbetsgivarna tagit lagen till intäkt för sitt motstånd mot en förlängd semester, utan jag har endast sagt, att jag har fått en känsla av att de velat använda den så. Det är icke uteslutet, att man skulle kunna få höra dem säga, att när det nu finns en lag, som tillförsäkrar arbetarna fjorton dagars semester, är det oriktigt att hålla på att köra med krav på ytterligare semester. Jag vill alltså ha sagt, att det är icke ett direkt påstående från min sida, att någon skulle ha fällt ett sådant yttrande, utan det är endast ett antagande.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den vid utlåtandet fogade reservationen; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 12.

Föredrogos vart efter annat:

andra lagutskottets utlåtande, nr 8, i anledning av väckt motion om vissa ändringar i lagen om semester; samt

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt tillämpning av lagen den 5 mars 1943 (nr 78) om jämkning av arrendeavtal i vissa fall, m. m., såvitt angår anslagsanvisning; och

nr 4, i anledning av väckt motion om åtgärder för ett bokföringsmässigt klarläggande av jordbrukets lönsamhet m. m.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa utlåtanden hemställt.

§ 13.

Motion angående främjande av företagsamhet och familjebildning vid jordbruket.

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande, nr 5, i anledning av väckt motion angående främjande av företagsamhet och familjebildning vid jordbruket.

I en inom andra kammaren väckt, till jordbruksutskottet hänvisad motion, nr 237, av herr *Johansson* i Mysinge *m. fl.*, hade hemställts, »att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag rörande behovet av statens stöd samt lämpliga former därför för att till aktade och dugande jordbruksarbetare och jordbrukarsöner, som äro i behov därav, genom lämplig låneform eller kreditsäkerhet medverka till skapande av möjligheter för dessa att anskaffa arrenden samt driftsförnödenheter och inventarier för att därmed ytterligare befrämja företagsamhet och familjebildning vid jordbruket».

Utskottet hemställde, att motionen II: 237 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation utan angivet yrkande hade avgivits av herr *Pettersson* i Rosta.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid anförde:

Herr **Pettersson** i Rosta: Herr talman! Då jag till detta utskottsutlåtande fogat en reservation, skall jag be att med några ord få belysa varför jag gjort det.

Det finns en grupp arbetare, som har mindre betalt än alla andra och följaktligen har mindre att leva på än alla andra. Det är jordbruksarbetarna. För dem har det alltid varit stora svårigheter att skaffa sig eget jordbruk eller

Motion angående främjande av företagsamhet och familjebildning vid jordbruket. (Forts.)

arrende, och följden har ofta blivit, att de flyttat till städerna. På så sätt ha de ökat flykten från landsbygden till städerna.

Nu ha motionärerna begärt utredning om anskaffande av medel för att hjälpa lantarbetarna att på ett billigt och lämpligt sätt kunna sätta upp ett arrende. I anledning härav har utskottet i sitt utlåtande hänvisat till sitt utlåtande nr 42 vid 1943 års riksdag i anledning av en då väckt motion med liknande syfte, i vilket utlåtande framförts vissa betänkligheter. Utskottet säger däruti bland annat att om arrendatorerna skulle ha en sådan förmån borde liknande förmån beredas jämväl andra personer, som begynte jordbruk genom att med äganderätt förvärva sådana. Mot det vill jag bara säga, att vi ha ju haft egnahemslåneverksamheten i många tiotal år, och just den har ju givit de personer, som skaffat sig jordbruk med äganderätt, en förmån framför arrendatorerna. Ävenså har jordbruksutskottet år 1943 framhållit, att med rådande priser på jordbruksinventarier syntes dessutom en viss försiktighet böra iakttagas vid övertagande av jordbruk. Det är naturligtvis fullt riktigt, men motionärerna ha ju tänkt sig en utredning, och en utredning tager alltid sin tid, och då skulle man ju kunna tänka sig, att utredningen blir färdig först vid en tidpunkt, som ur denna synpunkt är lämpligare än den nuvarande, i det att priserna då ha gått ned.

Vidare har utskottet år 1943 gjort vissa uttalanden till förmån för den då föreliggande motionen. Det säger bland annat, att »motionärens önskan ur sociala synpunkter erbjuder åtskilligt av intresse». Nu säger utskottet, att ehuru utskottet finner motionens syfte att främja företagsamhet och familjebildning vid jordbruket värt allt erkännande, vill det ändå icke gå med på motionens yrkande. Efter sådana uttalanden i ett par viktiga punkter tycker jag, att utskottet borde ha kommit till den slutsatsen, att det borde tillstyrka en utredning. För min del tycker jag, att införande av en sådan här låneform skulle ge jordbrukarna möjlighet att skaffa sig egna arrenden, och på så sätt skulle man motarbeta den stora flykten från landsbygden till städerna. Jag ber därför att få yrka bifall till motionen.

Herr **Johansson** i Mysinge: Herr talman! När jordbruksutskottet nu föreslår riksdagen att avslå min motion, sker det med all välvilja och förståelse för syftet. Motiveringen är »att därest statligt stöd för inventarieanskaffning lämnades åt arrendator torde enligt utskottets uppfattning skäl tala för att liknande förmån bereddes jämväl sådana personer, som begynte jordbruk genom att med äganderätt förvärva sådana». Och jordbruksutskottet fortsätter: »En dylik låneverksamhet kunde förväntas bliva av en sådan omfattning, att den med hänsyn till bland annat det statsfinansiella läget icke kunde av utskottet tillstyrkas.»

För min del har jag svårt att förstå denna motivering, icke att fatta så, att jag skulle ha något emot en anordning som ger jordbrukare, som önskade börja jordbruk med äganderätt, samma möjlighet att få lån till inventarier. Men jag anser icke detta absolut nödvändigt, därför att de för jordbruk intresserade mycket väl kunna välja. Anser man sig alldeles urståndsatt att skaffa eget jordbruk, med egnahemsrörelsens bistånd eller på annat sätt, vore det säkerligen värdefullt att veta sig kunna få hjälp att sätta upp ett arrende av t. ex. familjejordbruks storlek och i framtiden kanske själv, med arrendet som grund, skaffa sig ett jordbruk med äganderätt. Det är den väg, som en mycket stor del av södra och mellersta Sveriges jordbrukare ha gått från obemedlade till självägande och besuttna. Det är således en mycket praktisk och beprövad väg.

Motion angående främjande av företagsamhet och familjebildning vid jordbruket. (Forts.)

Alla känna vi till den nya egnahemsreformens stora betydelse och möjligheter. Men det torde också vara så, att har den unge jordbruksintresserade inget nämnvärt kapital och, som helt naturligt är, från början saknar inventarier, äro icke utsikterna stora att kunna utnyttja de möjligheter, som egnahemslånen ge. Enskild borgen måste då till för att klara denna sak. De flesta egnahemsombud kunna säkerligen verifiera detta. De kanske få gå i borgen själva i vissa fall eller skaffa borgen på annat sätt, om sökanden är en sådan person, som anses ha förutsättningar att klara sig och bli en bra jordbrukare. Det är också förklarligt att åtskilliga till jordbrukare lämpliga personer under sådana förhållanden icke våga reflektera på eller ens göra ett försök att etablera sig som sådana. Detta är beklagligt ur många synpunkter. Jag är nämligen så optimistisk att jag tror att det finns rätt gott om ungdomar — och därvid vill jag icke undantaga flickorna — som gärna stanna vid jordbruket, om det bara funnes tillräckliga förutsättningar för dem att få eget hem och eget jordbruk att arbeta på. Men man förstår ungdomen, om tillfälle ges den till anställning vid industrien etc. Det är då väsentligt lättare att med hjälp av t. ex. ett bosättningslån tidigare bilda hem och familj. Tyvärr är det ofta så, att dessa för all framtid gå förlorade för jordbruket. Lån för anskaffande av inventarier till arrenden vore därför enligt mitt förmenande ett naturligt och värdefullt komplement till de nuvarande egnahemslånen.

Att en sådan här skisserad låneverksamhet skulle i någon större grad påverka det statsfinansiella läget är för mig svårt att förstå. Och särskilt i belysning av statens allmänna arbetsanskaffnings- och bostadsförsörjningsprogram ter det sig icke så överväldigande. Även till dessa borde en sådan här låneverksamhet vara ett värdefullt komplement. Ty att bevara och utveckla jordbruksbefolkningens möjligheter att i största utsträckning bli kvar vid jordbruket och därigenom befrämja tillkomsten av enskild företagsamhet på detta område, har säkerligen goda återverkningar på andra samhälliga områden. Detta gäller icke minst vid kriser. Vi ha alla redan sett svårigheterna för vissa industrier, och vi ha ju vid åtskilliga tillfällen här debatterat svårigheterna att få lämplig sysselsättning för all arbetskraft. Jag menar därför att just en sådan här sak kan också vara ett komplement till andra åtgärder i denna riktning genom att hindra att en alltför stor tillströmning från landsbygden sker till industrien. Meningen med en sådan här låneform har jag aldrig heller avsett vara att ge de låneintresserade några förmåner framför andra jordbrukare i form av subventioner, lägre räntor etc. utan endast att ge de mest intresserade landsbygdsungdomarna chansen att bli egna företagare.

Det är också rätt rimligt att arbetarfamiljer och andra, som arbeta vid jordbruket, när barnen växa upp och sluta skolan, gärna önska sig ett jordbruk för att få ett gemensamt arbete för hela familjen. Nu är det väl lyckligtvis så, att en hel del av dessa värdefulla familjer hjälpas fram ändå med enskildas hjälp. Man kan ju icke begära, att en sådan familj skall ha några större tillgångar att sätta in från början. Dessutom blir chansen för de mindre bemedlade att få egna jordbruk mindre år för år, allteftersom utvecklingen går framåt och kraven på jordbrukens tekniska utrustning och kapitalbehov stiga. Det går icke numera som förr att börja jordbruk enbart med starka armar, några enkla redskap och djur och en god vilja. Det fordras även kapital för att klara den saken i helt annan utsträckning än bara för en tio à tjugo år tillbaka i tiden.

Jag kan givetvis lika litet som utskottet bedöma de ekonomiska konsekvenserna av ett realiserande av här berörda önskemål. Men jag har litet svårt att

Motion angående främjande av företagsamhet och familjebildning vid jordbruket. (Forts.)

förstå varför icke utskottet nu rekommenderar en utredning, då vi tyckas vara överens om att saken är lovvärd och beaktansvärd. Kan det verkligen icke tänkas, om det skulle möta svårigheter ur olika synpunkter att lägga upp en statlig lånefond för detta ändamål att förvaltas av statens eget organ, egnahemsstyrelsen, att man kunde undersöka möjligheterna att ställa någon viss mindre riskfond eller dylikt till jordbrukskasserörelsens eller jordbruksbetonad sparbanks förfogande, som av dessa kunde användas till att möta de eventuella risker som skulle uppstå vid utlåning för detta ändamål under friare former. Med den ingående personkännedom, som dessa penninginstituts förtroendemän äga ute i bygderna, äro säkerligen förlustriskerna icke stora. Denna princip har ju för övrigt statsmakterna i stort sett godkänt i och med införandet av bosättningslånen, som riksbanken beviljar efter rekommendation från kommunala förtroendemän ute i de olika orterna. Förlusterna på denna verksamhet ha av tidningsmeddelanden att döma varit väsentligt mindre än man från början beräknat. Nu måste man givetvis erkänna att inventarielån för uppsättande av arrende äro mera omfattande och invecklade än bosättningslånen och kanske behöva göras avsevärt mera restriktiva. Det är i varje fall omöjligt att bedöma detta utan en ingående utredning av problemet i hela dess vidd och med särskild uppmärksamhet fäst på inventarieinteckningarnas verkliga värde. Jag har en känsla av att de nu något undervärderas. Rätt skött borde en sådan här låneform bli till välsignelse för många framåtsträvande människor, och jag vill beklaga, att utskottet icke ens ansett det mödan värt att utreda saken. Jag ber trots allt att få yrka bifall till motionen.

Herr **Andersson** i Löbbo: Herr talman! Detta ärende är en gammal bekant för riksdagen. En motion i samma ämne förelåg senast vid 1943 års riksdag, alltså i fjol. Den största skillnaden mellan motionen då och nu är, att det i år är en annan huvudmotionär än 1943. Då såväl motionären som reservanten här i dag velat göra gällande, att utskottet på grundval av sin relativt välvilliga motivering hade bort komma fram till ett bifallsyrkande beträffande motionen, måste jag en liten stund taga kammarens uppmärksamhet i anspråk.

När utskottet för sin del har sagt att utskottet finner motionens syfte att främja företagsamhet och familjebildning vid jordbruket värt allt erkännande, så har utskottet därmed icke sagt, att utskottet tror på möjligheten att åstadkomma detta genom de åtgärder, som föreslås i motionen. Det kanske tillåtes mig att först påpeka det egendomliga förhållandet, att i motionens kläm har det klientel, som skulle komma i åtnjutande av denna statliga låneform, begränsats till »aktade och dugande jordbrukare och jordbrukarsöner». Jag frågar: Varför borde icke samma förmån rimligtvis kunna tillkomma även andra intresserade medborgare, som kunna vara hågade att starta eget jordbruk? Yrkandet har vidare begränsats till långivning, avsedd för arrendatorer. Jag ber att få understryka, att utskottet sagt, att så snart en dylik låneform överhuvud taget skall diskuteras, bör den omfatta icke bara arrendatorer utan även självvägande bönder. Om den som skall starta jordbruksrörelse behöver låna kapital för inköp av fastighet, bör det väl finnas lika stora motiv för att det allmänna lämnar bidrag till inventarieanskaffning åt honom som åt den som enbart arrenderar jordbruk utan att behöva anskaffa pengar för jordförvärvet som sådant.

Jag tror vidare, att motionärerna ha väsentligen överskattat betydelsen av sitt förslag. Jag har en känsla av att när det gäller uppsättande av inventarier, anskaffande av utsäde och dylika kostnader går det i regel för en duktig och dugande man, som vill starta jordbruk, att skaffa kredit. Det finns någonting,

Motion angående främjande av företagsamhet och familjebildning vid jordbruket. (Forts.)

som heter personligt förtroende, och det har icke minst på den rena landsbygden ett stort värde. Den ärade reservanten, herr Pettersson i Rosta, nämnde själv, att han personligen genom borgensförbindelse ordnat saken för en hel rad intresserade människor, som ville övertaga arrenden. Det är i högsta grad aktningsvärt, att sådant sker, och jag skulle tro, att det även i andra delar av landet än herr Petterssons hemtrakt icke hör till undantagen, att det finns möjligheter för intresserade jordbrukaraspiranter att genom borgensförbindelser kunna klara sina lån för inventarieanskaffning. Jag tror vidare att det genom den glädjande utvecklingen av jordbrukskasserörelsen, som har ägt rum under de senare åren, yppats nya möjligheter för vederbörande att anskaffa erforderliga lån.

Slutligen ber jag att få tillägga en sak, herr talman, nämligen att det synes mig böra iakttagas en viss försiktighet, då det gäller att starta nya jordbruk. Det är farligt att hängiva sig åt någon sorts jordromantik. Det är farligt inte minst för den intresserade jordsökanden att hängiva sig åt den uppfattningen, att allt övrigt klarar sig, bara det behövliga startkapitalet kan anskaffas. Därest förutsättningar i övrigt icke föreligga, få vederbörande ofta stora svårigheter att reda sig. Det finns tyvärr många belägg på misslyckanden i dylikt hänseende. Jag tror därför att det samtidigt bör utsägas, att det inte alltid är så klokt att stimulera medellösa människor att starta nya jordbruk. Härvidlag bör det ske en noggrann prövning från vederbörandes sida, innan de ge sig in på denna levnadsbana.

Herr talman! Med vad jag nu anfört ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Härmed förklarades överläggningen avslutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 14.

Föredrogos vart efter annat jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 6, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående nedsättning av kronans fordran å landsfiskalen A. Ryd på grund av eftersatt byggnadsskyldighet, m. m.;

nr 7, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse för C. Axelson från betalningsskyldighet till kronan på grund av fastighetsförvärv; och

nr 8, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fastställande av personalförteckning för domänverket m. m.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 15.

Motion angående förlängning av giltighetstiden för vissa tur- och returbiljetter å statens järnvägar.

Föredrogs andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande, nr 1, i anledning av väckt motion angående förlängning av giltighetstiden för vissa tur- och returbiljetter å statens järnvägar.

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade:

Herr **Ericsson** i Sörsjön: Herr talman! Det är inte min avsikt att i någon större utsträckning förlänga detta sammanträde. Utskottets ledamöter ha en-

Motion angående förlängning av giltighetstiden för vissa tur- och returbiljetter å statens järnvägar. (Forts.)

hälligt beslutat avslå den i ämnet väckta motionen. På grund därav ämnar jag inte framställa något särskilt yrkande.

Utskottet har i sitt utlåtande gjort vissa erinringar mot motionärernas förslag så till vida att utskottet anser, att de åtgärder, som motionärerna föreslagit, icke skulle vara tillräckliga. Jag vet inte, om man kan utgå ifrån att, därest motionärerna föreslagit åtgärder av mera omfattande beskaffenhet, behandlingen av motionen blivit gynnsammare än vad nu blivit fallet. Det är emellertid ganska överraskande, att ett dylikt uttalande göres av utskottet. De flesta motioner, som väckas här i riksdagen, bli ju i regel avslagna på grund av att vad som föreslås anses vara tilltaget i överkant, såväl när det gäller förslag av ekonomisk räckvidd eller annan beskaffenhet. Det är också ganska vanligt, att många av de åtgärder, som genomföras här i riksdagen, åtminstone i början av sin tillämpning icke kunna anses vara i alla avseenden fullkomliga. Det visar sig ofta, att genomförda bestämmelser efter en tids praktisk prövning måste ändras i en eller annan riktning. Så sker också i åtskilliga fall. På liknande sätt anser jag att man hade kunnat handla beträffande den nu föreliggande frågan. För egen del har jag emellertid ingenting att erinra mot att en eventuell förlängning av giltighetstiden för tur- och returbiljetter vid statens järnvägar och även andra trafikmedel får en vidare omfattning, än vad som hade blivit fallet vid ett direkt bifall till motionärernas förslag Jag har heller ingenting emot att en sådan förlängning av giltighetstiden — på sätt järnvägsstyrelsen antytt — även skall komma samtliga trafikanter till godo. Jag kan emellertid inte förstå, hur det skulle vara möjligt att finna en lämpligare tidpunkt än den nuvarande för genomförande av ett dylikt mera vittgående förslag. Av järnvägsstyrelsens utlåtande över motionen framgår, att styrelsen anser, att tiden för genomförande av dylika åtgärder för närvarande icke kan anses så lämplig. För egen del hyser jag en rakt motsatt uppfattning mot järnvägsstyrelsen härvidlag. Jag anser att det tvärtom är synnerligen gynnsamt att söka genomföra dylika åtgärder just nu, då järnvägarna ha särskilt goda inkomster. Jag föreställer mig att efter ett eller annat år oförutsedda omständigheter kunna inträffa, som göra att tidpunkten inte heller då kan bli så lämplig. Jag hoppas emellertid att den nu väckta motionen skall ha haft betydelse i sådant avseende, att den givit denna fråga en stöt framåt.

Herr talman! Jag har inget yrkande att framställa.

Herr **Ljungberg:** Herr talman! Denna motion avser ju att åt elever vid folkhögskolor, lantmannaskolor, lanthushållsskolor och andra liknande skolor och undervisningsanstalter utverka förmånen att vid hemresa under julferierna få begagna sig av tur- och returbiljetter på statens järnvägar, även om tiden mellan hemresan och återresan skulle uppgå till 20 dagar och således överstiga giltighetstiden för vanliga tur- och returbiljetter, vilken ju är 10 dagar.

Utskottet har funnit syftet med motionen behjärtansvärt, men när utskottet haft att ta ställning till motionen, har utskottet inte kunnat undgå att finna, att motionen mycket snävt begränsar den kategori skolor, vars elever skulle komma i åtnjutande av den föreslagna förmånen. Det är möjligt att en jämförelsevis stor del av eleverna vid de i motionen angivna skolorna äro i den ekonomiska ställning, att de ha behov av billigare resor vid julferierna. Det råder emellertid enligt utskottets mening intet tvivel om att samma förhållande även gäller för en hel del elever vid skolor av annat slag än de som äro upptagna i motionen eller för målsmännen till sådana elever. Utskottet hänvisar i det avseendet till vad skolöverstyrelsen i sitt yttrande över motionen har anfört. Skolöverstyrelsen säger där, att det finns en mängd ungdom, också den

Motion angående förlängning av giltighetstiden för vissa tur- och returbiljetter å statens järnvägar. (Forts.)

huvudsakligen från landsbygden, som under sin studietid vid allmänna läroverk, seminarier och vid utbildningsanstalter av olika slag måste vara inackorderad långt borta ifrån hemmet, och att denna ungdom kan med lika stor rätt som den i motionen avsedda begära minskade resekostnader. — Utskottet har inte möjlighet att i sin hemställan vidga motionens ram. Då emellertid ett bifall till motionen av orsaker som jag här framhållit skulle leda till förhållanden, som på många håll och på goda skäl skulle uppfattas som orättvisa, har utskottet redan på denna grund måst avstyrka bifall till motionen. I detta sammanhang må erinras om att den giltighetstid av 20 dagar, som här är föreslagen, i alla fall inte skulle tillgodose ens de kategorier som i motionen åsyftas. Detta framgår även av skolöverstyrelsens yttrande.

Härtill kommer att, enligt vad järnvägsstyrelsen i sitt till motionen avgivna yttrande säger, frågan om generell utsträckning av tur- och returbiljetternas giltighetsområde såväl till tid som till avstånd ligger i stöpsleven. Åtminstone beträffande giltighetstiden har järnvägsstyrelsen redan i princip tagit ställning och förordar en månads giltighetstid, alltså längre tid än vad motionärerna nu ha föreslagit för den kategori ungdom, som de ha nämnt i motionen. Anledningen till att saken ännu inte har blivit genomförd är enligt vad järnvägsstyrelsen upplyser om uteslutande den rådande kristiden med dess särskilda trafiksvårigheter, som gjort det nödvändigt att avvisa alla åtgärder, som skulle leda till ökning av trafiken. Utskottet utgår emellertid från att planerna på en generell ökning av giltighetstiden för tur- och returbiljetter komma att förverkligas så snart förhållandena det medge. Motionens syfte bleve då till och med tillgodosett på ett bättre sätt och i större omfattning än som har föresvävat motionärerna själva.

Det kan i detta sammanhang vara anledning att erinra om att utskottet i sitt avslagsyrkande har varit fullständigt enigt, trots att utskottet bland sina i ärendets behandling deltagande ledamöter räknat två av motionärerna.

Herr talman! På grund av vad jag här tillåtit mig att anföra hemställer jag om bifall till utskottets förslag.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad, biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 16.

Interpellation.

Fru **Ekendahl** erhöll på begäran ordet och anförde: Herr talman! Vid Kungl. teatern i Stockholm finnes en blandad kör, benämnd operakören. Löne- och naturaförmåner i denna kör äro ytterst skiftande; sålunda utbetalas till kvinnliga körmedlemmar 95 kronor mindre per månad än till manliga, dessutom få kvinnorna själva bekosta peruker, vita strumpor, då sådana förekomma, smycken och blommor, då däremot de manliga körmedlemmarna av Kungl. teatern bekostas dylika attribut.

Vid framställning från fackorganisationen att lönen för kvinnorna skulle höjas i nivå med männens, har detta av operaledningen avslagits med motivering, dels att medel för detta saknades, dels att kvinnornas löner alltid varit läge än männens.

Med anledning av vad jag här anfört hemställer jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet få framställa följande frågor:

1. Anser statsrådet att dessa löneförhållanden vid en kår, där båda parter äro lika oumbärliga i utövandet av sitt kall, överensstämma med den allmänna uppfattningen om lön efter prestation?

Interpellation. (Forts.)

2. Om så icke är fallet, är statsrådet beredd att medverka till bättre och rättvisare löneförhållanden på detta område?

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 17.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 3, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1944/45 under riksstatens tredje huvudtitel, avseende anslagen inom utrikesdepartementets verksamhetsområde.

§ 18.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 5.17 em.

In fidem

Sune Norrman.

Lördagen den 26 februari.

Kl. 4 em.

Förhandlingarna vid detta sammanträde leddes av herr andre vice talmannen.

§ 1.

Justerades protokollet för den 19 innevarande februari.

§ 2.

Herr statsrådet *Bergquist* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 107, med förslag till förordning angående ändring i vissa delar av förordningen den 18 juni 1927 (nr 234) om ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring, m. m.;

nr 108, angående tillbyggnad till landsstatshuset i Västerås;

nr 109, angående anslag till konjunkturinstitutet för budgetåret 1944/45;

nr 110, med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 9 januari 1940 (nr 3) om vissa tvångsmedel vid krig eller krigsfara m. m.;

nr 111, angående anslag till skogsvårdens befrämjande m. m.;

nr 112, angående uppförande av centrala tvätt- och reparationsanstalter för försvaret;

nr 117, angående anslag till fortsatt anläggning av dubbelspår;

nr 118, angående anslag till luftskyddsanordningar i transformatorstationer;

nr 119, angående överskridande av viss anslagspost i avlöningsstaten för statens brandskola;

nr 120, angående anslag till reparation av bron över Svinesund; och

nr 124, angående byte av viss mark mellan kronan, å ena, samt Wikers aktiebolag och Stribergs grufveaktiebolag, å andra sidan.

Dessa propositioner bordlades.

§ 3.

Till bordläggning anmäldes:

konstitutionsutskottets utlåtande, nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 26 november 1920 (nr 796) om val till riksdagen jämte väckt motion angående utredning om underlättande av deltagande i val till riksdagens andra kammare och kommunala val;

statsutskottets utlåtanden:

nr 22, i anledning av vissa framställningar av Kungl. Maj:t angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1943/44, i vad avser finansdepartementets verksamhetsområde;

nr 35, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning åt förra lärarinnan vid Uddevalla elementarläroverk för flickor Greta Kristina Jonsson;

nr 36, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av visst avtal med Ronneby stad; och

nr 37, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtelse av rätt till bearbetande av icke inmutningsbara mineralfyndigheter å kronojord;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 7, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i förordningen den 19 november 1914 (nr 383) angående stämpelavgiften;

nr 8, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om fortsatt uppskov med ikraftträdandet av föreskriven skatt å motorsprit;

nr 9, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående fortsatt tillämpning av förordningen den 21 juni 1940 (nr 561) om tilläggsskatt å bensin, m. m.;

nr 10, i anledning av väckta motioner angående beskattning av tidskrifter;

nr 11, i anledning av väckt motion om viss ändring i förordningen angående försäljning av vissa alkoholfria och därmed jämförliga drycker; och

nr 12, i anledning av väckta motioner angående anpassning av fastighetsbeskattningen efter det antal barn, som stadigvarande bor i förhyrd lägenhet i respektive fastighet;

bankoutskottets utlåtanden:

nr 4, i anledning av väckt motion om pension åt förre stenografen hos riksdagens första kammare C. G. Melander;

nr 5, i anledning av väckt motion om gratifikation och pension åt vaktmästaren hos riksdagens första kammare G. R. Tillman;

nr 6, i anledning av väckt motion om gratifikation åt vaktmästaren hos riksdagens första kammare C. G. Kjellbergs änka;

nr 7, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 11 § förordningen den 5 juni 1942 (nr 325) om jordbrukets kreditkassor;

nr 8, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående rätt till dels pension åt f. d. generaldirektören och chefen för telegrafverket G. H. Ericson, dels ock livränta åt f. d. överdirektören vid statens vattenfallsverk K.-G. Ljungdahl;

nr 9, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående pensionsrätt för innehavare av professurerna i idé- och lärdomshistoria samt i biokemi vid universitetet i Uppsala;

nr 10, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående dels biträdande kamreraren hos Kristianstads läns hushållningssällskap K. G. Roos' pensionsrätt, dels förbättrad pension åt avlidne läraren vid textilinstitutet i Borås G. V. Berntsons efterlevande, dels ock tjänstårsberäkning i pensionshänseende för vissa barnmorskor m. fl.;

nr 11, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående årligt understöd åt vissa genom misstag under tjänstutövning av distriktsbarnmorska skadade personer; och

nr 12, angående reglering för budgetåret 1944/45 av utgifterna under riksstatens tolfte huvudtitel, innefattande anslagen till pensionsväsendet, utom i vad angår anslagen till allmänna indragningsstaten;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 9, i anledning av väckta motioner angående viss ändring i förordningen om moderskapspenning;

nr 10, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 30 juni 1943 (nr 453) med vissa bestäm-

melser om mätning av ved och annat virke, m. m., såvitt propositionen hänvisats till lagutskott;

nr 11, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 17 § lagen den 20 december 1940 (nr 1044) om vissa av landsting eller kommun drivna sjukhus;

nr 12, i anledning av väckt motion om skrivelse till Konungen angående framläggande av förslag till lag om arbetsblock inom jordbruket;

nr 13, i anledning av väckt motion angående viss ändring i lagen om barnbidrag;

nr 14, i anledning av väckt motion angående vissa ändringar i butikstängningslagen; och

nr 15, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i 7, 11 och 14 kap. vattenlagen; samt

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 9, i anledning av väckta motioner om vissa åtgärder till fiskerinäringens befrämjande;

nr 10, i anledning av väckta motioner angående utredning av frågan om hummerfisket inom Vette, Tanums och Kville härader;

nr 11, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 30 juni 1943 (nr 453) med vissa bestämmelser om mätning av ved och annat virke, m. m., såvitt angår anslagsanvisning; och

nr 12, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i förordningen den 22 juni 1934 (nr 320) angående grunder för förvaltningen av viss kronoegendom, m. m.

§ 4.

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från statsutskottet:

nr 42, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående stat för luftfartsfonden för budgetåret 1944/45 m. m.;

nr 43, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen å kapitalbudgeten under luftfartsfonden gjorda framställningar angående anslag för budgetåret 1944/45;

nr 44, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen å kapitalbudgeten under statens utlåningsfonder gjorda framställning om anslag till luftfartslånefonden;

nr 45, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om kapitalbudgetens omläggning m. m.; och

nr 46, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående stat för statens allmänna fastighetsfond för budgetåret 1944/45 m. m.; samt

från jordbruksutskottet:

nr 49, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt tillämpning av lagen den 5 mars 1943 (nr 78) om jämkning av arrendeavtal i vissa fall m. m., såvitt angår anslagsanvisning;

nr 50, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående nedsättning av kronans fordran å landsfiskalen A. Ryd på grund av eftersatt byggnadsskyldighet m. m.;

nr 51, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse för C. Axelson från betalningsskyldighet till kronan på grund av fastighetsförvärv; och

nr 52, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fastställande av personalförteckning för domänverket m. m.

Vidare anmäldes och godkändes första lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 47, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 30 juni 1933 (nr 472) om förbud mot politiska uniformer.

§ 5.

Justerades protokollsutdrag.

§ 6.

Avlämnades följande motioner, nämligen av:

herr *Andersson* i Mölndal *m. fl.*, nr 440, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 84, angående vissa byggnadsarbeten vid statens sinnessjukhus m. m.; och

herr *Senander m. fl.*, nr 441, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 82, med förslag till förordning om värnskatt för budgetåret 1944/45.

Dessa motioner bordlades.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.08 em.

In fidem

Sune Norrman.

Stockholm 1944. Kungl. Boktryckeriet P. A. Norstedt & Söner.

441079